

Stagerapport

Vrijheid en Veiligheid in het politieke debat
omtrent vrijheidbeperkende wetgeving

Jeske Weerheijm

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Bits of Freedom, in het kader van een stage voor de masteropleiding Cultural History aan de Universiteit Utrecht.

De stage is begeleid door Daphne van der Kroft van Bits of Freedom en Joris van Eijnatten van de Universiteit Utrecht.

Dit werk is gelicenseerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GelijkDelen 4.0 Internationaal licentie. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> om een kopie te zien van de licentie of stuur een brief naar Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

INHOUDSOPGAVE

1. inleiding	1
1.1 vrijheidbeperkende wetgeving	1
1.2 veiligheid en vrijheid	3
1.3 een historische golfbeweging	4
1.4 argumenten	6
1.5 selectiecriteria wetten	7
1.6 bronnen en beperking	7
1.7 stemmingsoverzichten	8
1.8 structuur	8
2. algemene beschouwing	9
2.1 politieke partijen	9
2.2 tijdlijn	17
3. wetten	19
3.1 wet op de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten	19
3.2 wet justitiële en strafvorderlijke gegevens	24
3.3 wet eu-rechtshulp – wet vorderen gegevens telecommunicatie	25
3.4 wet computercriminaliteit II	28
3.5 wet opsporing en vervolging terroristische misdrijven	32
3.6 wijziging telecommunicatiewet inzake instellen antenneregister	37
3.7 initiatiefvoorstel-waalkens verbod seks met dieren	39
3.8 wet politiegegevens	39
3.9 wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens	44
4. conclusie	50
4.1 verschil tweede en eerste Kamer	50
4.2 politieke partijen	51
4.3 ontwikkelingen	54
4.4. discussie	56
bijlagen	57
B.1 telefonisch interview met edo haveman, senior adviseur bij dröge & van drimmelen (01-05-2015)	57
B.2 lijst met belangrijke actoren	59
B.3 wet op de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten	60
B.4 wet justitiële en strafvorderlijke gegevens	62
B.5 wet EU-rechtshulp	63
B.6 wet vorderen gegevens telecommunicatie	64
B.7 wet computercriminaliteit II	65
B.8 wet opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven	66
B.9 wijziging Telecommunicatiewet inzake instellen antenneregister	67
B.10 initiatiefvoorstel-Waalkens Verbod seks met dieren	68
B.11 wet politiegegevens	69
B.12 wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens	70

1. INLEIDING

In dit rapport wordt gekeken naar vrijheidbeperkende wetgeving die sinds 11 september 2001 is aangenomen in Nederland. Het doel van het rapport is het maken van een inventarisatie van al die wetten en het doen van een analyse van de debatten in de Tweede en Eerste Kamer omtrent deze wetten. Er is gekozen voor de periode vanaf 2001 omdat onder andere politici binnen de verschillende Kamers expliciet een verandering waarnemen in de houding van de overheid. Zo stelt Hans Engels van D66 in 2009 dat een nieuwe opvatting “sinds 2001 aan invloed heeft gewonnen [...] dat een democratische rechtsstaat de elementaire moed moet hebben om krachtig en doortastend op te treden tegen ernstige criminele bedreigingen. Dat rechtvaardigt de inzet van meer repressieve instrumenten. De democratie zal weerbaar zijn of niet en wie niets te verbergen heeft hoeft niet bang te zijn voor aantasting van de privacy”¹ De heer Engels volgt deze opmerking direct op met de stelling dat zijn partij zich niet kan vinden in deze opvatting.

In dit rapport valt echter te lezen dat uit onderzoek blijkt dat 2001 niet zozeer een keerpunt is geweest in de geschiedenis in dit opzicht, maar dat deze trend zich juist al langer – sinds 1993, met het aannemen van de eerste Wet Computercriminaliteit – aftekende in wetgeving en de debatten daarover. Toch is, vooral vanwege praktische overwegingen, gekozen voor de grens van 2001 voor dit onderzoek. Het jaar 2001 wordt, zoals ook valt te lezen in dit rapport, wel gezien als een katalysator voor het aannemen van vrijheidbeperkende wetten en het opstellen ervan.

1.1 VRIJHEIDBEPERKENDE WETGEVING

Om een duidelijk beeld te kunnen krijgen van wat vrijheidbeperkende wetgeving nu precies inhoudt, maken we gebruik van een definitie hiervan die door minister van Justitie Hirsch Ballin werd gegeven in het debat over de Bewaarplicht Telecommunicatiegegevens op 7 juli 2009: “Er is geen sprake van inbreuk op onze verdragsrechtelijke verplichtingen als wij voldoen aan de criteria die gesteld zijn in het EVRM (Europees Verdrag van de Rechten van de Mens red.). Daarin zijn beperkingsgronden aangegeven die betrekking hebben op de belangen van anderen. [...] Daarvoor geldt dat beperkingen zijn toegestaan uit het oogpunt van de openbare orde, waaronder de in Europeesrechtelijk verband geldende strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. Het betreft gewichtige belangen op grond waarvan beperkingen kunnen worden gesteld. Als daaraan voldaan is [...] is het woord “inbreuk” niet correct. [...] Het is dan een beperking van het grondrecht van de persoonlijke levenssfeer maar geen inbreuk daarop.”² Met dit citaat introduceert de minister een aantal belangrijke aspecten voor dit rapport.

Het is allereerst belangrijk om aan te geven dat ‘vrijheidbeperkend’ misschien een negatieve weerklink heeft, maar geenszins een waardeoordeel omvat. Zoals de heer Hirsch Ballin aangeeft mogen de rechten die zijn opgenomen in het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens, net als die opgenomen in onze Grondwet, onder bepaalde voorwaarden ingeperkt worden. In zowel het kader van de Europese Verklaring van de Rechten van de Mens als de Nederlandse Grondwet is beperking van vrijheid niet onmogelijk – vrijheid is geen absoluut recht. Er dient een juiste balans gevonden te worden tussen de individuele vrijheden en andere belangen.³ Er wordt van overheden dan ook verlangd dat zij een “proper balance between the defence of the institutions of democracy

1 'Handelingen Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens', *Eerste Kamer* (06-07-2009) 39-1805.

2 'Handelingen Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens', *Eerste Kamer* (07-07-2009) 40-1844.

3 S. Sottiaux, *Terrorism and the Limitation of Rights: the ECHR and the US Constitution* (Oxford/Portland 2008) 42.

in the *common interest* and the protection of individual rights” vinden.⁴ Hierin zie je dus goed dat er gezocht wordt naar een balans tussen de *common interest* en individuele rechten van de burger.

Het begrip *common interest* uit de vorige alinea is nog steeds een vrij abstract begrip. Wat definieert men nu eigenlijk onder veiligheid? In het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens wordt duidelijk dat sprake is van bedreiging van de nationale veiligheid wanneer de gehele bevolking de gevolgen van de dreiging zal ondervinden en de dreiging een gevaar vormt voor het georganiseerde leven van de gemeenschap.⁵ Een dreiging kan dan gedefinieerd worden als een handeling die op een of andere manier tegen de wet ingaat: een misdaad dus. Wanneer op terrorisme gefocust wordt, kan gesteld worden dat de dreiging bestaat uit een misdaad die draait om het toepassen van geweld om een boodschap over te brengen, een boodschap die bedoeld is om angst op te wekken.⁶ In het Nederlands Wetboek van Strafrecht wordt terrorisme als volgt gedefinieerd: “[...] het oogmerk om de bevolking of een deel der bevolking van een land ernstige vrees aan te jagen, dan wel een overheid of internationale organisatie wederrechtelijk te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden, dan wel de fundamentele politieke, constitutionele, economische of sociale structuren van een land of een internationale organisatie ernstig te ontwrichten of te vernietigen”.⁷ Het is belangrijk dat definities eenduidig zijn en door iedereen gedragen worden. Dit zal waarschijnlijk ook terug te zien zijn in de verschillende debatten die in dit rapport aan de orde komen.

Zoals minister Hirsch Ballin al liet zien moet de Nederlandse overheid voldoen aan een aantal eisen wil zij grondrechten legitiem kunnen beperken. Deze zijn: doelmatigheid, proportionaliteit en subsidiariteit.⁸ Om een vrijheidbeperkende wet aan te kunnen nemen moet dus achtereenvolgens bewezen worden dat de wet daadwerkelijk bewerkstelligt wat hij beoogt te doen, dat de ingreep in verhouding staat tot het succes ervan – als de ingreep van invloed is een groot deel van de bevolking, moet het effect ook van deze omvang zijn – en dat het doel niet bereikt kan worden met minder ingrijpende middelen. Bij doelmatigheid wordt ook de vraag beantwoord of de ingreep echt noodzakelijk is, of dat er misschien al andere ingrepen bestaan die het beoogde doel ook kunnen bereiken.

Het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens wordt de laatste jaren nog wel eens gezien als een obstakel in de strijd tegen terrorisme.⁹ Volgens sommige politici in Nederland en bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk ligt er te veel macht bij het Hof voor de Rechten van de Mens. Zij kunnen naar hun mening niet meer adequaat reageren op de dreigingen die zij ervaren binnen hun eigen grenzen door de hogere rechtswaarde van het Verdrag. Het is in dit onderzoek niet alleen van belang te bekijken óf er naar het Verdrag werd verwezen, maar ook hóe er werd verwezen: sommige politici hadden blijkbaar een negatieve houding tegenover het – door hen zo ervaren – restrictieve karakter van het Verdrag. Tevens kan beoordeeld worden of politici verwezen naar de toetsen die wij noemden, doelmatigheid/effectiviteit, proportionaliteit en subsidiariteit waarmee zij in wezen impliciet verwijzen naar het Verdrag. Het gebruiken van deze toetsen in de argumenten wijst op enige juridische kennis van het verdrag.

4 Sottiaux, *Terrorism and the Limitation of Rights*, 261.

5 Sottiaux, 51.

6 Sottiaux, 67/74. ; J. Bourke, *Fear: a Cultural History* (Londen 2005) 385. ; H.J. Steiner, Alston, P., Goodman, R., *International Human Rights in Context: Law, Politics, Morals text and materials* (Oxford 2008) 379.

7 ‘Artikel 83a’, *Eerste boek van het Wetboek van Strafrecht*, (http://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/EersteBoek/TitelIX/Artikel83a/geldigheidsdatum_08-01-2015) (geraadpleegd 08-01-2015).

8 Böhler, 152-153. ; A. Vedder, L. Wees, B.J. van der, Koops, P. de Hert, *Van Privacyparadijs tot Controlestaat? Misdad en terreurbestrijding in Nederland aan het begin van de 21^e eeuw* (Den Haag 2007) 64.

9 C.M. Zoethout, ‘The tension between controlling the state and steering society or constitutionalism versus democracy’ in: Van der Schyff, G. (ed.), *Constitutionalism in the Netherlands and South Africa: A comparative study* (Nijmegen 2008) 195. ; Van Leeuwen, ‘Uit het spoor van Thorbecke’, 180.

1.2 VEILIGHEID EN VRIJHEID

De veiligheid die een staat haar burgers biedt, in de vorm van het monopolie op het legitiem gebruiken van geweld, geeft volgens criminoloog David Garland een vertekend beeld van de werkelijkheid.¹⁰ Soevereine staten kunnen niet al het geweld binnen de eigen grenzen voorkomen en kunnen dus ook niet de volkomen veiligheid van haar burgers garanderen. Garland noemt dit de mythe van de veiligheid. Men had in de jaren 60 van de vorige eeuw geen enkele twijfel dat de overheid deze veiligheid kon bieden. Dit vertrouwen is echter steeds meer geërodeerd sinds burgers misdaad als een dagelijkse gebeurtenis zijn gaan beschouwen.¹¹ Toch bleef de staat beloven dat zij haar burgers veilig kon houden en burgers verwachtten ook niet anders.¹² Garland laat zien dat “[b]y the mid-twentieth century, the state was promising not just to punish legal violations, and quell internal unrest, but actually to govern in ways which would curb or cure the social problem of crime”.¹³ De staat beloofde dus misdaad te voorkomen en voor eeuwig te elimineren. Eenzelfde ontwikkeling was te zien tegen het einde van de negentiende- en het begin van de twintigste eeuw: experts in de Verenigde Staten, maar ook in Europa, vonden dat “in a proper modern world, fear and risk should be banned, in contrast to the bad old days”.¹⁴ Een van de gevolgen hiervan was dat “risks seemed riskier in a culture that urged that they should be arranged away”.¹⁵

Een goed Nederlands voorbeeld van een toenemend belang van veiligheid is het feit dat sinds 2010 het ministerie van Justitie het ministerie van Veiligheid en Justitie heet. Zoiets kleins kan al een duidelijke indicator zijn voor het versterkte belang dat aan het idee van veiligheid gehecht werd. Filosoof Hans Schnitzler stelde dat het “wantrouwen van de burger in het functioneren van de democratische rechtsstaat en zijn instellingen, en de roep om meer daadkracht, (...) direct verantwoordelijk [zijn] voor het onderbrengen van Justitie bij Veiligheid. Dat is immers de suggestie die van de benaming van het nieuwe departement uitgaat: uitvoering van veiligheidsbeleid is richtinggevend, de rechterlijke macht moet hieraan dienstbaar zijn.”¹⁶ Bij Nederlands beleid in het verleden werden veiligheid en economisch belang doorgaans zwaarder gewogen dan mensenrechten.¹⁷ Het belang dat aan veiligheid gehecht werd is dus overduidelijk. Het verband met de mensenrechten werd gelegd door de afweging die, ook hier, werd gesignaleerd tussen veiligheid en vrijheid. Stefan Sottiaux geeft aan dat de afweging tussen welke van de twee de prioriteit geniet kan doorslaan naar de kant van veiligheid als er een hoger gevoeld risico is.¹⁸

Voormalig hoogleraar conflict en veiligheid in historisch perspectief Beatrice de Graaf laat zien dat het veiligheidsdenken sinds 2001 een aantal nieuwe elementen heeft gekregen zoals het grootschalig risicodenken dat wij al eerder opmerkten, een vergaande toepassing van het voorzorgsbeginsel oftewel het proberen te voorkomen van situaties waarin minder veiligheid te garanderen valt en een visualisering en virtualisering van dreiging.¹⁹ Dit laatste is belangrijk omdat hier het belang van bijvoorbeeld de media sterk naar voren kwam. De toepassing van het voorzorgsbeginsel was te zien in de tendens dat politici aanslagen en misdaden wilden voorkomen. Preventie werd steeds belangrijker in opsporingsmethoden en parlementaire debatten.

¹⁰ D. Garland, ‘The limits of the sovereign state; strategies of crime control in contemporary society’, *British Journal of Criminology* 36-4 (1996) 448.

¹¹ Garland, ‘The limits of the sovereign state’, 447.

¹² B. Böhrer, *Crisis in de rechtstaat. Spraakmakende zaken, verborgen processen* (Amsterdam 2004) 13.

¹³ Garland, 449.

¹⁴ P.N. Stearns, ‘Fear and History’, *Historiein* 8 (2008) 21.

¹⁵ Stearns, ‘Fear and History’, 22.

¹⁶ H. Schnitzler, ‘Angstpolitiek en de burger als angsthuis’, *Crimelink* 4:2 (2011) 25.

¹⁷ M. Kuitenbrouwer en M. Leenders (ed.), *Geschiedenis van de mensenrechten. Bouwstenen voor een interdisciplinaire benadering* (Hilversum 1996) 28.

¹⁸ Sottiaux, 26.

¹⁹ De Graaf, ‘De historisering van veiligheid’, 310-311.

1.3 EEN HISTORISCHE GOLFBEWEGING

Karin van Leeuwen benoemt in haar cultuurhistorische analyse van Grondwetsherzieningen in Nederland drie verschillende houdingen van politici jegens de waarde van de Grondwet. Die drie houdingen zijn: de Grondwet als strijddocument waarin de macht van de staat wordt beperkt en de rechten van de burger worden gegarandeerd (rond 1848)²⁰, de Grondwet als “een plechtige samenvatting der beginselen” en niet zozeer een specifiek juridisch document (jaren 40 en 50 van de twintigste eeuw)²¹ en de Grondwet als normatief document waarin zo min mogelijk wordt vastgelegd maar die wel wordt gebruikt als juridisch document (jaren 60).²² Deze verschillende interpretaties van de Grondwet hadden invloed op hoe de waarde van de mensenrechten in die Grondwet werd waargenomen. Deze drie houdingen hebben ieder op bepaalde momenten in het verleden de overhand gehad in de politieke context, maar kunnen ook in de houding van individuele politici worden waargenomen. De waarde die politici aan de Grondwet hechten, kan ons iets vertellen over de waarde die zij aan grondrechten hechten. In de negentiende eeuw meende men dat een Grondwet de staat moest beteugelen en de grondrechten van burgers moest vastleggen. Deze benadering van de Grondwet als een strijddocument zoals Karin van Leeuwen dat noemt is tot het einde van de negentiende eeuw ook in Nederland waar te nemen. Dit vertegenwoordigt de meer fundamentele interpretatie van de grondrechten en legt in de balans tussen vrijheid en veiligheid het zwaartepunt bij de vrijheid. Vanaf het einde van de negentiende eeuw werd de Grondwet, vanwege haar statische karakter, echter steeds meer als een dwangbuis of een grondvorm bestempeld in plaats van een ‘baken voor de toekomst’.²³ De maatschappij ontwikkelde zich sneller dan de wetgever kon bijhouden en volgens politici ontstond er steeds meer een kloof tussen het volk en de wet: als het volk de Grondwet niet als ‘recht’ zou ervaren zou zij haar waarde verliezen en dus werd het nodig geacht meer op de tijd in te kunnen spelen.²⁴ De Grondwet werd in de jaren 30 bijvoorbeeld meer gezien als één van de wetten die het constitutioneel recht vorm gaven en zij raakte zo een deel van haar normativiteit kwijt.²⁵ Dit betekende dat zij meer gezien werd als een document waarin de geschiedenis van het land was vastgelegd aan de hand van wat zij bevochten had en niet als een specifiek juridisch document. Dit was een zeer pragmatische houding tegenover de Grondwet. Men zag een belang voor verandering en wilde de wet hierop aan kunnen passen. De Grondwet was hiervoor niet flexibel genoeg en daalde voor deze politici hierdoor in waarde.

Maarten Kuitenbrouwer beschrijft hoe, na de Tweede Wereldoorlog, in Nederland steeds meer aandacht kwam voor de grondrechten van de burgers.²⁶ Dit wordt echter niet overduidelijk weerspiegeld in een nieuw Grondwetsontwerp: Karin van Leeuwen beschrijft dat er zeker meer aandacht is voor de grondrechten, maar dat er in de jaren 40 en 50 geen sprake is van nieuwe waarborgen voor deze grondrechten.²⁷ Het is opvallend dat minister-president Drees in 1950 vooral de nadruk wilde leggen op grotere en kleinere gemeenschappen in plaats van het negentiende-eeuwse individualisme te veel in de Grondwet te laten doorspiegelen.²⁸ Het belang van het beschermen van het individu wordt wel erkend, maar het belang van de samenleving wordt ook

20 K. van Leeuwen, *Uit het spoor van Thorbecke. Grondwetsherziening en statvernieuwing in naoorlogs Nederland (1945-1983)* (Amsterdam 2013) 29.

21 Van Leeuwen, *Uit het spoor van Thorbecke*, 173.

22 Van Leeuwen, 174.

23 Van Leeuwen, 22/31.

24 Van Leeuwen, 32-33.

25 Van Leeuwen, 36.

26 M. Kuitenbrouwer, ‘Nederland en de mensenrechten, 1795-1995’, in: Kuitenbrouwer, M. EnM. Leenders (ed.), *Geschiedenis van de mensenrechten. Bouwstenen voor een interdisciplinaire benadering* (Hilversum 1996) 187.

27 Van Leeuwen, 74.

28 Van Leeuwen, 68.

zeer sterk gevoeld. Juriste Britta Böhler omschrijft dit als ‘paternalistische politiek’.²⁹ De balans tussen veiligheid en vrijheid, die vergeleken kan worden met de balans tussen de samenleving en het individu, sloeg hier door naar de kant van de veiligheid.

Pas vanaf de jaren 60 – en volgens Kuitenbrouwer pas vanaf 1973 – werd er in Nederland consequenter naar de grondrechten van burgers gekeken.³⁰ Zo laat ook Karin van Leeuwen zien dat in een Grondwetsontwerp van de jaren 60, de Proeve, de grondrechten voor het eerst in één hoofdstuk vooraan in de Grondwet werden geplaatst – zoals ook in de huidige Grondwet het geval is.³¹ Volgens Karin van Leeuwen toonde deze verandering een maatschappelijke trend waarin het individu steeds meer centraal kwam te staan.³² Ook ethicus Anton Vedder bevestigt dat van de jaren 60 tot en met de jaren 80 de privacy van de burger, en dus haar vrijheid ten opzichte van de staat, zeer belangrijk werd geacht. Dit werd bevestigd in het beleid dat werd gevoerd: veiligheidsdiensten kregen een aantal bevoegdheden zoals het gebruik van richtmicrofoons niet toegewezen omdat deze als “te ingrijpend voor de privacy van de burger” werden gezien.³³ Andere bevoegdheden zoals af luisteren, telefoontaps plaatsen en het gebruik van DNA-materiaal werden aan beperkende voorwaarden onderworpen. Zo moest het onderzoek gericht zijn op een verdacht persoon, moest het om een zeer ernstig misdrijf gaan en moest er aan meerdere bewindspersonen toestemming gevraagd worden. In de periode voorafgaand aan de Grondwetsherziening van 1983 leek de balans tussen veiligheid en vrijheid dus juist meer door te slaan naar de kant van de vrijheid. Dit ondanks het feit dat in de jaren 70 terreur toch ook een belangrijk thema op de politieke agenda was.³⁴ Blijkbaar achtte men de waarde van vrijheid op dat moment groter dan die van de veiligheid.

De Grondwetsherziening van 1983 was voor veel mensen een teleurstelling omdat er volgens sommigen nog niet genoeg normatieve waarde aan de Grondwet hing.³⁵ Er werd uiteindelijk wel een grotere rechtsbescherming voor burgers bereikt. Juist het ingrijpen van de politiek – in de hoedanigheid van de Tweede Kamer – had bij de herziening gezorgd voor nog meer rechtsbescherming voor de burger in het grondrechtenhoofdstuk door de interpretatieruimte voor de wetgever te verkleinen. Wederom werd hier dus de vrijheid belangrijker geacht dan de veiligheid.

In de nieuwe Grondwet van 1983 werd, net als in de Proeve van de jaren 60, het eerste hoofdstuk gereserveerd voor de grondrechten van de burger. Stonden de rechten voorheen verspreid door alle hoofdstukken, nu waren zij het eerste dat men zag bij het openslaan. Het eerste artikel spreekt van het gelijkheidsbeginsel: “Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.”³⁶ Verder werden er in het hoofdstuk een aantal nieuwe grondrechten toegevoegd, zoals het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer in artikel 10. Dit recht gold lange tijd als een sociaal grondrecht en werd daarom niet genoemd in eerdere Grondwetten, maar werd nu zo belangrijk geacht dat het bij de klassieke grondrechten werd geplaatst.³⁷ Het onderscheid tussen deze twee is dat een klassiek grondrecht staatsinmenging tegengaat terwijl een sociaal grondrecht juist om een actieve houding van de

29 B. Böhler, *Crisis in de rechtstaat. Spraakmakende zaken, verborgen processen* (Amsterdam 2004) 277-279.

30 A. Vedder, ‘Niets meer te verbergen en toch bang. 9/11 en de privacy van de doorsnee burger’, *Filosofie en Praktijk* 27-5 (2006) 48. ; Kuitenbrouwer, 188.

31 Van Leeuwen, 92.

32 Van Leeuwen, 95.

33 Vedder, ‘Niets meer te verbergen en toch bang’, 48.

34 Vedder, ‘Niets meer te verbergen en toch bang’, 48.

35 Van Leeuwen, 157.

36 ‘Artikel 1, Grondwet’, *Overheid.nl* (http://wetten.overheid.nl/BWBR0001840/geldigheidsdatum_23-02-2015#Hoofdstuk5_2_Artikel94) (gebruikt op 17-04-2015).

37 Van Leeuwen, 156.

overheid vraagt. De persoonlijke levenssfeer werd – doordat het een klassiek grondrecht werd in 1983 – vanaf dat moment beschermd van overheidsinmenging.

Karin van Leeuwen laat zien dat de wetgever met de aanpassingen probeerde in te spelen op de wens van het volk, namelijk om het steeds verder toenemend overheidsingrijpen in het leven van de burger aan banden te leggen. Ook Britta Böhler bevestigt dat het meest vernieuwende element van de Grondwet het nieuwe eerste hoofdstuk was.³⁸ Zij stelt dat “de kern van 1983” de bescherming van het recht op persoonlijke vrijheid en individuele autonomie was.³⁹ Men vond dat de democratische rechtstaat niet kon functioneren zonder participatie van vrije en mondige burgers.⁴⁰ De burger als rechthebbend individu was dan ook een echt nieuw verschijnsel in de Nederlandse Grondwet.⁴¹ Hier werd ook weer duidelijk de nadruk gelegd op de vrijheid in plaats van op de veiligheid. De wetgever liet wel door een toenemend ingrijpen in het leven van de burger zien dat zij toch ook enige waarde hechtte aan veiligheid. Juist door het handelen van de volksvertegenwoordiging kon dit ingrijpen aan banden gelegd worden en dat is precies waar de volksvertegenwoordiging in een rechtsstaat voor bedoeld is.

Politici in de Tweede en Eerste Kamer lieten ten tijde van de Grondwetsherziening in 1983 de balans liever doorslaan ten gunste van de vrijheid dan van de veiligheid. Zij probeerden, bijvoorbeeld in de Tweede Kamer, het belang van de grondrechten nog groter te maken door amendementen toe te voegen die formuleringen in de Grondwet minder open lieten voor interpretatie achteraf. Deze uitoefening van de parlementaire controle leek hen blijkbaar van belang om de rechten van de burger te kunnen garanderen.⁴² Anton Vedder laat ook zien dat debatten rondom wetsvoorstellen in deze jaren zich vaak richtten op het grote belang van bijvoorbeeld privacy.⁴³ Vanaf 1993 veranderde dit en hechtte de overheid een steeds groter belang aan veiligheid. Belangrijke oorzaken hiervan waren volgens Anton Vedder de nieuwe technologische mogelijkheden, de Europese context en de heroriëntatie van de veiligheidsdiensten na de Koude Oorlog. Hieruit blijkt dat 2001 dus niet het belangrijkste keerpunt was in de golfbeweging die wij hier hebben beschreven. Echter, ook Anton Vedder stelt dat de aanslagen van 11 september zeker een katalysator zijn geweest voor het aannemen van wetten die in meer of mindere mate vrijheidbeperkend waren. De nadruk wisselde dus duidelijk van de vrijheid naar de veiligheid.

1.4 ARGUMENTEN

In de voorgaande paragraaf hebben wij drie verschillende houdingen jegens de Grondwet uiteengezet gezien. Met deze houdingen komen bepaalde soorten argumenten die in deze paragraaf verder toegelicht zullen worden. Allereerst is er de houding dat de Grondwet een strijddocument is dat de rechten van burgers moet garanderen. Deze houding valt samen met de fundamentele argumenten. Deze argumenten kijken naar het grote geheel van de rechten van de burger en focussen niet op specifieke zaken. Dit argumentatiepatroon focust sterker op de vrijheid en de algemene waarden van de rechtsstaat.

Als tweede is er de houding dat de Grondwet een historisch document is en niet een bindend juridisch document. De Grondwet laat dan bepaalde waarden zien die over de tijd zijn ontwikkeld, maar die waarden zijn niet bindend en kunnen in meer of mindere mate van toepassing zijn op een bepaald moment. Deze houding valt samen met de pragmatische argumenten. Dit argumentatiepatroon focust op en wordt sterk beïnvloed door externe invloeden zoals de angst van

38 Böhler, 38.

39 Böhler, 39.

40 Böhler, 39.

41 Van Leeuwen, 176.

42 Kuitenbrouwer, 193.

43 Vedder, 48.

de burger. Bij deze argumenten wordt er gedacht vanuit de toepassing die nodig is in plaats van vanuit het effect dat de toepassing zal veroorzaken op bijvoorbeeld grondrechten. Dit argumentatiepatroon legt de nadruk op de veiligheid.

Als derde en laatste is er de houding die de Grondwet juist wel als een juridisch document ziet dat bindend is. Deze houding stelt ook dat er zo min mogelijk moet worden vastgelegd in de Grondwet om zo de normativiteit van het document vast te kunnen houden. Deze houding valt samen met de procedurele argumenten. De procedurele argumenten zijn in dit onderzoek tweeledig: aan de ene kant zijn er puur procedurele argumenten die focussen op verschillende amendementen en de formulering daarvan en aan de andere kant zijn er juridisch-procedurele argumenten die focussen op juridische zaken als de criteria van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens en andere juridische toetsen. Deze argumenten vallen samen onder hetzelfde patroon omdat beiden niet letten op het grotere geheel en ook niet vanuit de oplossing redeneren. Het belangrijkste binnen dit patroon is dat er op een gedegen manier een afweging wordt gemaakt. Daarmee is het ook duidelijk dat de nadruk niet ligt op vrijheid of veiligheid, maar juist op het – op een juiste manier – balanceren van de twee.

1.5 SELECTIECRITERIA WETTEN

Na een verkennend onderzoek bleek dat er in Nederland sinds 1993 – toen de eerste Wet Computercriminaliteit werd aangenomen – 47 vrijheidbeperkende wetten zijn aangenomen. Om tot een interessante selectie te komen is een aantal criteria opgesteld. Omdat dit onderzoek in opdracht van Bits of Freedom is uitgevoerd, zijn de eerste twee criteria dat de wet betrekking moet hebben op danwel de vrijheid van meningsuiting op het internet (artikel 10 EVRM), danwel het recht op bescherming van de privésfeer (artikel 8 EVRM). Het moet ook specifiek gaan om de beperking van vrijheden op het gebied van digitale communicatie. Een volgend criterium is al in de inleiding genoemd, namelijk dat er alleen gekeken wordt naar wetten die sinds 2001 in werking getreden zijn. Voor een completer overzicht zou het interessant kunnen zijn tevens onderzoek te doen naar de wetten die juist niet door de Tweede of Eerste Kamer zijn gekomen. In de debatten rond die voorstellen zou goed te lezen moeten zijn waarom nu juist die wetten de politici te vergingen. Het laatste criterium is dat de wet verandering brengt in de verhouding tussen de burger en de overheid. Door dit laatste criterium vallen bijvoorbeeld het Notice and Takedown systeem en de versoepeling van de cookiewet van 2014 buiten het bereik van dit onderzoek. Uiteindelijk zijn tien wetten in dit rapport terug te vinden. Voor ieder van deze wetten zal het debat geanalyseerd worden op een aantal punten: de verschillende politici die als woordvoerder voor hun partij een betoog houden over het wetsvoorstel, de verschillende invloeden die zij aanhalen en de verschillen tussen het debat in de Tweede en Eerste Kamer.

1.6 BRONNEN EN BEPERKING

Als primaire bronnen zijn de handelingen van de Tweede en Eerste Kamer gebruikt. De website Parlement & Politiek is ook veel gebruikt. Deze website is een initiatief van het Parlementair Documentatie Centrum van de Universiteit Leiden en is opgezet om meer achtergrond te geven over het politieke bedrijf. De website is vooral gebruikt om de loopbanen van de verschillende politici te kunnen beschrijven. De website heeft tevens gediend als één van de bronnen voor het beschrijven van de verschillende kabinetssamenstellingen. Een andere website die veel geraadpleegd is, is de website Privacy Barometer. Deze website biedt een overzicht van wetten die de afgelopen twintig jaar zijn aangenomen en hun impact op de privacy. Vooral in het verkennend onderzoek is deze website veel geraadpleegd, maar ook voor de omschrijvingen van de individuele wetten werd de website regelmatig aangehaald. De website is een particulier initiatief en is onafhankelijk van bedrijven, organisaties of overheden. Verder zijn de verkiezingsprogramma's van

de verschillende politieke partijen van 2012 gebruikt (van de LPF is het programma van 2006 gebruikt). Deze programma's zijn te raadplegen via de website van het Repository Publicaties Nederlandse Politieke Partijen van de Rijksuniversiteit Groningen. Als laatste is een aantal wetsteksten gebruikt. Deze zijn geciteerd vanaf de website wetten.overheid.nl. Dit is een website die in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt onderhouden. De website bevat alle informatie vanuit de overheid die op het internet terug te vinden is.⁴⁴

1.7 STEMMINGSOVERZICHTEN

Het is belangrijk de inhoud van het debat te vergelijken met het stemgedrag van de partijfracties. Dit zal gebeuren aan de hand van tabellen zoals hieronder als voorbeeld is gegeven voor de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. In de tabel is te zien hoe iedere partij gestemd heeft. Partijen die een wit vakje hebben zaten op dat moment (nog) niet in de bewuste Kamer. Partijen met een kruisje in het vakje vormden op dat moment samen de coalitie. Bij sommige wetten zijn alle vakjes, of zoals in dit geval de meeste vakjes bij de Eerste Kamer, grijs gekleurd. Dit betekent dat er in die Kamer niet over het voorstel gestemd is. Dit kan meerdere oorzaken hebben. Het is in dit onderzoek erg opgevallen dat er veel wetten zonder stemming zijn aangenomen. Dit is de aanleiding geweest een interview te houden met Edo Haveman, oud-medewerker voor D66 van de Tweede Kamer. De uitwerking van dit interview is in de bijlagen van dit onderzoek terug te vinden. In de tabel is ook te lezen wanneer het debat plaats heeft gevonden. Als er achter het jaartal -I of -II staat zoals hieronder het geval is, heeft het debat respectievelijk voor of na de verkiezingen van dat jaar plaatsgevonden.

WEEDE KAMER		Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
/et	2001				X			X					
/et op Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten													

ERSTE KAMER		Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
/et	2002-I				X			X					
/et op Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten													

1.8 STRUCTUUR

Uiteindelijk zal in de conclusie ook naar alle wetten gezamenlijk gekeken worden: Welke invloeden worden genoemd, hoe staan de verschillende politieke partijen in het debat en hoe stemmen zij vervolgens op wetsvoorstellen? Allereerst zal in hoofdstuk 2 aan de hand van de meest recente verkiezingsprogramma's uiteen gezet worden hoe politieke partijen op dat moment over bepaalde onderwerpen dachten. De programma's uit 2012 zijn gebruikt om door middel van de handelingen omtrent de verschillende wetten een ontwikkeling naar die programma's proberen vast te stellen. Dit zal in de conclusie, dus na de analyse van de aparte debatten, vergeleken worden met het daadwerkelijke stemgedrag en de argumenten in het debat. Hoofdstuk 2 bevat ook een tijdlijn van alle wetten om zo inzichtelijk te maken hoe lang bepaalde wetten in behandeling zijn geweest. Hierbij wordt de vinger gelegd op een aantal opvallende zaken.

44 'Over de site', *Overheid.nl* (<https://www.overheid.nl/over-deze-site/>) (gebruikt 12-06-2015).

2. ALGEMENE BESCHOUWING

In dit hoofdstuk wordt kort het politieke veld geschetst. Dit gebeurt eerst door voor iedere partij te schetsen hoe zij over bepaalde onderwerpen denken. Dit gebeurt aan de hand van het meest recente verkiezingsprogramma voor de Tweede Kamer, dat is voor de meeste partijen het verkiezingsprogramma voor 2012. Voor de LPF is het laatste verkiezingsprogramma dat van 2006, toen de partij 'Lijst 5 Fortuyn' heette.

Daarna zal gekeken worden hoe de verschillende partijen tijdens de onderzochte periode hebben samengewerkt in regeringscoalities. Om af te sluiten kijken we naar de tijdlijn waarop te zien is hoe lang wetsvoorstellen bij de respectievelijke Kamers hebben gelegen voordat zij werden aangenomen. In de conclusie van dit hoofdstuk zal gekeken worden hoe de politieke partijen zijn 'gegroeid' naar de meningen die zij in hun verkiezingsprogramma's van 2012 laten zien. De verkiezingen vonden plaats na het aannemen van de laatste wet in dit rapport en kunnen zo dus gebruikt worden om te kijken of een partij haar houding heeft aanpast of juist consistent volhield.

2.1 POLITIEKE PARTIJEN

Het is opvallend dat sommige partijen, zoals bijvoorbeeld de PvdA, in allerlei verschillende hoofdstukken relevante standpunten formuleren voor het onderwerp van dit rapport. Andere partijen, zoals de Partij voor de Dieren, formuleren al die relevante standpunten in één samenhangend hoofdstuk. Er zijn blijkbaar verschillen in hoe samenhangend partijen deze zaken vinden. Overigens zou men zich kunnen afvragen of één hoofdstuk met standpunten over vrijheid van meningsuiting en privacy op digitale communicatie spreekt van meer visie op dit onderwerp dan allerlei standpunten verspreid door het programma.

CDA

In het programma van het CDA stonden de meeste relevante punten in het hoofdstuk 'Slagvaardige overheid', het achtste hoofdstuk van het programma. Hier werd gereflecteerd op het ingrijpen van de overheid en op specifieke standpunten wat betreft het internet. Zo stelden zij bijvoorbeeld dat gegevens zo kort mogelijk moeten worden opgeslagen en waren zij van mening dat de overheid geen directe invloed op het gebruik van internet dient uit te oefenen.⁴⁵ Het CDA stond verder voor het hard aanpakken van ernstige delicten⁴⁶ en voor het vergroten van de veiligheid en het veiligheidsgevoel door middel van cameratoezicht en gebiedsverboden.⁴⁷ In dit programma lijkt de nadruk dan ook sterk te liggen op de veiligheid. Echter, de partij schreef ook dat zij staat voor het belang van privacy en dat zij de burger zoveel mogelijk zelf wil laten bepalen welke informatie over hen beschikbaar is.⁴⁸ Bij het tellen van de begrippen veiligheid en vrijheid kwam vrijheid vaker voor in dit programma. Dit is ook terug te zien in de grafiek verderop in deze paragraaf. De frequentie van het woord vrijheid werd voor een groot deel veroorzaakt door de vrijheid van meningsuiting die in het eerste hoofdstuk 'Identiteit en Pluriformiteit' een grote rol speelde en de vrijheid van onderwijs. Het belang van het mogen hebben van afwijkende ideeën, opinies en opvattingen werd hier sterk benadrukt.⁴⁹

45 'Iedereen', CDA (2012) 78.

46 'Iedereen', CDA (2012) 75.

47 'Iedereen', CDA (2012) 75-76.

48 'Iedereen', CDA (2012) 73.

49 'Iedereen', CDA (2012) 18.

ChristenUnie

Het programma van de ChristenUnie heeft alle relevante standpunten voor dit rapport in het eerste hoofdstuk vervat, het hoofdstuk 'Samenleving: vrij en verantwoordelijk'. De partij stelt voorop dat "[i]n een veilige samenleving kunnen mensen hun vrijheden en verantwoordelijkheden ten volle ontplooiën".⁵⁰ Het is opvallend dat de partij een vrij en veilig internet wil, maar wel de mogelijkheid tot filteren open wil houden.⁵¹ Om Nederland leefbaar, veilig en vrij te houden wil de partij de privacy van burgers niet onnodig inperken⁵², maar geeft wel aan dat het in het verleden onontkoombaar is gebleken dat politie en justitie meer bevoegdheden kregen.⁵³ Die bevoegdheden moeten wel aantoonbaar bijdragen aan de informatiepositie van die organisaties en moeten bijdragen aan de opsporingskansen. Zaken als de algemene identificatieplicht en het langdurig bewaren van computer- en communicatiegegevens doet dit onvoldoende volgens de partij⁵⁴ en zij stelt dan ook dat de bewaartermijn van gegevens moet worden beperkt.⁵⁵ Bepaalde zaken zoals het in de gaten houden van social media door de politie⁵⁶ en het publiceren van camerabeelden van misdadigers⁵⁷ laten zien dat de partij de veiligheid erg belangrijk acht en deze soms boven bepaalde vrijheden plaatst. In dit programma is vrijheid echter wel belangrijk; het woord komt 65 keer voor. In de meeste gevallen is dit in de context van de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van onderwijs. Om af te sluiten vindt ChristenUnie het belangrijk om geen hiërarchie aan te brengen in de verschillende grondrechten⁵⁸ en om rechters wetten te laten toetsen aan de Grondwet.⁵⁹

D66

Het programma van de D66 heeft hoofdstukken die steeds vrijheid in de titel hebben. Zo zijn er de hoofdstukken 'Vrijheid door zelfbeschikking', 'Vrijheid door recht' en 'Vrijheid door democratisch bestuur'. De partij hecht veel waarde aan de privacy van burgers en wil dat de burger de controle houdt over haar eigen persoonsgegevens.⁶⁰ Nieuwe maatregelen wat betreft veiligheid op het internet moeten altijd gebaseerd zijn op reële en verifieerbare dreigingen en alle wetten die privacy beperken moeten een horizonbepaling krijgen.⁶¹ De rol van de overheid wordt door D66 beschreven als "[m]ensen laten hun vrijheid door de staat inperken om hun vrijheid te beschermen".⁶² Een democratisch gecontroleerde macht en gewaarborgde vrijheden zijn daarvoor heel belangrijk. D66 wil tevens het ministerie van Veiligheid en Justitie weer tot twee verschillende ministeries maken.⁶³ In al haar standpunten lijkt D66 de vrijheid voorop te stellen. Er wordt bijna niet gefocust op veiligheidsmaatregelen of straffen. Het woord vrijheid komt dan ook bijna twee keer zo vaak voor in dit programma als het woord veiligheid.

GroenLinks

Deze partij focust in haar programma vooral op duurzame en groene oplossingen voor huidige milieuproblemen. In het derde hoofdstuk, het hoofdstuk 'Open samenleving' komt kort naar voren hoe GroenLinks denkt over vrijheid en grondrechten: GroenLinks staat voor vrijheid, wil digitale

50 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 8.

51 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 10 / 18.

52 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 11 / 22.

53 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 12.

54 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 12.

55 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 22.

56 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 11.

57 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 12.

58 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 21.

59 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 22.

60 'En nu vooruit; op naar een welvarende, duurzame toekomst', *D66* (2012) 47.

61 'En nu vooruit; op naar een welvarende, duurzame toekomst', *D66* (2012) 48.

62 'En nu vooruit; op naar een welvarende, duurzame toekomst', *D66* (2012) 51.

63 'En nu vooruit; op naar een welvarende, duurzame toekomst', *D66* (2012) 52.

grondrechten laten vastleggen en wil het internet vrij laten.⁶⁴ Vervolgens komen in een apart standpunt over digitale vrijheid een heleboel concrete en relevante zaken naar voren zoals de afkeuring van de partij wat betreft internetfilters en -blokkades, de verplichting om inbreuken op (digitale) grondrechten te toetsen op onder andere noodzaak, proportionaliteit en effectiviteit, het beperken van de bewaartermijn van de Bewaarplicht tot de minimale termijn van zes maanden en het belang van een transparante overheid.⁶⁵ In dit standpunt wordt de vrijheid duidelijk voorop gezet. De partij wil geen vals gevoel van veiligheid, alleen echte veiligheid, wil dat communicatie alleen onderschept mag worden bij een concrete verdenking en wil dat onderscheppen laten goedkeuren door een rechter. Het woord vrijheid komt maar iets vaker voor dan het woord veiligheid in dit programma. Inbreuken op grondrechten worden niet uitgesloten, maar dienen goed onderbouwd, noodzakelijk en ondersteund door waarborgen te zijn. GroenLinks lijkt hiermee vooral een voorstander van het vinden van een goede balans tussen veiligheid en vrijheid, een balans tussen opsporing en grondrechten.

LPF

In het programma van de LPF zijn helemaal geen punten opgenomen wat betreft privacy of het internet. Dit zal voor een groot deel te verklaren zijn doordat het programma in 2006 werd uitgebracht en niet in 2012 zoals de andere programma's. De partij focust meer op de beperkingen van grondrechten in het algemeen en geeft aan dat traditionele rechten en vrijheden belangrijk zijn, maar dat ze steeds vaker "tegen ons" worden gebruikt.⁶⁶ De partij constateert tevens dat steeds vaker, ook door politieke partijen, wordt geroepen om de inperking van burgerlijke vrijheden.⁶⁷ Zij zeggen hierover: "[h]et is dubbel tragisch dat het fundamentalisme op die manier wordt beloond". Het woord veiligheid komt acht keer in het programma voor en het woord vrijheid vijf keer. Hiermee lijkt veiligheid belangrijker te zijn. Toch komt in de standpunten ook het belang van vrijheden naar voren. De partij lijkt van mening te zijn dat sommigen misbruik maken van vrijheden en dat hier tegen moet worden opgetreden.

PvdA

Bij het verkiezingsprogramma van de PvdA staan de relevante standpunten verspreid over verschillende hoofdstukken. De belangrijkste daarvan is het hoofdstuk 'Onze keuzes voor een veilig Nederland'. Anders dan bij andere partijen heeft de PvdA geen hoofdstuktitels die naar vrijheid verwijzen. In het hoofdstuk over een veilig Nederland stelt de partij dat veiligheid een voorwaarde is voor vrijheid⁶⁸ en dat digitaal veiligheidsbeleid altijd de grondrechten van burgers moet respecteren.⁶⁹ Nieuwe wetgeving die de privacy van burgers sterk inperkt moet volgens de partij altijd een horizonbepaling krijgen⁷⁰ en moet altijd aangetoond noodzakelijk zijn.⁷¹ De partij vindt tevens dat er niet gefilterd of geblokkeerd mag worden op het internet.⁷² De partij wil de Bewaarplicht afschaffen, stelt dat gegevensverzameling altijd gericht en proportioneel moet zijn, maar wil tevens politie en justitie voldoende mogelijkheden geven om ook "in de virtuele wereld" op te treden.⁷³ De PvdA wil meer zeggenschap voor de burger⁷⁴ en benadrukt ook in een ander hoofdstuk, het hoofdstuk 'Onze keuzes voor een solidaire wereld', het belang van een vrij

64 'Groene kansen voor GroenLinks', *GroenLinks* (2012) 10-11.

65 'Groene kansen voor GroenLinks', *GroenLinks* (2012) 31.

66 'Dit is niet het land wat ik voor mijn kinderen wil achterlaten', *LPF* (2006) 18.

67 'Dit is niet het land wat ik voor mijn kinderen wil achterlaten', *LPF* (2006) 19.

68 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 36.

69 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 39.

70 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 38.

71 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 38.

72 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 39.

73 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 38.

74 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 39 / 68

internet.⁷⁵ Om online opsporing nuttig te laten zijn, wil de partij dat de kennis wat betreft ICT bij overheid en diensten verbeterd wordt. Ook dit wordt meerdere keren benadrukt.⁷⁶ Hieruit lijkt te komen dat de PvdA veel belang hecht aan vrijheid, maar bij het tellen van woorden komt toch het woord veiligheid vaker voor. Dit kan verklaard worden door de nadruk van de partij op het niet willen creëren van een vals veiligheidsgevoel, maar het willen handelen naar dreigings- en risicoanalyses.⁷⁷ Hierdoor komt veiligheid relatief vaak voor. De partij lijkt vooral een gedegen afweging te willen maken om de balans te kunnen bepalen.

PvdD

De Partij voor de Dieren heeft al haar relevante punten in één hoofdstuk gecentreerd, namelijk het hoofdstuk 'Een betrouwbare overheid'. Dit, gecombineerd met de titel van het verkiezingsprogramma: 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', wekt de suggestie dat de partij veel waarde hecht aan de meer fundamentele discussie. De partij is van mening dat “[t]e vaak worden nu onder het mom van veiligheid maatregelen ingezet waarbij de rechten van burgers worden ingeperkt, bijvoorbeeld op het gebied van privacy”.⁷⁸ Anders dan het CDA wil de PvdD het gebruik van cameratoezicht op straat juist zoveel mogelijk beperken en alleen tijdelijk inzetten.⁷⁹ De partij is tegen een downloadverbod omdat zij twijfelen aan de juiste handhaving van zo'n verbod⁸⁰ en staat voor een vrij internet waar niet geblokkeerd of gefilterd wordt.⁸¹ In haar standpunten legt de PvdD sterk de nadruk op de handhaving van wetten, op de noodzaak, proportionaliteit en effectiviteit van inbreuken op grondrechten en op transparantie. Net als andere partijen leggen zij de nadruk op een werkelijk veiliger Nederland in plaats van het creëren van een veiligheidsgevoel door het gevoerde beleid.⁸² Net als de ChristenUnie wil de partij het verbod voor rechters om wetten te toetsen aan de Grondwet opheffen. Zij benadrukken tevens meermaals dat vrijheid belangrijk is, maar niet ten koste van andermans vrijheid mag bestaan.⁸³ In haar standpunten lijkt de partij de nadruk te leggen op vrijheid, maar de woorden komen ongeveer even vaak voor in het programma. Dit suggereert dat veiligheid en vrijheid vaak gezamenlijk behandeld worden om zo tot een balans te komen.

PVV

Het programma van de PVV wordt geopend met de kreet 'Beste vrienden van de vrijheid' en benadrukt in de rest van het stuk ook steeds de vrijheid van de Nederlander. In het hoofdstuk 'Onze vrijheid' laat de partij zien dat zij privacy en de vrijheid van meningsuiting van hele hoge waarde acht. Zo wordt de staat “Big Brother Vadertje Staat” genoemd die al veel van ons weet, maar nog meer van ons wil weten.⁸⁴ Er mag alleen een inbreuk op de privacy worden gemaakt als dit juridisch strak geregeld is. Dit wordt verder niet echt gespecificeerd. De PVV zou graag zien dat een first amendment, zoals dat te vinden is in de Amerikaanse wet, zou worden ingevoerd om zo de vrijheid van meningsuiting nog beter te kunnen waarborgen. De partij wil dat de gebruiker de keuze krijgt en dus wil zij geen censuur op het internet, een duidelijke keuze voor wel of geen cookies, geen downloadverbod, wel netneutraliteit en meer privacy.⁸⁵ In het programma zijn de hoofdstukken over veiligheid en over vrijheid van elkaar gescheiden en dit lijkt een wat vertekend beeld te geven

75 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 63.

76 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 38 / 71.

77 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 39.

78 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 31.

79 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 33.

80 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 32.

81 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 31.

82 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 33.

83 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 31 / 32.

84 'Hún Brussel, óns Nederland', *PVV* (2012) 27.

85 'Hún Brussel, óns Nederland', *PVV* (2012) 29.

van de mening van de PVV wat betreft grondrechten bij opsporing. Zo noemen zij bijvoorbeeld wél in het hoofdstuk 'Onze veiligheid' dat foto's van misdadigers op het internet mogen worden gezet om zo de pakkans te verhogen.⁸⁶ Uiteindelijk komt het woord vrijheid overweldigend veel vaker voor dan het woord veiligheid. De naam van de partij heeft hier voor enige vertekening gezorgd: in ieder geval 25 keer wordt de volledige naam van de partij in het programma uitgeschreven. Echter, de partij benadrukt steeds de “langzame erosie van onze vrijheid en onafhankelijkheid” ten opzichte van Brussel⁸⁷ en de “oprukkende islam” die haaks op de vrijheid zou staan.⁸⁸ Vrijheid is dus wel degelijk een belangrijk aspect in dit programma, belangrijker dan veiligheid lijkt te zijn.

SGP

Ook bij de SGP staan de relevante standpunten enigszins verspreid over de hoofdstukken. Het belangrijkste hoofdstuk is echter het vijfde hoofdstuk, 'Betrouwbaar recht en stabiele veiligheid'. Anders dan andere partijen is de SGP, samen met de ChristenUnie, wél voor de mogelijkheid tot filteren van het internet.⁸⁹ Hierbij wordt telkens het voorbeeld van (kinder-)porno gebruikt. De partij is van mening dat de klassieke grondrechten bij een botsing van grondrechten te snel op achterstand staan⁹⁰, maar stelt ook dat de bescherming van onschuldige burgers belangrijker is dan de privacy van degenen die mogelijk kwaad in de zin hebben.⁹¹ De partij is tevens voorstander van het maken van een Veiligheidswet waarin duidelijke afspraken over de taken van de politie op het terrein van veiligheid staan.⁹² Dit is mede bedoeld om bureaucratie bij de politie tegen te gaan. Wat betreft Europese regelgeving wil de SGP de Grondwet zo wijzigen dat Europese regels alleen in werking kunnen treden als zij door een meerderheid in de Tweede en Eerste Kamer worden goedgekeurd.⁹³ Snelle rechtspraak en snel straffen kunnen volgens de partij het gezag van de rechtsprekende macht handhaven.⁹⁴ Al met al lijkt de veiligheid bij de partij hoger te staan dan de vrijheid. Dit wordt ondersteund door hoe vaak de woorden voorkomen in het stuk: veiligheid kwam twaalf keer meer voor dan vrijheid. De vrijheden die wel genoemd worden zijn overigens vooral de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van onderwijs. De vrijheid van meningsuiting is een minder belangrijk element en privacy wordt het minst vaak genoemd.

SP

In het programma van de SP wordt maar één keer het woord vrijheid genoemd, en dan alleen in de context van de financiële markten die meer vrijheid kregen.⁹⁵ Dit resultaat geeft echter een ietwat vertekend beeld want als wordt gezocht op mensenrechten, die in zekere zin gelijk kunnen worden gesteld met het belang van vrijheid, volgt wel meer resultaat. Er wordt twintig keer verwezen naar de mensenrechten in het algemeen, alleen dus niet naar specifieke rechten zoals de vrijheid van meningsuiting bijvoorbeeld. De relevante standpunten staan over zes hoofdstukken verspreid, waarbij de meeste punten uit het hoofdstuk 'Criminelen plukken, burgers beschermen' komen. In verschillende hoofdstukken zijn zinsneden als “veiligheid moet altijd prevaleren”⁹⁶ en “veiligheid verdient voorrang”⁹⁷ te lezen. Daarnaast wijst de partij echter ook op het belang van het College bescherming persoonsgegevens en het vooraf aantonen van effectiviteit en noodzaak van nieuwe

86 'Hún Brussel, óns Nederland', PVV (2012) 33.

87 'Hún Brussel, óns Nederland', PVV (2012) 12.

88 'Hún Brussel, óns Nederland', PVV (2012) 26.

89 'Daad bij het woord!', SGP (2012) 6 / 26

90 'Daad bij het woord!', SGP (2012) 23.

91 'Daad bij het woord!', SGP (2012) 28.

92 'Daad bij het woord!', SGP (2012) 28.

93 'Daad bij het woord!', SGP (2012) 23.

94 'Daad bij het woord!', SGP (2012) 29.

95 'Nieuw vertrouwen', SP (2012) 59.

96 'Nieuw vertrouwen', SP (2012) 12.

97 'Nieuw vertrouwen', SP (2012) 27.

voorstellen die de privacy van burgers inperken.⁹⁸ De controle op de veiligheidsdiensten is dus erg belangrijk, net als de controle van het parlement vooraf.⁹⁹ In twee hoofdstukken stelt de SP dat internet vrij dient te zijn en dat er dus geen sprake kan zijn van een downloadverbod.¹⁰⁰ Het verzamelen en verhandelen van persoonsgegevens van gebruikers moet volgens de partij aan banden worden gelegd en iedereen moet op gemakkelijke wijze aan kunnen geven dat zij niet gevolgd willen worden door bedrijven.¹⁰¹ In het hoofdstuk over de zorg stelt de SP privacy en veiligheid in het verlengde van elkaar, hiermee maken zij dus juist niet een tegenstelling tussen vrijheid en veiligheid.¹⁰² Er zijn niet veel partijen die dit expliciet doen. Grote uitspraken als 'veiligheid verdient voorrang' doet de SP ook over privacy in het hoofdstuk 'Uw land, uw keuze': hier zegt de partij wat betreft websites en het bewaren van persoonsgegevens dat de "[b]escherming van privacy wordt gegarandeerd".¹⁰³ Toch lijkt de veiligheid iets meer de nadruk te krijgen in dit programma. Dit wordt ook ondersteund door de getallen: zelfs de gecorrigeerde hoeveelheid vrijheid weegt niet op tegen de 36 keer dat veiligheid genoemd wordt.

VVD

De VVD opent haar programma met een Voorwoord en een Inleiding waarin wordt benadrukt dat vrijheid erg belangrijk is voor de partij. Het belang van veiligheid wordt daarbij ook benoemd: "[e]en veilige omgeving is misschien wel de belangrijkste voorwaarde voor de vrije samenleving die de VVD nastreeft".¹⁰⁴ Hier lijkt de VVD het dus eens te zijn met de SP: veiligheid en vrijheid vormen niet per se een tegenstelling. Dit wordt opnieuw benadrukt wanneer wordt gesteld dat "zonder veiligheid [...] geen vrijheid" is.¹⁰⁵ Vrijheid staat niet tegenover veiligheid, maar is wel een absolute voorwaarde en daarmee krijgt veiligheid voorrang in de afweging. Net als het CDA is de VVD een voorstander van meer cameratoezicht.¹⁰⁶ Wat hen betreft kan dit soort toezicht voor een deel het probleem oplossen dat ontstaat "door de grote veiligheidsproblemen", namelijk dat er te weinig politieagenten beschikbaar zijn voor toezicht. In het hoofdstuk 'Overheid' wordt sterk de nadruk gelegd op toezicht en handhaving door de overheid, maar wordt ook gesteld dat vrijheid een groot goed is voor liberalen.¹⁰⁷ Over het bewaren van persoonsgegevens stelt de partij: "[t]e vaak moeten we maar uitgaan van de goede bedoelingen van de overheid en grote bedrijven, zonder dat voldoende garanties en waarborgen tegen misbruik worden geboden".¹⁰⁸ Inbreuken op de privacy zouden volgens de VVD alleen dan toegestaan moeten zijn als zij vergezeld worden door een evaluatie- en horizonbepaling en als zij bedoeld zijn "ter bescherming van mensen en voor criminaliteitsbestrijding".¹⁰⁹ Het moet daarbij wel gaan om opsporingsactiviteiten of inlichtingenoperaties en er mag niet willekeurig een databestand aangelegd of toegankelijk gemaakt worden. De overheid moet de vrijheid bewaken en de burgers tegen willekeur beschermen. Ondanks een grote nadruk op vrijheid in een aantal stukken, lijkt de algemene tendens te zijn dat vrijheid moet wijken als de veiligheid in het geding is – ook al stelt de VVD in andere stukken deze twee dus juist niet expliciet tegenover elkaar.

98 'Nieuw vertrouwen', SP (2012) 29.

99 'Nieuw vertrouwen', SP (2012) 11.

100 'Nieuw vertrouwen', SP (2012) 9 / 56.

101 'Nieuw vertrouwen', SP (2012) 9.

102 'Nieuw vertrouwen', SP (2012) 23.

103 'Nieuw vertrouwen', SP (2012) 12.

104 'Niet doorschuiven maar aanpakken', VVD (2012) 7.

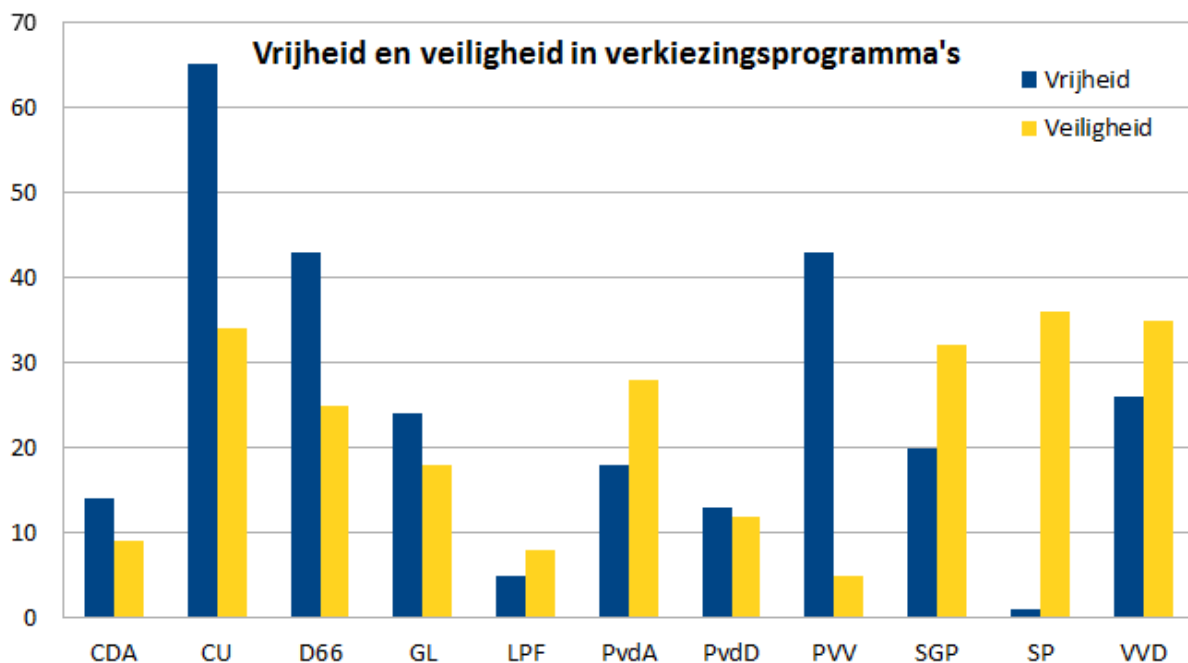
105 'Niet doorschuiven maar aanpakken', VVD (2012) 44.

106 'Niet doorschuiven maar aanpakken', VVD (2012) 46.

107 'Niet doorschuiven maar aanpakken', VVD (2012) 47.

108 'Niet doorschuiven maar aanpakken', VVD (2012) 47.

109 'Niet doorschuiven maar aanpakken', VVD (2012) 48.

Er is een aantal belangrijke overeenkomsten te zien in de programma's van de verschillende partijen. Zo spreken meerdere partijen over het belang van het College bescherming persoonsgegevens (CBP) in het toezicht op privacy en willen meerdere partijen het CBP meer bevoegdheden geven om beter toezicht te kunnen houden.¹¹⁰ Tevens wil een aantal partijen graag dat privacy het uitgangspunt wordt in nieuwe maatregelen en systemen, zij willen 'privacy by design'.¹¹¹ Veel partijen benadrukken ook dat vrijheid heel belangrijk is, maar dat zeker de vrijheid van meningsuiting niet ten koste van de vrijheid van een ander mag gaan.¹¹² Het lijkt voor deze partijen zeer vanzelfsprekend om dit zo op te schrijven. Dit wekt de vraag waarom de andere partijen – GroenLinks, PvdA, PVV, SP en VVD – dit niet noemen. Misschien zien zij vrijheid wel als iets dat meer absoluut is of waarin minder rekening gehouden hoeft te worden met de ander in de maatschappij. Hier valt echter niet met zekerheid iets over te zeggen.

Een volgend punt waar veel partijen het in meer of mindere mate met elkaar eens zijn, is de Wet bewaarplicht die in 2009 door de Eerste Kamer werd aangenomen. Zo stelt het CDA dat de wet herzien moet worden, dat de bewaartermijn naar de minimale hoeveelheid moet worden teruggeschroefd en dat de regels omtrent de bewaarplicht moeten worden aangescherpt.¹¹³ Ook de ChristenUnie en GroenLinks noemen het inperken van de bewaarplicht in hun programma.¹¹⁴ De PvdA en de PvdD gaan hier nog een stapje verder in: zij stellen allebei dat de bewaarplicht afgeschaft moet worden.¹¹⁵ D66 vermeldt in haar programma niet specifiek de bewaarplicht en dat is best opvallend omdat de partij zowel in de Tweede als in de Eerste Kamer tegen het wetsvoorstel heeft gestemd in 2009. Hierover zullen wij in de paragraaf over de bewaarplicht meer teruglezen.

110 'En nu vooruit; op naar een welvarende, duurzame toekomst', *D66* (2012) 47. ; 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 38. ; 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 32. ; 'Nieuw vertrouwen', *SP* (2012) 29.

111 'En nu vooruit; op naar een welvarende, duurzame toekomst', *D66* (2012) 47. ; 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 32. ; 'Niet doorschuiven maar aanpakken', *VVD* (2012) 47.

112 'Iedereen', *CDA* (2012) 18. ; 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 7. ; 'En nu vooruit; op naar een welvarende, duurzame toekomst', *D66* (2012) 45. ; 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 31-32. ; 'Daad bij het woord!', *SGP* (2012) 24.

113 'Iedereen', *CDA* (2012) 78.

114 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 12. ; 'Groene kansen voor GroenLinks', *GroenLinks* (2012) 31.

115 'Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 39. ; 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 32.

Er waren ook een paar duidelijke verschillen tussen de programma's waar te nemen. Zo schreven eigenlijk alle partijen over het belang van een vrij internet, maar wilden de ChristenUnie en de SGP ondanks dat wel filters op het internet toestaan.¹¹⁶ Veel andere partijen willen dit juist expliciet niet toestaan.¹¹⁷ Het is opmerkelijk dat D66, VVD en SP niet expliciet de filters noemen, ook al noemen zij wel het belang van een vrij internet. D66 lijkt het voorzichtig te omschrijven wanneer zij stellen: "D66 wil dat alle legale informatie op het internet voor alle internetters toegankelijk blijft".¹¹⁸ Het lijkt erop dat D66 hiermee probeert uit te leggen waarom zij geen filters willen instellen, maar opnieuw: zij noemen dit niet expliciet. Ook de SP lijkt het voorzichtig te omschrijven met hun stelling: "[i]nternetproviders mogen zich niet inlaten met het verkeer van hun internetgebruikers, net zoals post- en telefoniebedrijven zich niet mogen inlaten met de brieven of telefoongesprekken van hun klanten".¹¹⁹ De VVD noemt dat er geen "onnodige beperking" mag worden opgelegd ten aanzien van diensten en de aard of inhoud van data.¹²⁰ Een ander punt waar partijen het niet over eens zijn is het gebruik van cameratoezicht in de openbare ruimte. Het CDA en de VVD zijn bijvoorbeeld vóór het uitbreiden van het gebruik van cameratoezicht¹²¹, terwijl de PvdD expliciet noemt dat dit alleen wenselijk is wat hen betreft als het gaat om tijdelijke maatregelen in door de rechter aangewezen risicogebied.¹²²

2.1.1 Coalities

De eerste wet die in het kader van dit onderzoek wordt besproken is de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Het wetsvoorstel hiervoor werd in 1998 ingediend en is uiteindelijk in 2002 door de Eerste Kamer aangenomen. In deze paragraaf zullen dus de coalities vanaf 1998 kort de revue passeren. De laatste wet die binnen het bereik van dit onderzoek valt is de Initiatiefwet Waalkens, het Verbod op seks met dieren. Het wetsvoorstel werd in 2007 ingediend en is in 2010 aangenomen door de Eerste Kamer. Het onderzoek omvat dus een periode van twaalf jaar en de laatste coalitie die zal worden belicht is dan ook Rutte I, welke tot de verkiezingen van 2012 bestond. In het overzicht hieronder is te zien welke partijen deel uitmaakten van welke coalitie en welke hoeveelheid zetels zij in de Tweede Kamer hielden.

		Verhoudingen Tweede Kamer										
Kabinet		CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
Kok II	1998-II – 2002-I	29		14	11		45			3	5	38
Ilkenende I	2002-II – 2003-I	43	4	7	10	26	23			2	9	24
Ilkenende II	2003-II – 2006-I	44	3	6	8	8	42			2	9	28
Ilkenende III	2006-II – 2007-I	44	3	6	8	8	42			2	9	28
Ilkenende IV	2007-II – 2010-I	41	6	3	7		33	2	9	2	25	22
Rutte I	2010-II – 2012-I	21	5	10	10		30	2	24	2	15	31
Rutte II	2012-II – 2015	13	5	12	4		38	2	15	3	15	41

Kok II

Het kabinet Kok II ontstond in 1998 uit een coalitie van de PvdA, de VVD en D66. D66 was niet nodig voor een meerderheid in de Tweede Kamer maar werd wel opgenomen in een tweede Paarse coalitie. Samen hadden de partijen een meerderheid van 97 zetels in de Tweede Kamer.

116 'Voor de verandering', *ChristenUnie* (2012) 18. ; 'Daad bij het woord!', *SGP* (2012) 6 / 26.

117 'Iedereen', *CDA* (2012) 78. ; 'Groene kansen voor GroenLinks', *GroenLinks* (2012) 31. ; Nederland sterker & socialer', *PvdA* (2012) 39 / 63. ; 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 31. ; 'Hún Brussel, óns Nederland', *PVV* (2012) 29.

118 'En nu vooruit; op naar een welvarende, duurzame toekomst', *D66* (2012) 47.

119 'Nieuw vertrouwen', *SP* (2012) 9.

120 'Niet doorschuiven maar aanpakken', *VVD* (2012) 26.

121 'Iedereen', *CDA* (2012) 75-76. ; 'Niet doorschuiven maar aanpakken', *VVD* (2012) 46.

122 'Hou vast aan je idealen; laat ze niet wegcijferen', *PvdD* (2012) 33.

Balkenende I

In 2002 ontstond een coalitie van het CDA, de LPF en het VVD. De partijen hadden samen een meerderheid van 93 zetels in de Tweede Kamer. De coalitie was maar van korte duur.

Balkenende II

Het kabinet Balkenende II werd in 2003 gevormd en ontstond uit een coalitie van het CDA, D66 en de VVD. Zij hadden een nipte meerderheid in de Tweede Kamer: gezamenlijk hadden de partijen 78 zetels.

Balkenende III

Kabinet Balkenende III werd in 2006 gevormd nadat D66 het voorgaande kabinet hadden verlaten. De coalitie bestond nu uit het CDA en de VVD. Het kabinet was een minderheidskabinet met 72 zetels in de Tweede Kamer. Het kabinet was vooral een overgangskabinet met de taak verkiezingen uit te schrijven.

Balkenende IV

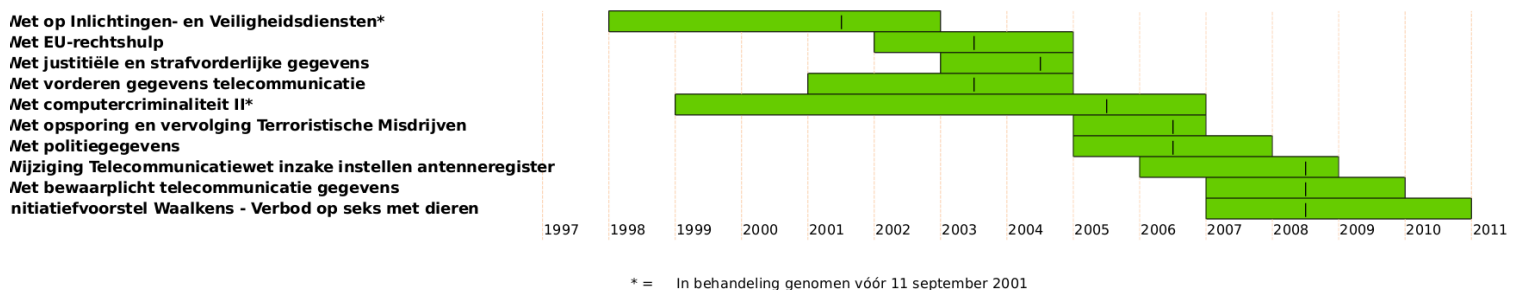
Na de verkiezingen van 2007 werd het kabinet Balkenende IV gevormd met de partijen CDA, ChristenUnie en PvdA. Samen hadden deze partijen 80 zetels in de Tweede Kamer. Parlement & Politiek schrijft dat het "[m]otto van het kabinet was 'Samen werken, samen leven'. Het streefde naar grotere sociale samenhang, veiligheid en respect, innovatie, duurzaamheid en een actieve internationale en Europese rol".¹²³ Dit is het eerste kabinet in de rij waar een motto van wordt genoemd op Parlement & Politiek.

Rutte I

In 2010 werden verkiezingen gehouden en werd een coalitie gevormd door CDA, PVV en VVD. Gezamenlijk had de coalitie een nipte meerderheid in de Tweede Kamer: zij hadden samen 76 zetels. Ook dit kabinet had een motto: "vrijheid en verantwoordelijkheid".¹²⁴

2.2 TIJDLIJN

Om verder inzichtelijk te maken over welke tijdsperiode het nu precies gaat, zijn de tien wetten binnen dit rapport in een tijdlijn geplaatst. In iedere balk is met een streepje aangegeven wanneer de wet werd aangenomen door de Tweede Kamer en dus in behandeling kwam bij de Eerste Kamer. In de tijdlijn is een aantal opvallende zaken te zien.

123 'Kabinet Balkenende IV', *Parlement & Politiek*

(http://www.parlement.com/id/vhnnmt7mqgzh/kabinet_balkenende_iv_2007_2010) (geraadpleegd 29-05-2015).

124 'Kabinet Rutte I', *Parlement & Politiek* (http://www.parlement.com/id/vij7e8jky5lw/kabinet_rutte_i_2010_2012) (geraadpleegd 29-05-2015).

Allereerst is goed in de tijdlijn te zien dat in 2004 drie verschillende wetten zijn aangenomen door de Eerste Kamer. Twee van deze wetten zijn ongeveer op hetzelfde moment in 2003 door de Tweede Kamer aangenomen, de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens vormt daar een uitzondering op.

Ten tweede valt het op dat deze laatste wet – de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens – een vrij korte periode bij de Eerste Kamer heeft gelegen en in het geheel sowieso een korte behandelperiode heeft gehad. De periode bij de Eerste Kamer is qua duur vergelijkbaar met de periode dat de Wijziging Telecommunicatiewet inzake instellen antenregister bij de Eerste Kamer lag evenals de Wet terroristische misdrijven en de Wet politiegegevens. Allemaal lagen zij ongeveer een jaar ter behandeling bij de Eerste Kamer.

Ten derde is te zien dat de Wet computercriminaliteit II veruit het langst erover heeft gedaan de beide Kamers door te komen. Alleen de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten heeft een enigszins vergelijkbaar tijdspad gehad. Beide wetten hebben ongeveer even lang bij de Eerste Kamer gelegen, maar de Wet computercriminaliteit II lag veel langer bij de Tweede Kamer. Dit wekt de verwachting dat het debat hierover in die Kamer veel bezwaren bij politieke partijen zal laten zien.

Ten vierde is het opvallend dat van de tien wetten die zijn onderzocht, er twee wetten al vóór 11 september 2001 bij de Tweede Kamer ter behandeling lagen. Dat is bijna een kwart van het totale aantal wetten. We zullen in de conclusie en discussie verder onderzoeken wat dit zou kunnen betekenen.

3. WETTEN

In dit hoofdstuk zal voor iedere wet een korte beschrijving van het debat worden gegeven. De bespreking van een wet gebeurt volgens een vaste structuur namelijk: het beschrijven van de vrijheidbeperkende bevoegdheden die werden ingevoerd, het benoemen van de woordvoerders en ministers in de Tweede en Eerste Kamer en hun professionele achtergrond en een korte analyse van het debat. Dit gebeurt aan de hand van opvallende opmerkingen, belangrijke argumenten en ook expliciet niet geuite meningen. De wetsgeschiedenissen die in de bijlagen te vinden zijn omvatten steeds alleen de amendementen die daadwerkelijk zijn aangenomen omdat deze hebben bijgedragen aan de uiteindelijke inhoud van het wetsvoorstel.

3.1 WET OP DE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

De Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten die van kracht werd op 7 februari 2002 was sinds 7 februari 1998 in voorbereiding. De wet was een vernieuwing van een oude wet met dezelfde naam. De wet werd vernieuwd omdat in 1994 de Raad van State de oude wet in strijd achtte met de Europese Verklaring van de Rechten van de Mens, specifiek met artikel 8 (Recht op eerbiediging van privéleven, familie- en gezinsleven) en artikel 13 (Recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel).¹²⁵ In de wet worden de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) gecreëerd uit diensten die voorheen bestonden, wordt geregeld op welke manier er toezicht wordt gehouden op deze twee diensten en werd geregeld welke bevoegdheden de diensten krijgen om criminaliteit te kunnen bestrijden. Onder die bevoegdheden vallen onder andere: het aftappen, ontvangen, opnemen en af luisteren van elke vorm van gesprek, telecommunicatie of gegevensoverdracht van verdachte personen en niet-verdachte personen.¹²⁶

In deze wet is sprake van een afweging tussen aan de ene kant de veiligheid van de samenleving en aan de andere kant vrijheden of grondrechten van individuele burgers. Echter, al tijdens de voorbereidingen van de wet in 1999 schreven historicus Bob de Graaff en jurist Eric Janse de Jonge over de nieuwe wet dat “op diverse punten (wettelijke grondslag, beroepsmogelijkheid en notificatieplicht) kan worden betwijfeld of het nieuwe voorstel, eenmaal wet geworden, niet weer vatbaar wordt voor kritiek van de rechter op dezelfde gronden [als in 1994]”.¹²⁷

3.1.1 Actoren in het debat

Minister Klaas de Vries (PvdA) – jurist
Minister Frank de Grave (VVD) – jurist

3.1.1.1 Tweede Kamer

Olga Scheltema de Nie (D66) – juriste
André Rouvoet (ChristenUnie) – jurist
Maria van der Hoeven (CDA) – bedrijfskundige
Ab Harrewijn (GroenLinks) – allerlei beroepen

125 B.G.J. de Graaff, E.J. Janse de Jonge, ‘De wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten’, *Nederlands Juristen Blad* 41 (1999) 1925.

126 Vedder, Wees, Van der, Koops, De Hert, *Van Privacyparadijs tot Controlestaat?* 28.

127 De Graaff, Janse de Jonge, ‘De wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten’, 1931.

Remi Poppe (SP) – allerlei beroepen
 Gerritjan van Oven (PvdA) – jurist, politicoloog
 Otto Vos (VVD) – jurist, lid van commissie-Van Traa, voorzitter Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten

3.1.1.2 Eerste Kamer

Alfons Dölle (CDA) – socioloog, jurist
 Erik Jurgens (PvdA) – jurist
 Jaap Rensema (VVD) – jurist
 Jan Terlouw (D66) – wis- en natuurkundige
 Gerrit Holdijk (SGP) – jurist
 Bob van Schijndel (GroenLinks) – orthopedagoog

3.1.1.3 Stemmingsoverzicht

WEDEDE KAMER												
/et												
/et op Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten												
Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD	
2001			X			X					X	

ERSTE KAMER												
/et												
/et op Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten												
Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD	
2002-I			X			X					X	

3.1.2 Analyse debat

3.1.2.1 Tweede Kamer

In de Tweede Kamer werd door veel Kamerleden gefocust op meer procedurele zaken zoals het bespreken van ieder individueel amendement. Er was dan ook te zien dat er maar weinig kritische en ook weinig fundamentele opmerkingen werden gemaakt door de woordvoerders. De belangrijkste argumenten die werden aangevoerd betroffen de procedure rondom de controle van de veiligheidsdiensten door, onder andere, het parlement. Er werd vaak gewezen op een gebrek aan transparantie bij de opsporingsdiensten. Zo vertelde mevrouw Scheltema-de Nie van D66 aan het begin van haar betoog: “[r]ond inlichtingen- en veiligheidsdiensten hangt altijd een zweem van geheimzinnigheid en spanning. Wij denken snel aan mannen met gleufhoeden en intrigerende vrouwen, die ieder op hun eigen wijze in binnen- en buitenland proberen geheime informatie los te peuteren, waar de regering zijn voordeel mee kan doen, alles in het belang van onze nationale veiligheid”.¹²⁸ Zij benadrukte dan ook in de rest van haar betoog dat de diensten democratisch controleerbaar moesten worden en dat deze wet daar positief aan bij zou dragen. Ook andere leden benadrukten deze controleerbaarheid. Voor GroenLinks vertegenwoordiger Harrewijn was alleen de controleerbaarheid van de diensten niet voldoende: hij was van mening dat de vergaande bevoegdheden die de veiligheidsdiensten kregen niet nodig waren en strijdig waren met de subsidiariteitstoets. De heer Harrewijn was dan ook van mening dat veel bevoegdheden ook door

¹²⁸ 'Handelingen Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten', *Tweede Kamer* (28-06-2001) 93-5838.

meer openbare instanties vervuld zouden kunnen worden.¹²⁹ Die instanties zouden dan beter te controleren zijn.

Naast de controle en transparantie spraken de Kamerleden ook over de definitie van het begrip 'het belang van de Staat'.¹³⁰ Deze discussie vond echter meer plaats in verband met hele concrete voorbeelden of vragen in plaats van in verband met de achterliggende, meer fundamentele vragen wat betreft mensenrechten en de gronden waarop die beperkt zouden mogen worden zoals wij in de inleiding zagen. Het voor een groot deel afwezig zijn van dit soort argumenten was ook terug te zien aan het feit dat het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens pas voor het eerst werd genoemd – door de heer Harrewijn – op de tiende pagina van de notulen van het debat.¹³¹ Het noemen van het EVRM gebeurde vooral om aan te geven hoe definities precies waren opgesteld of hoe zij aangepast zouden kunnen worden. Er werd dus niet echt over de inhoud van het Verdrag gedebatteerd. Wel waren de toetsen aan het Verdrag van belang in het debat.

De subsidiariteitstoets werd in de eerste alinea van deze paragraaf al genoemd als een van de waarborgen bij het inperken van vrijheden. Een andere waarborg die in dit wetsvoorstel was opgenomen was de notificatieplicht. De heer Harrewijn was positief over deze waarborg die inhield dat mensen achteraf ingelicht moesten worden als bepaalde bijzondere bevoegdheden van de inlichtingendiensten werden ingezet.¹³² Hij was wel van mening dat de notificatieplicht goed gedefinieerd moest worden.¹³³ De heer Poppe van de SP was nog niet helemaal gerustgesteld wat betreft de waarborgen die waren ingebouwd. Hij stelde: “de AIVD zal meer nog dan de huidige BVD een staat in de Staat worden of kunnen worden, die vrijwel onbeperkt informatie van burgers kan onderscheppen en tegen hen kan gebruiken, zonder dat het voor de burger te voorzien is, laat staan dat hij zich daartegen kan beschermen of verzetten”.¹³⁴ De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, minister De Vries, leek even later de opmerking van de heer Poppe te bevestigen, maar velde hier niet hetzelfde waardeoordeel over: “[h]et zou best eens kunnen zijn dat er iets onderzocht wordt wat na afloop niet onderzoekswaardig blijkt. Dat is dan des te beter, want dan blijkt dat niet de gevaren aanwezig zijn die men dacht te moeten aannemen”.¹³⁵ De heer De Vries legde hier dus veel nadruk op de veiligheid.

Een laatste belangrijk punt in het debat was ook meer procedureel van aard en gaat over wie er toestemming moest geven voor het gebruiken van bijzondere bevoegdheden door de verschillende diensten. De minister moest voor een aantal bevoegdheden van tevoren toestemming geven, maar niet voor alle bevoegdheden en het toestemming geven mocht ook gebeuren door een aangewezen medewerker. De heer Harrewijn gaf aan liever te zien dat hier toestemming van de rechter voor gevraagd zou worden en dat voor alle bevoegdheden toestemming gevraagd zou moeten worden.¹³⁶ Dit was volgens de heer Harrewijn een sterkere waarborg voor de vrijheid van de burgers.

3.1.2.2 Eerste Kamer

Het debat in de Eerste Kamer vond plaats op 5 februari 2002, minder dan een half jaar na de aanslagen van 11 september 2001. In het debat omtrent de WIV werd dan ook 23 keer expliciet verwezen naar deze aanslagen en zij werden meestal gebruikt als argument vóór het spoedig

129 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 93-5843.

130 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 93-5847 – 93-5848.

131 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 93-5847.

132 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 95-5843.

133 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 95-5846.

134 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 93-5848.

135 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 93-5857.

136 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 93-5843.

aannemen van de wet of als aanduiding van de angst die de burgers voelden. Alleen de heer Rensema van de VVD verwees niet expliciet naar deze aanslagen. Jan Terlouw verwoordde de gevoelde kentering die de aanslagen van 11 september voor veel mensen vormden: “[o]p de avond van 11 september 2001 zeiden velen dat de wereld definitief was veranderd. Iets wat er al was, namelijk internationaal terrorisme, had plotseling algemene erkenning gekregen als een groot en te bestrijden gevaar. 11 september was een punt des tijds, waarin de gelederen zich sloten, waarin iets wat latent al een tijd aanwezig was, gestalte kreeg, iets waarover je vanaf die dag een mening moest hebben”.¹³⁷ De heer Dölle van het CDA gaf aan dat inlichtingenwerk onmisbaar is gebleken, maar dat burgers ook bang waren voor de ondoorzichtige aard van de inlichtingendiensten die misschien wel de grondrechten zouden kunnen bedreigen.¹³⁸ Vervolgens stelde de heer Dölle wel dat zijn fractie niet wil dat het begrip nationale veiligheid dankzij het EVRM te nauw geïnterpreteerd zou worden en dat als dit wel zo zou zijn, zij dan graag zouden zien dat de overheid actie zou ondernemen om de benodigde bevoegdheden verder uit te breiden.¹³⁹ Blijkbaar vond de heer Dölle de angst van de burgers niet gegrond of vond hij die nationale veiligheid belangrijker dan de angst van burgers wat betreft hun grondrechten. De heer Van Schijndel kaartte echter aan dat bevoegdheden uitbreiden ten koste van privacy eigenlijk het creëren van een schijnveiligheid was.¹⁴⁰ Hij zei hier dus dat privacy en veiligheid veel meer in elkaars verlengde lagen en niet aan twee kanten van een schaal stonden. Hij was de enige die dit zo aankaartte in deze discussie, andere politici stelden veiligheid en vrijheid wel tegenover elkaar. GroenLinks en D66 verzetten zich tegen het laten meevoeren door emoties in de media en onder burgers, wat de heer Dölle wel leek te laten gebeuren.¹⁴¹ Toch verwezen ook deze woordvoerders regelmatig naar de aanslagen van 11 september. Enige invloed lijkt dus niet te ontkennen.

De grondrechten kwamen in dit debat vaker voor dan in de Tweede Kamer en werden ook vaak op een meer fundamentele wijze besproken. Zo stelde de heer Terlouw dat “[a]ls de strijd tegen terrorisme met zich brengt dat de fundamentele rechten van de burgers minder worden beschermd, is dat een overwinning van de filosofie waaruit dat terrorisme voortkomt”.¹⁴² Echter, zowel hij als de heer Van Schijndel benadrukten dat grondrechten niet absoluut beschermd moesten worden, maar dat altijd gedegen getoetst moest worden of een beperking niet een inbreuk werd.¹⁴³ Dit is ook wat minister Hirsch Ballin uiteenzette in het eerste hoofdstuk van dit onderzoek. De heer Van Schijndel stelde hierover: “[h]et recht op privacy is geen absoluut of statisch recht, het dient naar de omstandigheden gewogen te worden. Wanneer overwogen wordt, ter wille van handhaving van de democratische rechtsorde of de nationale veiligheid, bevoegdheden aan veiligheidsdiensten te verlenen die inbreuk maken op de privacy, dient ten minste telkenmale getoetst te worden of die bevoegdheden noodzakelijk en geschikt zijn om gestelde doelen te bereiken en of zij door deze doelen geheiligd worden”. De heer Rensema, eerder aan het woord met zijn betoog, stelde echter dat de VVD van mening was dat mensenrechten altijd en overal beschermd moeten worden, maar dat daarbij de onaantastbaarheid van lichaam en geest en 'de burgerlijke vrijheden' voorop stonden. Hij betoogde: “[d]e bescherming van de privacy lijkt ons van minder belang voorzover het gaat om eenvoudige persoonsgegevens. De bescherming van de echte mensenrechten dient gewaarborgd te blijven, ook in moeilijke omstandigheden en in tijden van oorlog en geweld”.¹⁴⁴ De heer Rensema maakte dus onderscheid tussen verschillende

137 'Handelingen Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten', *Eerste Kamer* (05-02-2002).

138 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-906.

139 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-907.

140 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-916.

141 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-912 / 18-916 / 18-918.

142 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-912.

143 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-912 / 18-916.

144 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-911.

grondrechten die juist sinds 1983 allemaal als klassiek grondrecht in de Grondwet zijn opgenomen. Hier dient dus in principe juist geen onderscheid in gemaakt te worden en zij dienen allemaal gelijk beschermd te worden.

Ook in dit debat kwamen procedurele zaken aan de orde, maar deze focusten vooral op de verschillende waarborgen die in de wet waren ingebouwd. Deze argumenten waren dus van procedureel-juridische aard. Wederom zagen wij hier de vraag om meer transparantie en controlemogelijkheden, de vraag om gebruik van bevoegdheden goed te laten keuren door rechters in plaats van door de minister en het belang van de notificatieplicht. Volgens de heer Holdijk van de ChristenUnie waren de controlemogelijkheden nog steeds beperkt, ook al waren zij met dit wetsvoorstel, met dank aan onder andere de commissie-Van Traa, wel uitgebreid.¹⁴⁵ Ook de heer Van Schijndel kaartte de controlemogelijkheden aan: deze waren vooralsnog allemaal van zo'n aard dat zij pas ná het inzetten van bevoegdheden konden controleren op de juistheid hiervan.¹⁴⁶ Volgens de heer Van Schijndel was het belangrijk dat een bevoegdheid niet als politiek middel ingezet kon worden en dat dus niet de minister degene zou moeten zijn die toestemming geeft: hij vond dat men in de toekomst niet zeker zou kunnen zijn van een neutrale of betrouwbare minister.¹⁴⁷ Minister De Vries was van mening dat er voldoende waarborgen waren en hij daagde de heer Van Schijndel uit een land te vinden waar het beter geregeld was dan in dit wetsvoorstel. Volgens hem waren alle waarborgen in dit wetsvoorstel in de wereld niet terug te vinden.¹⁴⁸ De heer Van Schijndel reageerde hierop met de opmerking dat niet de internationale vergelijking belangrijk was, maar de toetsing aan de genoemde criteria.

Wederom zagen wij tevens de discussie over de invulling van het begrip nationale veiligheid terug. In tegenstelling tot de heer Dölle stelde de heer Van Schijndel dat juist een aantal definities waaronder die van nationale veiligheid en ook terrorisme te veel werden opgerekt de laatste tijd.¹⁴⁹ Minister De Vries reageerde hierop dat de invulling van het begrip nationale veiligheid zo vanzelfsprekend was dat er niet bij voorbaat een lijst was gemaakt van zaken die onder een dreiging voor die veiligheid zouden vallen.¹⁵⁰ Hij liet zien dat het begrip nationale veiligheid met de tijd meer inkleuring zal krijgen.

3.1.2.3 Vergelijking

In de Tweede Kamer zagen wij een meerderheid aan procedurele argumenten in het debat. Het ging vooral om de verschillende amendementen en er werden maar weinig fundamentele vragen aan de orde gesteld. In de Eerste Kamer kwam meer fundamentele vragen aan de orde en werd er kritischer gedebatteerd over de criteria van het EVRM en de verruiming van de definities van begrippen. Uiteindelijk was een hogere hoeveelheid fundamentele argumenten echter niet voldoende om het wetsvoorstel niet aan te nemen: alleen GroenLinks liet aantekenen tegen het voorstel te hebben willen stemmen.

Het is opvallend dat de SP in de Tweede Kamer tegen het voorstel stemde, maar in de Eerste Kamer geen woordvoerder had in het debat. Misschien dat hun mening veranderde door bijvoorbeeld de aanslagen van 11 september maar hier is niet met zekerheid iets over te zeggen.

Van de woordvoerders waren er in totaal maar vijf woordvoerders die geen juridische achtergrond hadden. Van deze vijf waren er vier die veel vaker dan anderen fundamentele vragen

145 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-915.

146 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-941 / 18-946.

147 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-917 / 18-941.

148 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-947.

149 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-945.

150 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 18-946.

aan de orde stelden. De andere woordvoerders deden dit (bijna) nooit. Het stellen van fundamentele vragen lijkt overeen te komen met een houding jegens de Grondwet die de Grondwet ziet als een strijddocument waarin de macht van de staat wordt beperkt en de rechten van de burger worden gegarandeerd, zoals door Karin van Leeuwen omschreven in hoofdstuk 1. Deze houding lijkt vrijheid belangrijker te achten dan veiligheid. Het zou dus positief geweest zijn als er meer niet-juridische politici hadden deelgenomen aan het huidige debat.

De meeste politici plaatsten veiligheid en vrijheid tegenover elkaar: zij stelden dat meer veiligheid op bepaalde fronten minder vrijheid moet betekenen op andere fronten. Zij maakten deze balans veelal impliciet. Alleen de heer Van Schijndel van GroenLinks probeerde duidelijk te maken dat veiligheid en vrijheid bijvoorbeeld in de vorm van privacy meer in elkaars verlengde liggen en niet tegenover elkaar staan. Dit zei hij echter impliciet en hij ging daar verder niet op door.

Over het algemeen wordt in dit debat de nadruk meer gelegd op de veiligheid dan op het belang van vrijheid. De meningen in het debat waren echter wel meer genuanceerd dan de stemming uiteindelijk doet geloven. Alleen GroenLinks stemde tegen het voorstel terwijl meerdere woordvoerders in het debat wel sterke twijfels uitten over meerdere aspecten van het voorstel.

3.2 WET JUSTITIËLE EN STRAFVORDERLIJKE GEGEVENS

Deze wet regelde de verwerking van justitiële en strafvorderlijke gegevens en persoonsdossiers. De wet vormde eigenlijk een wijziging van de Wet justitiële gegevens uit 2002. Terwijl over deze laatste wet uit 2002 veel discussie bestond, is in 2003 en 2004 bijna geen discussie te bekennen in de Kamers. In beide Kamers wordt het voorstel zonder overleg als hamerstuk aangenomen.¹⁵¹ Voordat de wet werd ingesteld lieten de Raad van State en het College bescherming persoonsgegevens weten dat zij enkele zorgen hadden wat betreft het voorstel.¹⁵² Dit was echter niet voldoende reden om het wetsvoorstel plenair te behandelen in de Kamers. Deze constatering heeft binnen dit onderzoek geleid tot een vraag wat betreft hamerstukken aan Edo Haveman, oud-medewerker in de Tweede Kamer. In bijlage B.1 is dit interview terug te lezen. Haveman geeft aan dat redenen hiervoor kunnen zijn dat er consensus is in de Kamer wat betreft het voorstel, dat er onvoldoende reuring is ontstaan omtrent het voorstel (vooral in de Tweede Kamer) of als het gaat om het implementeren van een verplichte Europese richtlijn waar geen overduidelijke problemen mee zijn. Een van de eerste twee redenen lijkt bij dit wetsvoorstel het geval te zijn geweest.

In de evaluatie van de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens wordt een maatschappelijke trend opgemerkt waarbij het belang van privacy steeds minder is geworden. Zo schrijven de auteurs van het rapport: “[o]ok bij de introductie van de Wjg bestond er nog veel aandacht voor privacybescherming. Het laatste decennium heeft er echter een duidelijke verschuiving plaatsgevonden van aandacht voor privacy in de strafrechtspleging naar aandacht voor opsporing en preventie”.¹⁵³ Dit zou ook een reden kunnen zijn waardoor er geen debat is gehouden in de beide Kamers. De evaluatie constateerde tevens een tweede trend in de maatschappij: “de verandering in de praktijk en in de opvattingen over het openbaar maken van (persoons-)gegevens. De nieuwe sociale media worden massaal gebruikt. Veel burgers maken gegevens over zichzelf en anderen op internet (semi)openbaar, waarmee het lijkt alsof privacy minder belangrijk wordt gevonden. De onbeperkte (en oneindige) beschikbaarheid van alle mogelijke persoonsgegevens heeft de laatste jaren echter ook weer een hernieuwde zorg voor privacy doen ontstaan”.¹⁵⁴ Er lijkt

151 I. Helsloot, A. Schmidt, B. Tholen, D. de Vries, C. Grütters, M. de Vries, *Evaluatie Wet Justitiële en Strafvorderlijke gegevens* (Den Haag 2013) 114-115.

152 Helsloot, Schmidt, De Vries, Grütters, De Vries, *Evaluatie Wet Justitiële en Strafvorderlijke gegevens*, 25.

153 Helsloot, Schmidt, De Vries, Grütters, De Vries, 27.

154 Helsloot, Schmidt, De Vries, Grütters, De Vries, 28.

dus wel degelijk reden te zijn geweest om een debat over dit wetsvoorstel te voeren. Dit is echter niet gebeurd en daarom is deze paragraaf in het onderzoek zeer kort uitgevallen.

3.2.1 Stemmingsoverzicht

WEEDE KAMER												
/et	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
/et justitiële en strafvorderlijke gegevens	2004	X		X								X

ERSTE KAMER												
/et	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
/et justitiële en strafvorderlijke gegevens	2004	X		X								X

3.3 WET EU-RECHTSHULP – WET VORDEREN GEGEVENS TELECOMMUNICATIE

De twee wetsvoorstellen die centraal staan in deze paragraaf zijn gezamenlijk behandeld in de Eerste Kamer. In de Tweede Kamer zijn zij zonder stemming en zonder overleg aangenomen. In de Wet EU-rechtshulp werd het mogelijk gemaakt om grensoverschrijdend communicatie af te tappen.¹⁵⁵ Dit was bedoeld om meer harmonisatie van opsporingsmaatregelen binnen Europa te bereiken en om meer samenwerking tussen opsporingsdiensten te bewerkstelligen.

In de Wet vorderen gegevens telecommunicatie werd een “uitbreiding [van] bevoegdheden om alle soorten opgeslagen en toekomstige gegevens te vorderen, bevestiging van gegevens, bewaarplicht verkeersgegevens mobiele telecommunicatie” geregeld.¹⁵⁶ Er werd dus een veel grotere hoeveelheid informatie beschikbaar gesteld voor vordering. Dit wetsvoorstel kan voor een deel gezien worden als de voorloper van de Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens. Deze twee wetten zullen gezamenlijk worden behandeld in deze paragraaf en uiteindelijk zal er vergeleken worden tussen de standpunten die worden gemaakt voor de verschillende voorstellen. Er werden door de woordvoerders echter ook algemene opmerkingen gemaakt. Dit zal zo duidelijk mogelijk weergegeven worden.

3.3.1 Actoren in het debat

3.3.1.1 Eerste Kamer

Rob van de Beeten (CDA) – jurist
 Alis Koekkoek (CDA) – jurist
 Ankie Broekers-Knol (VVD) – jurist
 Gerrit Holdijk (SGP) – jurist
 Erik Jurgens (PvdA) – jurist

Minister Piet Hein Donner (CDA) – jurist

¹⁵⁵ Vedder, Van der Wees, Koops, 'Big Brother's bevoegdheden zijn er – nu hij zelf nog?', *Nederlands Juristenblad* 41 (81, 2006), p. 2360.

¹⁵⁶ Vedder, Van der Wees, Koops, p. 2360.

3.3.1.2 Stemmingsoverzicht

WEEDE KAMER												
/et	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
/et EU-rechtshulp	2003-II	X		X								X
/et vorderen gegevens telecommunicatie	2003-II	X		X								X

ERSTE KAMER												
/et	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
/et EU-rechtshulp	2004	X		X								X
/et vorderen gegevens telecommunicatie	2004	X		X								X

3.3.2 Analyse debat

3.3.2.1 Eerste Kamer

Het debat in de Eerste Kamer vond minder dan één week na de aanslagen in Spanje van 11 maart 2004 plaats. Dit was ook terug te zien in het debat: er werd zeer regelmatig verwezen naar deze aanslagen. Zo opende mevrouw Broekers-Knol haar betoog met de opmerking: “[o]p lafhartige, beestachtige wijze worden honderden onschuldige mensen vermoord. Duizenden raken gewond, sommigen zo ernstig dat voor hun leven moet worden gevreesd. Anderen zullen voor de rest van hun leven getekend zijn door de verminkingen veroorzaakt door de aanslagen”.¹⁵⁷ Zij vervolgde dit met de stelling dat alle criminaliteit en al het terrorisme bestreden moesten worden ter bescherming van de burgers, de samenleving en de rechtsstaat. Hierbij mocht de opsporing niet belemmerd worden door een “overtrokken opvatting over bescherming van de rechten van verdachten” of door een “ongeclausuleerd beroep op de bescherming van de privacy”.¹⁵⁸ Zij vond dan ook dat de privacy, “of wat daarvoor doorgaat wanneer wij er met een nuchtere blik tegenaan kijken, zal dan moeten wijken voor de noodzaak van de bescherming van onze samenleving”. Mevrouw Broekers-Knol stelde hiermee duidelijk de veiligheid voorop.

Er werd verder geargumenteed over het verschil tussen verdachte personen en niet-verdachte personen. De Kamerleden gaven aan dat zij niet wilden dat niet-verdachte personen op wat voor manier dan ook inbreuken op hun vrijheid zouden moeten ondervinden door de inzet van de nieuwe bevoegdheden. Minister Donner reageerde daarop dat hij het liever had over 'derden' in plaats van niet-verdachten en dat het volgens hem niet meer mogelijk was om effectief tot opsporing te komen als bevoegdheden uitsluitend waren gericht op verdachten.¹⁵⁹ Hij zei hierover: “[d]at is de prijs die de samenleving betaalt om op te kunnen treden tegen inbreuken op de regelgeving. Zou worden gekozen voor een systeem waarbij dat soort effecten voor onschuldige derden ondenkbaar was, dan zou dat een ernstige beperking inhouden voor de mogelijkheden van overheden om op te treden”.¹⁶⁰ Ook hij stelde hiermee de veiligheid boven de vrijheid.

157 'Handelingen Wet EU-rechtshulp en Wet vorderen gegevens telecommunicatie', *Eerste Kamer* (16-03-2004) 21-1033.

158 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1033.

159 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1056.

160 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1057.

Wet EU-rechtshulp

De heer Koekkoek van het CDA verwees in zijn betoog ook naar de aanslagen in Spanje en gaf aan dat hij begreep dat Europa graag een snelle reactie wilde geven.¹⁶¹ Toch wilde hij graag aangeven dat Europol al heel veel mogelijkheden had voor het uitwisselen van informatie over terrorisme en dat hij liever zou zien dat men gebruik zou maken van wat er al was. Hij trok daarmee de noodzaak van (een deel van) dit voorstel in twijfel. Daarnaast constateerde de heer Van de Beeten dat er in dit wetsvoorstel een tendens te zien was, die ook in de rest van de samenleving viel op te merken, waarbij opsporing van strafbare feiten tot een plicht van alle burgers, ondernemingen en instellingen gemaakt werd.¹⁶² Minister Donner reageerde hierop door te stellen dat het inderdaad niet wenselijk is teveel te juridiseren, maar dat hij hoopte dat vanuit de samenleving wel meer waakzaamheid zou blijken. Een laatste belangrijk punt in de bespreking van deze wet was de noodzaak van harmonisatie binnen Europa. Kamerleden gaven aan dat harmonisatie wel belangrijk was, maar dat zij daar bepaalde Nederlandse zaken niet voor op wilden geven. Verder werd er eigenlijk weinig geargumenteed over dit wetsvoorstel. De meeste Kamerleden hielden zich meer bezig met de Wet vorderen gegevens telecommunicatie.

Wet vorderen gegevens telecommunicatie

Bij het debat over de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten zagen wij al dat Kamerleden af en toe verwezen naar James Bond. In het huidige debat werd niet naar James Bond verwezen, maar wel naar Big Brother; de grote, onzichtbare, altijd aanwezige controlestaat.¹⁶³ 'Big Brother is watching you', de welbekende zin uit 1984, het boek van George Orwell is voor veel mensen gelijk komen te staan met een verwijzing naar een dictatuur, een controlestaat. Dat er in dit debat naar dit boek werd verwezen, betekent dat politici in het wetsvoorstel ontwikkelingen zagen die hen deden denken aan dit dystopische verhaal. Dat lijkt geen goed teken te zijn voor de vrijheid.

Ook in het debat bij dit wetsvoorstel stelde mevrouw Broekers-Knol dat het onvermijdelijk was dat er inbreuken werden gemaakt op de privacy om strafbare feiten te kunnen bestrijden.¹⁶⁴ Zij sprak daarbij verder eigenlijk niet over de waarborgen die zijn ingebouwd in het voorstel, maar focuste op de belangen van de providers die bij opsporing informatie moeten gaan aanleveren. Andere Kamerleden spraken wel over waarborgen. Zo wees de heer Holdijk erop dat er geen notificatie achteraf in het wetsvoorstel is opgenomen – wat wel het geval was bij de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Tevens wezen hij en de heer Jurgens erop dat de gegevens die gevorderd zouden worden, de verkeersgegevens van communicatie, al zeer veel zeggen over een persoon.¹⁶⁵ Er was dus wel degelijk sprake van een grote beperking van de privacy en volgens de heer Holdijk misschien zelfs wel van een beperking van de vrijheid van meningsuiting. Voor de heer Jurgens was de conclusie duidelijk: er waren niet voldoende waarborgen dat de overheid zorgvuldig met de verkeersgegevens om zou gaan.¹⁶⁶ Hij stelde namelijk ook dat er niet altijd onderscheid gemaakt kan worden tussen verkeersgegevens en de inhoud van de communicatie. De minister reageerde hierop door te stellen dat voor de inhoud, als er onderscheid gemaakt kan worden, doorgaans de hoogste bescherming zou gaan gelden.¹⁶⁷ Dit hoefde echter niet altijd het geval te zijn. Er volgde een discussie wat nu precies onder privacy moet vallen.¹⁶⁸ Het is opvallend dat de minister hierbij

161 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1032.

162 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1030 – 21-1031.

163 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1036.

164 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1033.

165 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1036.

166 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1036.

167 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1057.

168 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1064.

bijna geen juridische argumenten gebruikte, maar juist veel procedurele argumenten. Dat terwijl de heer Koekkoek – die met hem deze discussie voerde – juist veel juridische argumenten gebruikte.

De juridische argumenten waren sowieso in de meerderheid in dit debat. Er werd vaak verwezen naar jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, zowel door de minister als door de Kamerleden. De heer Koekkoek corrigeerde of nuanceerde uitspraken van de minister zelfs nog in een citaat dat hij gebruikte om zijn betoog te ondersteunen.¹⁶⁹

3.3.2.2 Conclusie

In dit debat waren, zowel in de Tweede Kamer als in de Eerste Kamer, de juridische argumenten duidelijk in de meerderheid. Er werden tevens enkele fundamentele vragen aan de orde gesteld, maar daar werd niet heel uitgebreid op ingegaan door de minister. Deze bleef steeds het belang van de veiligheid benadrukken. Er was eigenlijk maar weinig sprake van puur procedurele argumenten.

Het is opvallend dat er verwijzingen naar Big Brother werden gemaakt in dit debat en dat er eigenlijk niet echt inhoudelijk wordt ingegaan op de waarborgen die zijn ingebouwd in het voorstel. Ondanks dat de woordvoerders verschillende punten van kritiek uitten, werden beide wetten zonder stemming aangenomen.

Het is nog opvallender dat het CDA in dit debat twee woordvoerders heeft, terwijl partijen als GroenLinks, D66 en de SP geen woordvoerder hebben opgegeven voor dit debat. Het lijkt bijna alsof deze wetten onder de radar van de partijen zijn geslipt.

3.4 WET COMPUTERCriminalITEIT II

Dit wetsvoorstel maakte het mogelijk voor de opsporingsdiensten om afgesloten netwerken af te tappen, om gesprekken in de openbare ruimte af te tappen wanneer dit kenbaar wordt gemaakt en om bepaalde gegevens ontoegankelijk te maken.¹⁷⁰ Tevens werd het strafbaar om computersystemen binnen te dringen – te hacken – wanneer er niet overduidelijk een beveiliging doorbroken wordt in dit proces.

3.4.1 Actoren in het debat

Minister Piet Hein Donner (CDA) – jurist

3.4.1.1 Tweede Kamer

Arda Gerkens (SP) – docent, sinds 2011 voorzitter HCC

Kees van der Staaij (SGP) – jurist

Wim van Fessem (CDA) – jurist

Frans Weekers (VVD) – jurist

Martijn van Dam (PvdA) – technische bedrijfskunde

Marijke Vos (GroenLinks) – biologe

¹⁶⁹ 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 21-1032.

¹⁷⁰ Vedder, Van der Wees, Koops, p. 2360. ; 'Behandeling Computercriminaliteit II', *Bits of Freedom* (<https://www.bof.nl/2005/09/16/behandeling-computercriminaliteit-ii/>) (geraadpleegd 01-06-2015).

3.4.1.2 Eerste Kamer

Hans Franken (CDA) – jurist
Ankie Broekers-Knol (VVD) – jurist
Diana de Wolff (GroenLinks) – jurist

3.4.1.3 Stemmingsoverzicht

WEEDE KAMER												
/et	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
/et computercriminaliteit II	2005	X		X								X
ERSTE KAMER												
/et	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
/et computercriminaliteit II	2006-I	X		X								X

3.4.2 Analyse debat

3.4.2.1 Tweede Kamer

In het debat in de Tweede Kamer over dit wetsvoorstel kwamen veel procedurele argumenten naar voren en werd een aantal zaken duidelijk niet genoemd. Zo werd bijvoorbeeld niets gezegd over de bevoegdheid om gesprekken af te luisteren in openbare ruimtes. Tevens werden er bijna geen fundamentele argumenten gebruikt en werd alleen naar het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens verwezen op puur juridische basis en dat gebeurde maar één keer door de heer Van Fessem van het CDA.¹⁷¹ Verder werd het verdrag geheel niet expliciet genoemd in dit debat. Er werd af en toe wel gevraagd naar zaken als effectiviteit en proportionaliteit. Dit gebeurde vaak enigszins terloops en er werd niet kritisch op doorgevraagd als hier geen antwoord op kwam.

Mevrouw Gerkens vroeg de minister bijvoorbeeld naar de proportionaliteit van de strafmaat voor hackers en stelde hem tevens de vraag of de minister de mogelijkheden die er nu al waren – en die de minister zelf ook noemde in het debat¹⁷² – wel effectief gebruikt werden. Het leek haar wat overdadig om dan nu al nog meer bevoegdheden te implementeren. Dit is een belangrijk punt, maar zorgde er niet voor dat de SP uiteindelijk tegen het voorstel stemde. Mevrouw Gerkens gaf dan ook aan dat zij de nieuwe wetgeving erg belangrijk vond en dat deze eigenlijk te lang op zich had laten wachten.¹⁷³ Mevrouw Gerkens stelde ook later in het debat duidelijk de veiligheid voorop toen zij stelde dat het haar fractie niet snel genoeg kon gaan en dat dit voorstel pas een goede eerste stap is.¹⁷⁴ Er werd door de heer van Fessem verwezen naar de aanslagen van 11 september en hij stelde dat sindsdien de “aantrekkingskracht van het wereldwijde web op terroristen en potentiële terroristen scherp naar voren komt”.¹⁷⁵ Hij zag dan ook zeker de noodzaak van deze wet in. Zo ook de heer Van der Staaij die stelde dat het goed is dat er proactieve surveillance plaatsvond om digitale criminaliteit te kunnen voorkomen.¹⁷⁶ De heer Van Fessem vond het “merkwaardig dat

171 'Handelingen Wet computercriminaliteit II', *Tweede Kamer* (13-09-2005) 105-6352.

172 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6360 / 105-6362.

173 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6348.

174 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6363.

175 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6351.

176 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6351.

er zoveel verzet is tegen het bewaren van internetgegevens” terwijl dit vroeger volgens hem heel normaal was voor de vaste telefoon.¹⁷⁷ Dit betrof over het bevroezingsbevel dat gegeven kon worden ter bevordering van opsporing. De heer Van Dam gaf aan dat er nieuwe mogelijkheden ontstonden om die persoonsgegevens te stelen en dat daarom het bewaren ervan een beperking van vrijheid was.¹⁷⁸

Wat betreft waarborgen werd in dit debat vooral gewezen op de notificatieplicht die burgers achteraf moet infomerende over gebruikte bevoegdheden.¹⁷⁹ Deze notificatieplicht werd geïntroduceerd bij het wetsvoorstel van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, maar werd volgens mevrouw Vos niet goed ingezet en vormde daarom nog geen goede waarborg voor de burger. Mevrouw Vos noemde het College bescherming persoonsgegevens als een belangrijke toezichthouder. Deze instantie had in februari 2004 al zorgen geuit over het cumulatieve effect van bestaande wettelijke bepalingen en lopende wetgevingstrajecten.¹⁸⁰ Hierbij werd echter meer gewezen op de transparantie voor bedrijven en niet op het cumulatieve effect voor privacy of vrijheid van meningsuiting. Het is dus meer een procedureel argument. Een laatste belangrijke waarborg werd vooral door de heer Van Dam en mevrouw Gerkens aangedragen: zij wilden graag dat er een meldplicht voor datalekken kwam waardoor bedrijven het hun klanten zouden moeten laten weten als zij gehackt waren.¹⁸¹ De minister wees dit echter resoluut van de hand en was van mening dat dit meer een privaatrechtelijke zaak was en niet iets wat de overheid zou moeten regelen.¹⁸²

Zowel mevrouw Vos als de heer Van Dam voelden zich ongemakkelijk bij het aankomende debat over de bewaarplicht dat wij later in dit onderzoek ook zullen behandelen. Door meerdere politici werd in dit debat gevraagd of het bevroezingsbevel niet als alternatief zou kunnen gelden voor de bewaarplicht.¹⁸³ De minister wees echter op de verschillen tussen de twee: de bewaarplicht keek verder in het verleden en was niet gespecificeerd, terwijl een bevroezingsbevel gespecificeerd aangevraagd moest worden.¹⁸⁴ Die specificiteit is juist wat mevrouw Vos als argument aandroeg voor het gebruiken van het bevroezingsbevel als alternatief.

De bevoegdheden die werden gecreëerd, zoals het ontoegankelijk maken van gegevens en het doorzoeken van gesloten netwerken waren zaken die mevrouw Vos en haar fractie te ver gingen.¹⁸⁵ Het ontoegankelijk maken van gegevens moest volgens haar in ieder geval vooraf gegaan worden door een oordeel door een rechter en het doorzoeken van gesloten netwerken gaf volgens haar de opsporingsdiensten een “carte blanche om naar hartelust in gegevensbestanden te zoeken”. De fractie van GroenLinks stemde dan ook als enige tegen dit voorstel. Mevrouw Gerkens van de SP stelde de minister in het kader van de georganiseerde misdaad de vraag of de mogelijkheden niet moeten worden gezien “om de bijzondere bevoegdheden voor internetgerelateerde misdaden uit te breiden”.¹⁸⁶ Zij wilde dus blijkbaar meer bevoegdheden dan in dit voorstel werden omschreven. Haar houding hierin leek aan het begin van het debat anders. Nog meer bevoegdheden ging de minister echter te ver en hij gaf aan dat hij geen bevoegdheden wilde

177 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6352.

178 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6362.

179 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6356.

180 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6355.

181 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6349 / 105-6355.

182 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6363 / 105-6366.

183 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6349 / 105-6354 / 105-6356.

184 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6359.

185 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6355.

186 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6359.

scheppen die tegen iedereen konden worden uitgevoerd.¹⁸⁷ Hij gaf tevens aan dat men niet “met bakken” bevoegdheden aan de overheden moet geven.¹⁸⁸

Als laatste is het opvallend dat de minister heel expliciet aangaf dat hij niet zo thuis was in de terminologie rondom het wetsvoorstel “zoals DDoS-attacks en dat soort zaken” en dat de Kamerleden daar dus niet te veel op moesten focussen.¹⁸⁹ Het is grappig dat dit helemaal niet gebeurde voordat de minister dit zei, maar daarna juist wel. De minister kon overigens heel goed ingaan op alle vragen en lijkt dus helemaal niet zo onwetend te zijn geweest.

3.4.2.2 Eerste Kamer

In dit debat was het erg opvallend dat er veel procedurele en juridische argumenten naar voren kwamen. Alle deelnemers aan het debat zijn dan ook opgeleid als jurist. Ook in dit debat, net als in de Tweede Kamer, werd het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens niet vaak expliciet genoemd. Alleen de heer Franken ging uitgebreid in op zaken hieromtrent zoals de kenbaarheid voor de dader, de nemo-teneturregel in verband met de ontsleutelplicht, de effectiviteit van de wetgeving en het nut en de noodzaak van bepaalde bevoegdheden.¹⁹⁰ De heer Franken sloot zijn betoog af met de opmerking dat aftappen een principiële inbreuk op een grondrecht was en dat deze bevoegdheid daarom terughoudend en zorgvuldig gebruikt zou moeten worden. Hij liet zien dat er op dat moment vaak niet zorgvuldig mee omgegaan werd: de bevoegdheid werd nogal “uit de losse pols” gebruikt. De minister reageerde hier heel nonchalant op. Hij bevestigde dat er soms inderdaad wel eens fouten werden gemaakt – dat soms bijvoorbeeld de verkeerde persoon werd afgeluisterd – maar dat het nut en de noodzaak van af luisteren in dit debat niet ter discussie stonden.¹⁹¹

Er werd in dit debat, iets meer dan in de Tweede Kamer, ingegaan op de voorbereidingshandelingen die strafbaar werden gesteld. Zo vroeg mevrouw De Wolff zich af waar nu de grens lag voor bijvoorbeeld programma's die bedoeld waren voor hacken die in de winkel werden verkocht of in het bezit waren van iemand.¹⁹² Dit is wat de heer Franken ook bedoelde met de kenbaarheid voor de dader: als niet duidelijk is wat nu precies strafbaar is wordt de burger sterk beïnvloed. De minister gaf aan dat een verkoper van een hackprogramma ook de intentie of het “oogmerk” moest hebben gehad om een programma dat gebruikt kan worden om te hacken te verkopen om strafbaar te kunnen worden geacht. Er kwamen maar weinig kritische vragen over hoe deze intentie dan precies beoordeeld zou moeten worden.

GroenLinks stemde, net als in de Tweede Kamer, na dit debat tegen het wetsvoorstel. Mevrouw De Wolff stelde echter niet zeer kritische vragen en hield haar argumenten vooral op het procedurele vlak. De heer Franken die juist wel kritische vragen stelde die juridisch en soms fundamenteel georiënteerd waren, stemde juist met zijn fractie vóór het voorstel. Het zou interessant zijn te proberen achterhalen wat hiervoor precies zijn redenering is geweest aangezien dit niet zo sterk in het debat naar voren komt.

3.4.2.3 Vergelijking

In de Tweede Kamer werden enkele kritische vragen gesteld, maar deze waren vooral juridisch georiënteerd. Dit terwijl er in de Tweede Kamer relatief veel niet-juristen meededen aan het debat.

187 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6360.

188 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6362.

189 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 105-6357.

190 'Handelingen Wet computercriminaliteit II', *Eerste Kamer* (30-05-2006) 30-1347 – 30-1348.

191 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 30-1351.

192 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 30-1349.

Tevens werd er veel over procedurele zaken gesproken. In de Eerste Kamer werden minder kritische vragen gesteld: alle kritische vragen werden door de heer Franken gesteld die vervolgens wel met zijn fractie vóór het voorstel stemde. In beide debatten werd het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens, evenals de Grondwet, bijna niet genoemd en wanneer het wel genoemd werd, was dit vooral in een juridische context en werd er niet doorgevraagd naar de achterliggende fundamentele overwegingen. Er werd helemaal niet gesproken over een balans tussen veiligheid en vrijheid, al gaf bijvoorbeeld mevrouw Gerkens van de SP wel duidelijk aan dat zij meer veiligheid wilde op het internet. Dat impliceert dat zij bijvoorbeeld ook meer privacy wilde, maar zij zei dit niet expliciet. Dit lijkt op het argument dat de heer Van Schijndel maakte bij het debat omtrent de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten waarbij hij ook impliciet veiligheid en privacy in elkaars verlengde legde. Hier lag echter geen nadruk op. GroenLinks kaartte, met het CBP, voor het eerst een cumulatief effect van wetgeving aan. Dit gebeurde echter vanuit een procedureel oogpunt en niet vanuit een fundamentele basis.

Het was in het Eerste Kamer debat ontzettend opvallend dat er maar zo weinig woordvoerders waren aangemeld. Als men naar de stemming die op het debat volgde kijkt is het wel beter te verklaren: alleen GroenLinks stemde tegen het voorstel. De partijen die geen woordvoerder hadden geleverd hadden blijkbaar geen enkel bezwaar tegen het wetsvoorstel.

Als laatste viel het op dat er ongeveer twee jaar tussen de vergadering in de Tweede Kamer en de vergadering in de Eerste Kamer zat. Dit betekent dat de schriftelijke behandeling van het voorstel in de Eerste Kamer erg lang geduurd heeft. Dit zou een aanwijzing kunnen zijn dat er toch wel veel bedenkingen waren bij deze wet. Aan de weinige woordvoerders in de Eerste Kamer te zien, werden voor de meeste partijen die bedenkingen tijdens de schriftelijke behandeling ook weer weggenomen.

3.5 WET OPSPORING EN VERVOLGING TERRORISTISCHE MISDRIJVEN

In dit wetsvoorstel werd onder andere geregeld dat er meer proactief omgegaan kon worden met terrorisme. In plaats van een redelijk vermoeden van een strafbaar feit werd het met dit voorstel voldoende om met een aanwijzing van een strafbaar feit tot opsporing over te gaan. Tevens werden een aantal bevoegdheden van opsporingsdiensten uitgebreid wat betreft terrorisme. Het wetsvoorstel maakte het mogelijk om “in een verkennend onderzoek informatie te verzamelen; om personen te fouilleren zonder concrete verdenking van een strafbaar feit; om van bijzondere opsporingsbevoegdheden gebruik te maken, zoals stelselmatige observatie en de telefoontap; om personen op te pakken bij verdenking van een terroristisch misdrijf, ook zonder het geval van ernstige bezwaren; om volledige inzage van processtukken uit te stellen”.¹⁹³

3.5.1 Actoren in het debat

3.5.1.1 Tweede Kamer

Aleid Wolfsen (PvdA) – jurist
Marijke Vos (GroenLinks) – biologe
Wim van Fessem (CDA) – jurist
Jan de Wit (SP) – jurist
Boris Dittrich (D66) – jurist

193 'Wet opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven', *Privacy Barometer* (https://www.PrivacyBarometer.nl/maatregel/12/Wet_opsporing_en_vervolging_terroristische_misdrijven) (geraadpleegd 02-06-2015).

Frans Weekers (VVD) – jurist
 André Rouvoet (ChristenUnie) – jurist
 Kees van der Staaij (SGP) – jurist
 Joost Eerdmans (LPF) – bestuurskundige

Minister Piet Hein Donner (CDA) – jurist

3.5.1.2 Eerste Kamer

Willem Witteveen (PvdA) – jurist
 Rob van de Beeten (CDA) – jurist
 Diana de Wolff (GroenLinks) – jurist
 Gerrit Holdijk (SGP) – jurist
 Hans Engels (D66) – jurist
 Fred de Graaf (VVD) – jurist
 Tiny Kox (SP) – jurist

Minister Ernst Hirsch Ballin (CDA) – jurist

3.5.1.3 Stemmingsoverzicht

WEDE KAMER

let

Aangenomen

CDA

CU

D66

GL

LPF

PvdA

PvdD

PVV

SGP

SP

VVD

et opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven

2006-I

X

X

X

ERSTE KAMER

Vet

Aangenomen

CDA

CU

D66

GL

LPF

PvdA

PvdD

PVV

SGP

SP

VVD

et opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven

2006-I

X

X

X

=

PvdA kamerlid Jurgens stemde tegen het voorstel, de rest van de fractie stemde vóór

3.5.2 Analyse debat

3.5.2.1 Tweede Kamer

In dit debat kwamen veel juridische argumenten voor, maar er werd ook vaker geargumenteed vanuit meer fundamentele vraagstukken in plaats van specifieke gevallen. Zo werd meerdere malen gereflecteerd op wat dit voorstel nu eigenlijk betekende voor de democratische rechtsstaat en of men de ontwikkelingen die zich nu aftekenden wel moest willen. Er werd gewezen op een aantal gevaren die de maatregelen in zich zouden kunnen hebben en er werden belangrijke toezichthouders genoemd. Al met al was er veel minder sprake van procedurele argumenten dan in de voorgaande debatten het geval was. Wat opvallend is, is dat de heer Wolfsen van de PvdA verwijst naar Big Brother. De associatie die hij had is vergelijkbaar met de associatie die de heer Jurgens in de Eerste Kamer had bij de Wet vorderen gegevens telecommunicatie: beide heren

verwezen naar Big Brother.¹⁹⁴ Wederom bewoog dit de PvdA niet om tegen het voorstel te stemmen, ondanks de verwijzing naar een dystopisch verhaal.

Ook in dit debat werd regelmatig verwezen naar aanslagen die in het verleden gepleegd waren.¹⁹⁵ Deze aanslagen werden echter niet overwegend gebruikt als argument vóór het aannemen van het wetsvoorstel, maar juist om een kritische noot in de te brengen. Zo stelde mevrouw Vos van GroenLinks dat het natuurlijk heel erg belangrijk was terroristische misdrijven te verijdelen, maar dat zij het niet eens was met de manier waarop de minister dat aanpakte.¹⁹⁶ Zij vond dat de minister “afbreuk doet aan belangrijke verworvenheden, bijvoorbeeld het respect dat wij opbrengen voor de positie van mensen waarvan nog niet zeker is dat zij daadwerkelijk daders zijn”. Volgens mevrouw Vos waren het nut en de noodzaak van de maatregelen in het voorstel niet duidelijk genoeg vastgelegd.¹⁹⁷ Ook de heer Wolfsen wees op de noodzaak die vastgesteld moest worden, maar hing hier geen kritische vragen aan voor de minister.¹⁹⁸ De heer Van Fessem bevestigde dat de noodzaak niet is vastgesteld, maar vervolgde dit door te zeggen dat het CDA de minister steunde in zijn onwil en zijn niet in staat zijn tot het aantonen van die noodzakelijkheid.¹⁹⁹ Dit is opvallend want het nut en de noodzaak van een wetsvoorstel zijn essentieel.

Enkele gevaren die door Kamerleden werden genoemd waren bijvoorbeeld het optreden van een *function creep*²⁰⁰ – bevoegdheden worden dan voor andere doeleinden gebruikt dan waarvoor zij eigenlijk ingesteld waren – en het gevaar dat er gediscrimineerd zal worden omdat bevoegdheden willekeurig worden toegepast.²⁰¹ De heer Wolfsen herhaalde meerdere keren dat hij niet wilde dat er een gedachtenpolitie wordt ingesteld en dat voorsnog de AIVD bij zo'n beetje alles behalve de gedachten kon komen.²⁰² Hij haalde – net als andere Kamerleden – het beginsel aan dat iemand onschuldig is totdat het tegendeel is bewezen, totdat de rechter iemand veroordeeld heeft en stelt dat er goed opgelet moest worden dat dit beginsel niet gebroken werd.²⁰³ Dit zagen wij ook al in het betoog van mevrouw Vos naar voren komen. In het debat omtrent de Wet vorderen gegevens telecommunicatie en de Wet EU-rechtshulp zagen wij ook dat het ging om het verschil tussen verdachten en niet-verdachten. Minister Donner gaf daar al aan dat hij het liever heeft over derden dan over niet-verdachten. Ook in het huidige debat werd aangegeven dat het onderscheid tussen verdacht en niet-verdacht bijna verdwenen is.²⁰⁴ Iedereen leek verdacht te zijn in de ogen van de overheid. Tegelijkertijd vonden alle politici dat onschuldige burgers geen slachtoffer mochten worden van de nieuwe bevoegdheden. De heer Eerdmans stelde: “Wie niets te verbergen heeft, heeft niets te vrezen” en dat lijkt de houding te zijn die de overheid ook heeft.²⁰⁵ Anderen stelden ook “waar gehakt wordt, vallen spaanders”²⁰⁶ en “[h]et hoort erbij dat het af en toe mis kan gaan indien wordt gehandeld in belang van de veiligheid van ons allen”.²⁰⁷ Veel politici stelden dus veiligheid duidelijk voorop.

194 'Handelingen Wet opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven', *Tweede Kamer* (09-03-2006) 56-3664 / 56-3666.

195 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3668 / 56-3673.

196 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3668.

197 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3669.

198 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3664.

199 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3670.

200 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3675 / 56-3678.

201 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3664 / 56-3675.

202 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3666.

203 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3667.

204 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3680 / 56-3686 / 56-3687. ; 'Handelingen Wet opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven', *Tweede Kamer* (19-04-2006) 73-4619.

205 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3687.

206 'Handelingen Wet opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven', *Tweede Kamer* (17-05-2006) 79-4940.

207 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 79-4938.

De afweging tussen veiligheid en vrijheid werd door een aantal politici expliciet gemaakt, maar zoals wij bij een enkel Kamerlid eerder al zagen, waren er ook mensen die stelden dat veiligheid en vrijheid juist elkaar bevorderen. Eerder kwam dit uit de hoek van de SP en GroenLinks, maar vaak nog zeer impliciet. In het huidige debat stelde de heer Van der Staaij van de SGP dat een onveilige samenleving uiteindelijk ook onvrij is.²⁰⁸ Hij gebruikte het argument hier dus voor meer veiligheid in plaats voor meer vrijheid, zoals het eerder gebruikt werd. De algemene houding was echter dat vrijheid en veiligheid wel degelijk tegen elkaar afgewogen moesten worden. Zo stelde minister Donner dat bij de voorbereiding van dit voorstel “de verantwoordelijkheid om de burgers te beschermen tegen terroristische aanslagen zorgvuldig in aanmerking [is] genomen en vergeleken met het belang van de bescherming van de Grondwettelijke vrijheden en de processuele positie van de verdachte”.²⁰⁹ Hij stelde ook dat bij terrorisme de balans nu eenmaal verder doorslaat richting veiligheid dan bij regulier strafrecht. Ook de heer Dittrich van D66 maakte deze afweging en had zich laten overtuigen door de beredenering van de minister.²¹⁰ Voor alle partijen behalve GroenLinks was dit overigens het geval.

De waarborgen die in dit debat werden besproken waren wederom de notificatieplicht – waarvan wederom werd gezegd dat deze niet goed werd uitgevoerd²¹¹ – en tevens de schadevergoeding voor burgers die onschuldig zijn gebleken nadat zij het onderwerp van bepaalde bevoegdheden in de opsporing zijn geweest.²¹² Verder werd er eigenlijk niet over specifieke waarborgen gesproken. Veel politici gaven aan dat er goede waarborgen moesten zijn, maar gaven hier geen invulling aan door middel van voorbeelden. D66 stelde in een amendement een aantal extra waarborgen voor, zoals het meer specificeren van het begrip 'aanwijzingen' in het voorstel – waar heel veel discussie over was in dit debat en waar ook de verwijzing naar de gedachtepolitie op sloeg. Verder werd ook door de VVD genoemd dat het misschien goed zou zijn om een vaste termijn in het voorstel op te nemen waarbinnen de wet opnieuw overwogen zou moeten worden.²¹³ De woordvoerder van de VVD noemde dit specifiek geen horizonbepaling, maar hij wilde wel harde afspraken over de evaluatie van de wet.²¹⁴ Dit was de eerste keer dat dit expliciet in een debat binnen dit onderzoek genoemd werd.

3.5.2.2 Eerste Kamer

In dit debat kwamen toch weer veel procedurele en juridische argumenten naar voren. Er werd veel over specifieke maatregelen gesproken en hoe die in de praktijk hun uitwerking zouden hebben. Fundamentele argumenten waren echter ook erg belangrijk ook al waren zij in de minderheid. Horizonbepalingen en het cumulatieve effect van wetgeving vallen onder deze meer fundamentele vraagstukken omdat zij gaan over het beperken van de macht van de overheid op dit gebied. Verder werd er niet gereflecteerd op specifieke rechten die zouden worden beperkt, behalve in de juridische context. De SP en GroenLinks kaartten aan dat er door de overheid vanuit emotie werd gereageerd met deze wet en dat was volgens hen niet juist. Zo beschreef mevrouw De Wolff de houding van politici van de afgelopen jaren als volgt: “[e]r is een dreiging, er is een aanslag geweest twee jaar geleden en daar is men van geschrokken. Er moet wetgevend worden opgetreden, want wij moeten wat. De indruk blijft toch hangen dat er sprake is van een politiek van fluiten in het

208 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3686.

209 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 73-4618.

210 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 79-4943.

211 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3664.

212 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 79-4940.

213 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3678.

214 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3679.

donker: wij moeten wat doen, dus wij doen dit maar. Maar daarmee is de noodzaak in empirische zin niet aangetoond”.²¹⁵

De horizonbepaling was erg belangrijk in dit debat. Meerdere Kamerleden kaartten het belang hiervan aan.²¹⁶ Voor de PvdA leek dit een absolute voorwaarde om voor het voorstel te kunnen stemmen, aangezien er sterke twijfels waren of het voorstel eigenlijk niet in strijd was met het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens.²¹⁷ Voor GroenLinks was een horizonbepaling om diezelfde reden niet voldoende. D66 stelde juist dat een horizonbepaling omwille van het voorkomen van overbodige complexiteit achterwege gelaten zou moeten worden.²¹⁸ Ook de minister vond dat er geen horizonbepaling hoefde te komen omdat terrorisme geen tijdelijke situatie was en de bestrijding ervan dus ook niet onderhevig zou moeten zijn aan tijdelijke wetgeving.²¹⁹ De minister gaf aan ook niet vast te willen zitten aan een horizonbepaling, maar juist continu de vinger aan de pols te willen houden en constant te willen evalueren of er niet meer wetgeving nodig was.²²⁰ Uiteindelijk werd er geen horizonbepaling geïntroduceerd in dit wetsvoorstel en toch hebben alle partijen behalve GroenLinks vóór dit wetsvoorstel gestemd.

Een tweede aspect dat nu sterker naar voren kwam is de aandacht voor het cumulatieve effect van wetgeving. We zagen eerder dat dit werd aangedragen door GroenLinks, maar nu werd het argument door andere partijen overgenomen.²²¹ Er ontstond steeds meer een bewustzijn van de kleine aanpassingen die tezamen steeds meer de vrijheid beperkten, steeds meer een “sluipende uitholling van vele uitgangspunten en waarden die ten grondslag liggen aan het strafrecht zoals wij dat tot op heden kennen” bewerkstelligden. De minister ging hier niet specifiek op in, hij maakte een algemene opmerking over het niet langer willen aannemen van een afwachtende houding.²²² De nadruk op de cumulatieve werking is belangrijk voor een nadruk op vrijheid, maar werd nog niet algemeen gedragen. Over het algemeen gaf veiligheid nog de doorslag.

De afweging tussen veiligheid en vrijheid werd ook in dit debat weer expliciet gemaakt door bijvoorbeeld GroenLinks en D66. Eerder leek de heer Van Schijndel te stellen dat deze twee in elkaars verlengde zouden liggen, maar mevrouw De Wolff stelde dat “[b]ij de bestrijding van terrorisme en de dreiging van terrorisme is het zaak een balans te vinden tussen het belang van veiligheid en de bescherming van fundamentele mensenrechten”.²²³ Zowel mevrouw De Wolff als de heer Engels stelden dat fundamentele rechten werden beperkt in de strijd tegen het terrorisme.²²⁴ Voor D66 zorgde dit echter niet voor een stem tegen het voorstel.

3.5.2.3 Vergelijking

Wederom was het GroenLinks die in het debat in de Tweede Kamer het cumulatieve effect van de wetgeving van de afgelopen jaren aankaarte.²²⁵ Dat gebeurde ook al in het debat omtrent de Wet computercriminaliteit II. Nog steeds werd niet echt opgepakt dat dit erg belangrijk was, het heeft namelijk nog geen effect gehad op het stemgedrag van de andere partijen: zij lijken alleen voor de vorm het argument over te nemen.

215 'Handelingen Wet opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven', *Eerste Kamer* (07-11-2006) , 5-174.

216 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-170 / 5-175 / 5-224 / 5-227.

217 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-168.

218 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-178.

219 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-217.

220 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-218.

221 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-168 / 5-175 / 5-177 / 5-179.

222 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-217.

223 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-174.

224 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-177.

225 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 56-3669.

In beide Kamers werd genoemd dat het College bescherming persoonsgegevens nog niet voldoende bevoegdheden had om effectief op te kunnen treden tegen verkeerd gebruik van persoonsgegevens. Dit zagen wij ook in de verkiezingsprogramma's van 2012. Blijkbaar was dit zes jaar later nog steeds niet voldoende volgens een aantal partijen. Ook de notificatieplicht kwam in beide Kamers naar voren, maar het vertrouwen in deze waarborg is volledig weg terwijl de waarborg in het debat omtrent de WIV een belangrijk positief punt was voor de woordvoerders van GroenLinks.²²⁶

Het is ontzettend opvallend dat veel Kamerleden heel kritisch waren, problemen aan de orde stelden en gevaren aanstipten, maar dat alleen GroenLinks tegen het wetsvoorstel stemde. Verder is het opvallend dat in tegenstelling tot de vorige wet bij dit debat bijna alle partijen vertegenwoordigd werden door een woordvoerder. Er is waarschijnlijk meer publieke aandacht geweest voor dit wetsvoorstel dan voor het voorgaande.

De verwijzingen naar Big Brother die werden gemaakt, werden ook door de heer Kox opgemerkt. Hij zei hierover: “[w]ij doen nu dingen waar wij toen wij daarover boeken lazen, en sommigen van ons zelfs boeken schreven, nog lang niet aan toe waren”.²²⁷ De heer Kox constateerde hier dat er een verandering van houding is geweest tegenover de bevoegdheden en maatregelen die met deze wet geïntroduceerd werden. Dit is wat wij ook hebben gezien in de eerste twee hoofdstukken van dit rapport. Een dystopisch verhaal zoals dat over Big Brother draait uiteindelijk om angst en daar wilde bijvoorbeeld GroenLinks zich niet door laten beïnvloeden. Dit werd ook al specifiek geuit door GroenLinks in het debat omtrent de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten en werd nu opnieuw naar voren gebracht.²²⁸ De SP beaamde dit: “de Staat, de overheid, het parlement kan niet alleen gevoelsmatig reageren”.²²⁹

3.6 WIJZIGING TELECOMMUNICATIEWET INZAKE INSTELLEN ANTENNEREGISTER

Over dit wetsvoorstel is zowel in de Tweede als in de Eerste Kamer een debat gevoerd. Echter, dat debat ging over allerlei andere zaken in dit wetsvoorstel, maar niet over de aangepaste regelgeving omtrent het aftappen van communicatie. In dit wetsvoorstel werd namelijk naast een verdere bescherming van consumenten wat betreft telemarketing en telefoonabonnementen, ingevoerd dat “het [...] voor opsporingsinstanties ook eenvoudiger [wordt] om mobieltjes te lokaliseren, af te luisteren en te storen. In het voorstel staat dat de politie voortaan mobiele telefoons mag af luisteren en storen voordat er een zwaar misdrijf is gepleegd. Nu mag dat pas na toestemming van het Openbaar Ministerie. Apparatuur om mobieltjes te lokaliseren mag daarnaast in de toekomst worden gebruikt bij een ongeluk waarbij mensen in levensgevaar zijn”.²³⁰

Het enige dat echt naar deze bevoegdheden refereerde was de volgende opmerking van de heer Aptroot van de VVD: “Wij stemmen in met het wat aanpassen van de regels voor het aftappen, een belangrijk instrument voor politie en justitie. Helaas is dat instrument zeker in deze tijd hard nodig”.²³¹ Voor dit wetsvoorstel zullen wel de actoren worden bekeken, omdat er wel een debat gevoerd is. Niemand van die actoren heeft echter iets gezegd over deze wijzigingen. Het zou kunnen zijn dat de genoemde wijzigingen niet duidelijk in de memorie van toelichting voor de Kamer hebben gestaan waardoor het niet onder de aandacht is gekomen, of het kan zijn dat alle

226 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-225.

227 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-180.

228 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-175.

229 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 5-179.

230 'Consument beter beschermd door telecommunicatiewet', *Knuwer advocaten*

((<http://www.knuwer.nl/consument-beter-beschermd-door-telecommunicatiewet/>) (geraadpleegd 02-06-2015).

231 'Handelingen Wijziging Telecommunicatiewet, instelling antennereregister', *Tweede Kamer* (15-01-2008) 40-3141.

partijen van mening waren dat er een juiste afweging was gemaakt. Wederom zou een analyse van de schriftelijke behandeling hierbij meer uitkomst bieden.

3.6.1 Actoren in het debat

Staatssecretaris Frank Heemskerk (PvdA) – econoom

3.6.1.1 Tweede Kamer

Martijn van Dam (PvdA) – technische bedrijfskunde

Charlie Aptroot (VVD) – econoom

Arda Gerkens (SP) – docent, sinds 2011 voorzitter HCC

Dion Graus (PVV) – manager, geneesmiddelen vertegenwoordiger, fytotherapeut

Jos Hessels (CDA) – jurist

Bas van der Vlies (SGP) – weg- en waterbouwkundige

Krista van Velzen (SP) – bos- en natuurbeheer

3.6.1.2 Eerste Kamer

Edward Asscher (VVD) – econoom

Huub Doek (CDA) – econoom

Gert van den Berg (SGP) – apotheker, econoom

Tuur Elzinga (SP) – natuur- en sterrenkunde, politicoloog

Simon van Driel (PvdA) – socioloog

Jan Laurier (GroenLinks) – socioloog, pedagoog

3.6.1.3 Stemmingsoverzicht

WEDE KAMER												
Jet	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
Ijziging Telecommunicatiewet inzake instellen antenregister	2008	X	X				X					

ERSTE KAMER												
Jet	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
Ijziging Telecommunicatiewet inzake instellen antenregister	2008	X	X				X					

3.6.2 Analyse

Het debat hoeft bij dit wetsvoorstel niet geanalyseerd te worden aangezien er niet over de relevante punten gesproken is. Het is echter wel duidelijk dat het wetsvoorstel echt gezien is als een economisch voorstel. Het deel van het voorstel dat over opsporing ging is, zoals ook eerder werd geconstateerd, niet in het debat behandeld. De woordvoerders zijn, met uitzondering van Martijn van Dam en Arda Gerkens dan ook geen woordvoerders die wij eerder bij relevante debatten hebben gezien. Veruit de meeste woordvoerders zijn opgeleid als econoom. Ook dat wijst op het belang van de economische aspecten van dit voorstel.

3.7 INITIATIEFVOORSTEL-WAALKENS VERBOD SEKS MET DIEREN

In dit wetsvoorstel is zowel seks met dieren als het maken of bezitten van dierenporno strafbaar gesteld.²³² De opsporing van dierenporno makers of bezitters is vergelijkbaar met de opsporing van kinderporno. Enkele bevoegdheden zijn bijvoorbeeld: de internetgeschiedenis kan op afstand worden bekeken, bank- en creditcardgegevens kunnen worden nagegaan, data kan gekopieerd worden en er kan via een netwerk van bezitters gespeurd worden.²³³ Dit debat draait vooral om het verbod op seks met dieren en in mindere mate om het verbod op dierenporno en de bevoegdheden tot opsporing daarvan. Het belangrijkste dat naar voren kwam is dat Kamerleden niet wilden dat de prioriteit van de opsporing van dierenporno net zo hoog werd als die voor kinderporno en zij wilden ook niet dat de opsporingsdiensten overbelast zouden raken. Aangezien er niet over de bevoegdheden of hun effect gedebatteerd werd, is het debat verder niet geanalyseerd.

3.7.1 Stemmingsoverzicht

WEDE KAMER											
Iet											
initiatiefvoorstel Waalkens - Verbod op seks met dieren											
Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
2008	X	X				X					

ERSTE KAMER											
Iet											
initiatiefvoorstel Waalkens - Verbod op seks met dieren											
Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
2010-I	X	X				X					

3.8 WET POLITIEGEGEVENS

De Wet politiegegevens werd als vervanging van de Wet politieregisters opgezet en had als doel het mogelijk maken van meer bevoegdheden tot het gebruik van persoonsgegevens van politie en justitie.²³⁴ Tevens werden de mogelijkheden tot het verstrekken van de persoonsgegevens aan derden groter als er sprake was van een 'zwaarwegend algemeen belang'. Derden zijn hier bijvoorbeeld hulpverleners, maar kunnen ook woningbouwverenigingen en winkeliers zijn. De informatiepositie van de politie werd verbeterd omdat gegevens binnen de politie langer toegankelijk zouden zijn om voor andere zaken verbanden mee te kunnen leggen. Privacy Barometer benadrukt dat de gegevens van (nog) niet verdachte personen ook beschikbaar werden gesteld.²³⁵

232 'Seks met dieren', *Advocaat Zedendelict* (<http://www.advocaat-zedendelict.nl/zedendelicten/seks-met-dieren>) (geraadpleegd 02-06-2015).

233 'Kinderporno', *Advocaat Zedendelict* (<http://www.advocaat-zedendelict.nl/zedendelicten/kinderporno>) (geraadpleegd 02-06-2015).

234 'Promotie: Politiegegevensverwerking en privacy', *NWO* (<http://www.nwo.nl/actueel/nieuws/2010/Promotie%253A+Politi%C3%ABle+gegevensverwerking+en+privacy.html>) (14-04-2010) (geraadpleegd 05-06-2015).

235 'Wet politiegegevens', *Privacy Barometer* (https://www.PrivacyBarometer.nl/maatregel/34/Wet_politiegegevens) (geraadpleegd 05-06-2015).

3.8.1 Actoren in het debat

3.8.1.1 Tweede Kamer

Sybrand van Haersma Buma (CDA) – jurist
Piet Straub (PvdA) – politieambtenaar
Frans Weekers (VVD) – jurist

Minister Piet Hein Donner (CDA) – jurist

3.8.1.2 Eerste Kamer

Uri Rosenthal (VVD) – politicoloog
Hans Franken (CDA) – jurist
Gerrit Holdijk (SGP) – jurist
Rob van de Beeten (CDA) – jurist
Britta Böhler (GroenLinks) – jurist
Tiny Kox (SP) – jurist
Ing Yoe Tan (PvdA) – jurist

Minister Ernst Hirsch Ballin (CDA) – jurist

3.8.1.3 Stemmingsoverzicht

WEEDE KAMER											
/et											
/et politiegegevens											
Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
2006-I	X		X								X

ERSTE KAMER											
/et											
/et politiegegevens											
Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
2007-II	X	X				X					

3.8.2 Analyse debat

3.8.2.1 Tweede Kamer

Aan het debat in de Tweede Kamer namen maar drie woordvoerders deel. De fracties van deze woordvoerders hebben uiteindelijk allemaal vóór het wetsvoorstel gestemd. Van de vertegenwoordigde partijen nam alleen de VVD geen deel aan de coalitie op dat moment. GroenLinks stemde tegen dit wetsvoorstel, maar heeft geen woordvoerder ingeschreven voor dit debat. Dit wijst erop dat die partij tijdens de schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel al besloten had tegen het voorstel te stemmen en zij had blijkbaar ook besloten dat het niet zinvol zou zijn het debat aan te gaan. Er was blijkbaar een overduidelijke meerderheid voor het voorstel.

De heer Van Haersma Buma opende zijn betoog met een lofzang over deze wet en vroeg zich af waarom er niet nog meer verruiming was gezocht op bepaalde gebieden.²³⁶ De woordvoerder van het CDA wilde graag verder vooruit dan het wetsvoorstel mogelijk maakte. In zijn betoog raakte hij wel een paar keer aan de privacy van burgers, maar hij leek dit een ondergeschikt argument te vinden. Ook de heer Weekers leek het privacy argument vooral onhandig te vinden. Hij was van mening dat privacy nu “overal te pas en te onpas” bij werd gehaald.²³⁷ Men moest in zijn optiek natuurlijk “niet lichtvaardig omgaan met het uithollen van rechten van burgers”²³⁸, maar er waren nu toch wel voldoende waarborgen in het wetsvoorstel ingebouwd tegen onrechtvaardige inbreuken op de persoonlijke levenssfeer van de burger.²³⁹ Dit is een mening die werd gedeeld door alle deelnemers aan het debat. Zo liet de heer Donner merken dat hij graag de “mythologie rond privacybescherming” de wereld uit zou willen helpen.²⁴⁰ Wat hij hier precies mee bedoelde werd niet geheel duidelijk uit het debat, maar hij gaf wel aan dat burgers voldoende mogelijkheden kregen om navraag te doen bij Justitie over de gegevens die bij hen bewaard werden.

De enige kritische noot in het debat kwam van de kant van de heer Straub. De woordvoerder van de PvdA vond ook dat het wetsvoorstel voldoende waarborgen bood, maar merkte tevens op dat de politie nu eenmaal heel veel wil bewaren en dat daar niet altijd volledig aan toegegeven hoeft te worden.²⁴¹ De heer Straub was tevens de enige die – impliciet – het cumulatieve effect van wetgeving aankaartte. Hij opende zijn betoog met de volgende opmerking: “[t]en tijde van de eerste Wet politiegegevens zouden wij een heel andere discussie hebben gehad, maar tijden veranderen. Bij het doornemen van het geheel kwam ik tot de ontdekking dat dit past bij hetgeen wij in 2006 doen. Een aantal privacyaspecten dat vijftien jaar geleden een rol speelde, speelt naar onze mening nu op een andere manier een rol, alhoewel deze wet de mensen in onze optiek een goede waarborg biedt”.²⁴² Hiermee bevestigde de heer Straub wat in de eerste twee hoofdstukken werd aangekaart door Anton Vedder, namelijk dat er een veranderde houding ten opzichte van privacy – en breder genomen 'vrijheid' – is ontstaan sinds de jaren negentig van de twintigste eeuw. Ook de heer Weekers vroeg zich af of volledig aan de wensen van de politie moest worden tegemoetgekomen.²⁴³ Hij vroeg zich af “welk effect de langere bewaartermijn van vijf tot tien jaar zal hebben, ondanks het feit dat er een extra slot wordt geplaatst na vijf jaar. Ik laat mij graag overtuigen en ik ben gaarne bereid het amendement te steunen als het ertoe kan leiden dat bepaalde cold cases in de toekomst opgelost worden en oplossingspercentages stijgen. Maar als het een slag in de lucht is en de motivering is dat het nu eenmaal fijn is om gegevens veel langer te bewaren onder het moto “wie wat bewaart, heeft wat” en “baat het niet, dan schaadt het niet”, dan vraag ik mij af of je die stap wel moet zetten”.²⁴⁴ Over de noodzaak van het bewaren en over de beveiliging van die gegevens werd maar kort gesproken en het werd alleen door de minister zelf aangehaald.²⁴⁵

Het debat in de Tweede Kamer was opvallend kort en – zoals aangegeven – weinig kritisch op het wetsvoorstel. De argumenten die werden gebruikt waren vaak procedureel en soms juridisch. Het grootste deel van het debat betrof de verschillende amendementen op het wetsvoorstel die waren ingediend. Het nut en de noodzaak van het uitbreiden van de bevoegdheden werd niet aan de kaak

236 'Handelingen Wet politiegegevens', *Tweede Kamer* (20-06-2006) 92-5665.

237 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 92-5667.

238 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 92-5668.

239 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 92-5667.

240 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 92-5668.

241 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 92-5667.

242 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 92-5666.

243 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 92-5672.

244 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 92-5672.

245 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 92-5670.

gesteld. Wat betreft grondrechten kwam privacy aan bod, maar werd er verder in het geheel niet gesproken over het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens. De balans die hier gezien werd, was een balans tussen aan de ene kant de armslag van de politie en het Openbaar Ministerie en aan de andere kant de rechten van de burger.²⁴⁶ Volgens de heer Weekers werd in dit wetsvoorstel hier een balans tussen gevonden waarbij beiden werden uitgebreid. Daarmee stelde hij veiligheid en vrijheid tegenover elkaar, maar stelde ook dat beiden erop vooruit waren gegaan.

3.8.2.2 Eerste Kamer

Het debat in de Eerste Kamer vond ruim een jaar na de behandeling in de Tweede Kamer plaats. Er was in de Eerste Kamer veel opspraak over het wetsvoorstel. Wederom waren in dit debat een aantal opvallende associaties van politici te zien. Zo verwees de heer Franken in verband met de bevoegdheden tot gegevens verzamelen naar 'Das Leben der Anderen', een Duitse film uit 2006 over de werkwijze van de Stasi, het ministerie voor staatsveiligheid in de Duitse Democratische Republiek.²⁴⁷ Verder wordt opnieuw verwezen naar Big Brother, dit keer door de heer Kox, de woordvoerder van de SP. Dezelfde twee wezen op een waargenomen trend van de afgelopen jaren. De heer Kox omschreef dit als: ““Big Brother is watching you” vonden wij mijns inziens allemaal ooit een duister toekomstbeeld, maar inmiddels is de toekomst heden geworden”.²⁴⁸ De heer Franken wees op een voortgaande tendens sinds 2000 waarbij het schuldstrafrecht verschoof naar risicojustitie, waarbij repressie verschoof naar preventie, waarbij reactief optreden verschoof naar proactief optreden, waarbij het bewijzen van schuld verschoof naar het bewijzen van intentie en waarbij een onderzoek naar een individu verschoof naar onderzoek naar een groep of een collectief.²⁴⁹ Zijn conclusie hieruit luidde dat er eigenlijk geen zicht is op hoe ver er wordt opgeschoven naar een staat die eigenlijk een controlestaat zou moeten heten. Hier werd dus wederom gewezen op het cumulatieve effect van wetten dat in ogenschouw moest worden genomen. Ook mevrouw Böhler wees op dit cumulatieve effect.²⁵⁰

Het cumulatieve effect van wetgeving is een van de gevaren die in dit wetsvoorstel werden aangehaald. Andere gevaren die wij eerder ook al behandeld hebben gezien zijn bijvoorbeeld de *function creep* – dat gegevens binnen de politieorganisatie voor een ander doel worden gebruikt dan waarvoor zij werden verzameld – en de mogelijkheid dat gegevens een eigen leven gaan lijden nadat zij verzameld zijn.²⁵¹ De heer Van Schijndel en mevrouw Böhler probeerden de minister op deze gevaren te wijzen. De heer Franken kaartte aan dat er veel onschuldige burgers het slachtoffer zouden worden van dit wetsvoorstel.²⁵² Dit is een argument dat wij al eerder zagen bij andere wetsvoorstellen. De minister reageerde als volgt op deze vraag: het “blijkt dat in de praktijk de verwerking van gegevens over onverdachte personen noodzakelijk kan zijn om zicht te krijgen op maatschappelijke problemen die met criminaliteit samenhangen”.²⁵³ De minister leek dit niet problematisch te vinden, naar zijn mening waren er voldoende waarborgen om aan de eisen van het EVRM te kunnen voldoen.²⁵⁴ Een laatste gevaar dat de heer Kox toevoegde is het te veel ruimte laten voor de interpretatie of goedkeuring van de minister.²⁵⁵ De toenmalige minister van Justitie

246 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 92-5668.

247 'Handelingen Wet politiegegevens', *Eerste Kamer* (02-07-2007) 35-1061.

248 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1066.

249 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1060.

250 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1065.

251 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1062 / 35-1065.

252 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1061.

253 'Handelingen Wet politiegegevens', *Eerste Kamer* (03-07-2007) 36-1113.

254 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 36-1113.

255 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1066.

mocht dan volgens de heer Kox wel te vertrouwen zijn, maar wie weet wie er over een aantal jaar de post zou bekleden. De wet moest dus nu deugdelijk zijn. Dit was een duidelijke omschrijving van de rol van de Eerste Kamer en gaf tevens aan dat er volgens de heer Kox in het huidige voorstel nog veel ruimte bestond voor interpretatie. Dit heeft zijn fractie overigens niet bewogen tegen het wetsvoorstel te stemmen.

Het is opvallend dat bijna iedere spreker in dit debat noemt dat het belangrijk is goede waarborgen voor de vrijheid van de burger op te nemen in het wetsvoorstel.²⁵⁶ Echter, maar weinig Kamerleden gaven hier ook concrete inhoud aan. De heer Franken deed dit wel expliciet: hij wees op zaken als compartimentalisering van de gegevens, externe controle door derden en 'privacy enhancing technologies'.²⁵⁷ Het College bescherming persoonsgegevens werd door zowel Kamerleden als de minister regelmatig naar voren geschoven als een belangrijke toezichthouder.²⁵⁸ Er werd tevens aangegeven dat het CBP eigenlijk meer bevoegdheden zou moeten krijgen om echt goed toezicht te kunnen houden. Dit zagen wij ook in de verkiezingsprogramma's van een aantal politieke partijen aan het begin van dit onderzoek. Het is opvallend dat de heer Rosenthal, woordvoerder van de VVD, stelde dat zijn fractie het lang niet altijd eens is met het CBP omdat dat college "in zijn advisering nogal eens doorschiet en niet altijd oog heeft voor de terechte behoefte aan bescherming van de bevolking tegen overlast, criminaliteit en terrorisme en de daarmee gepaard gaande noodzaak van doeltreffende bevoegdheden voor justitie en politie".²⁵⁹ De heer Rosenthal stelde hier dus eigenlijk dat het CBP volgens zijn fractie te veel de vrijheid wilde beschermen en daarmee tekort deed aan de veiligheidswens van de burger. Hij stelde dus vrijheid en veiligheid tegenover elkaar.

In het debat in de Eerste Kamer leken juist meer mensen vrijheid en veiligheid in elkaars verlengde te (willen) zien. Zo citeerde mevrouw Tan de heer Tjeenk Willink van de Raad van State die stelde dat: "[d]e neiging om burgerlijke vrijheden en fundamentele rechten in het belang van de veiligheid te beperken, wekt de indruk dat deze vrijheden en rechten aan veiligheid in de weg staan, terwijl zij in werkelijkheid daarvan de kern vormen".²⁶⁰ Ook de heer Franken en mevrouw Böhler kaartten aan dat het belangrijk was voorzichtig te zijn met het tegenover elkaar stellen van de bescherming van de privacy en het belang van de rechtshandhaving.²⁶¹ De minister lijkt deze waarschuwing gehoord te hebben want in zijn openingsbetoon adviseerde hij om "deze kwestie niet voor te stellen als een tegenstelling tussen vrijheid en bescherming van persoonsgegevens enerzijds en veiligheid en rechtshandhaving anderzijds; deze zaken moeten nauw met elkaar zijn verbonden en elkaar ondersteunen, zodat zij zowel grondslag als bescherming vormen van een gegevensverwerking die past in een rechtsstaat".²⁶² De minister plaatste veiligheid en vrijheid in elkaars verlengde en gebruikte dit als argument vóór dit wetsvoorstel, terwijl de heer Franken en mevrouw Böhler wat betreft de waarborging van de vrijheid sterke bezwaren hadden. De heer Franken noemde de verhouding tussen veiligheid en vrijheid meer een spanningsveld dan een tegenstelling en was van mening dat er wel een grens moest blijven bestaan, die vastgelegd was in het EVRM, welke feitelijk en effectief gecontroleerd moest worden.²⁶³

256 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1061 / 35-1062 / 36-1121.

257 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1061.

258 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1063 / 35-1066 / 35-1067 / 36-1113.

259 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1060.

260 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1067.

261 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 35-1060 / 35-1063.

262 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 36-1112.

263 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 36-1120.

3.8.2.3 Vergelijking

Er werden in het debat in de Eerste Kamer, vooral door de heer Franken, mevrouw Böhler en de heer Kox, opvallend veel fundamentele argumenten aangevoerd. Dit waren vooral argumenten die verder keken dat het specifieke wetsvoorstel en die ook duidelijke vraagtekens stelden bij de noodzaak van het voorstel. Waar wij eerder bij de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten zagen dat de fundamentele argumenten vooral kwamen van politici die niet juridisch waren opgeleid, zijn deze drie woordvoerders dus wel juridisch opgeleid. Hierin heeft blijkbaar een verschuiving plaatsgevonden. Het debat had ook een hoog gehalte aan juridische argumenten en vooral de minister maakte gebruik van procedurele argumenten. Hij ging hiermee voorbij aan kritische fundamentele of juridische vragen die hem gesteld werden.

Het debat in de Eerste Kamer was veel dynamischer, kritischer en juridischer dan het debat in de Tweede Kamer. Ook werd de balans tussen veiligheid en vrijheid in de Eerste Kamer veel sterker benadrukt en verschilden politici hierover sterker van mening. Dit waren fundamentele discussies die gingen over de vraag of veiligheid en vrijheid nu werkelijk tegenover elkaar staan of dat zij juist in elkaars verlengde gezien zouden moeten worden. Dit is heel anders dan bij de eerste wetten die we in dit onderzoek hebben behandeld.

3.9 WET BEWAARPLICHT TELECOMMUNICATIEGEGEVENS

De Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens vereiste van telecomproviders dat zij voor een bepaalde periode de verkeersgegevens van hun gebruikers van internet- en telefoniegegevens bewaren zodat de opsporingsdiensten deze gegevens kunnen gebruiken ten behoeve van de bestrijding van criminaliteit en terrorisme. In het debat rondom de Wet vorderen gegevens telecommunicatie zagen wij al een uitgebreide discussie over de informatie die uit verkeersgegevens gehaald kan worden. Deze informatie kan mensen in hun bewegingsvrijheid en gedrag beïnvloeden. Het wetsvoorstel werd voorgelegd nadat Nederland hiertoe verplicht was door een Europese Richtlijn wat betreft dataretentie. De voorwaarden in deze richtlijn hielden in dat verkeersgegevens minimaal 6 maanden en maximaal 24 maanden bewaard moesten worden.

In Nederland is er bij de invoering van de wet veel gediscussieerd over de bewaartermijn die zou worden aangehouden. Het wetsvoorstel kwam bij de Tweede Kamer met een bewaartermijn van achttien maanden. Dat is door een amendement op het wetsvoorstel vanuit de Tweede Kamer aangepast naar een termijn van twaalf maanden. In de Eerste Kamer was veel protest tegen die nieuwe bewaartermijn en uiteindelijk werd er door de minister toegezegd dat er een novelle zou worden gemaakt – een nieuw, klein wetsvoorstel – die de bewaartermijn voor internetgegevens verlaagde naar zes maanden, maar de termijn voor telefoongegevens wel op twaalf maanden hield.²⁶⁴

D66 stemde tegen het wetsvoorstel in de beide debatten die in deze paragraaf zijn geanalyseerd, maar noemde de bewaarplicht niet expliciet in haar verkiezingsprogramma van 2012. Een aantal andere partijen deden dit zoals gezegd wel. D66 is blijkbaar overtuigd geraakt van het nut en de noodzaak van de bewaarplicht sinds de geanalyseerde debatten.

3.9.1 Actoren in het debat

Minister Ernst Hirsch Ballin (CDA) – jurist
Staatssecretaris Frank Heemskerk (PvdA) – econoom

264 'Handelingen Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens', *Eerste Kamer* (06-07-2009) 40-1858.

3.9.1.1 Tweede Kamer

Jan de Wit (SP) – jurist
Martijn van Dam (PvdA) – technische bedrijfskunde
Fred Teeven (VVD) – jurist
Coşkun Çörüz (CDA) – jurist
Alexander Pechtold (D66) – kunstgeschiedenis en archeologie, studie rechten niet voltooid
Naïma Azough (GroenLinks) – Engels, Duits, studie politicologie niet voltooid
Ed Anker (ChristenUnie) – politicologie

3.9.1.2 Eerste Kamer

Anne-Wil Duthler (VVD) – jurist, bestuurskunde
Hans Engels (D66) – jurist
Hans Franken (CDA) – jurist
Tiny Kox (SP) – jurist
Niko Koffeman (PvdD) – econoom
Tineke Strik (GroenLinks) – jurist
Mies Westerveld (PvdA) – jurist
Remmelt de Boer (ChristenUnie) – pedagoog

3.9.1.3 Stemmingsoverzicht

WEDE KAMER

/et	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
/et bewaarplicht telecommunicatie gegevens	2008	X		X			X					

ERSTE KAMER

/et	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
/et bewaarplicht telecommunicatie gegevens	2009	X	X				X					

3.9.2 Analyse debat

3.9.2.1 Tweede Kamer

In het debat in de Tweede Kamer omtrent dit wetsvoorstel werd wederom de associatie met Big Brother gemaakt.²⁶⁵ Deze wordt weliswaar in ontkennende vorm gebruikt: staatssecretaris Frank Heemskerk laat zien dat het toezicht van het Agentschap Telecom erop toe zal zien dat “er geen Big Brother mogelijk wordt” en dat alles dus niet zomaar op straat komt te liggen. Toch is het feit dat hij deze associatie had bij dit specifieke wetsvoorstel veelzeggend. Een andere belangrijke associatie die naar voren kwam was de associatie met de Tweede Wereldoorlog.²⁶⁶ De heer Teeven reageerde met een verwijzing naar die oorlog op de opmerking van de heer Van Dam dat een wet zelf goed moet zijn omdat situaties nu eenmaal veranderen en men er dan niet vanuit kan gaan dat de overheid zorgvuldig met de bewaarde gegevens om zal gaan.²⁶⁷ Ook de heer Anker van de

265 'Handelingen Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens', *Tweede Kamer* (14-05-2008) 83-5840.

266 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5814.

267 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5813 – 83-5814.

ChristenUnie wees hier later nog op met de opmerking: “[o]p dit moment hebben wij een regering die wij vertrouwen en kennen wij allerhande waarborgen. De geschiedenis leert ons echter dat er dingen kunnen veranderen in een land of in de wereld. Gegevens kunnen op enig moment op een heel ander manier worden gebruikt. Op dit moment zie je dit niet gebeuren, maar het zou wel kunnen”.²⁶⁸ Hiermee wees de heer Anker gelijk ook op één van de gevaren die in dit debat naar voren werden gebracht: de *function creep*. Een gevaar dat wij in eerdere debatten, zoals de Wet politiegegevens, ook gezien hebben.

Over de *function creep* maakten tevens de heer Pechtold en mevrouw Azough kritische opmerkingen.²⁶⁹ De heer Pechtold bekritiseerde de manier waarop wetsvoorstellen zoals de bewaarplicht werden aangekondigd en gelegitimeerd. Hij stelde: “[h]elaas geldt ook bij dit wetsvoorstel dat de sfeer terrorisme is, maar de werkelijkheid opsporing”.²⁷⁰ Hij was dus kritisch over de manier waarop nieuwe wetgeving onder het vaandel van terrorisme werd doorgevoerd. Dit is interessant omdat ook Anton Vedder, Leo van der Wees en Bert-Jan Koops aangeven dat veel van de wetgeving die in dit onderzoek is besproken al vóór 2001 geheel of gedeeltelijk voorbereid was omdat er al sinds 1993 in de opsporing behoefte was aan meer bevoegdheden.²⁷¹ De these dat er dus eigenlijk verder teruggekeken zou moeten worden dan 2001 wordt hiermee ondersteund.

Andere gevaren die door politici werden genoemd waren het dateren van gegevens waardoor foutieve gegevens in omloop zouden zijn, het toenemende risico op identiteitsfraude door het grootschalig opslaan van gegevens, het gevaar voor het gehackt worden van gegevens die zijn opgeslagen, het omdraaien van de bewijslast (schuldig tot het tegendeel bewezen is) en het gevaar van willekeur door datamining.²⁷² Vooral de heer Van Dam, de heer Pechtold, de heer De Wit en mevrouw Azough droegen deze verschillende gevaren aan. Een laatste belangrijk gevaar dat door al deze woordvoerders, en tevens de heer Anker, werd genoemd was het vervallen van het onderscheid tussen schuldige en onschuldige burgers.²⁷³ Hiermee komen wij ook op de balans tussen veiligheid en vrijheid en hoe deze door verschillende politici gelegd werd.

In dit debat is heel expliciet gediscussieerd over die balans. Zo stelde de minister aan het einde van het debat dat het “geen goede weergave van de discussie [gaf] als de indruk werd gewekt dat de privacy in deze wet wordt opgeofferd aan de veiligheid”.²⁷⁴ Dit werd in eerdere debatten in ieder geval wel zo weergegeven en ook in dit debat verschilden de meningen over hoe vrijheid en veiligheid zich nu tot elkaar verhielden sterk. Veel politici stelden dat veiligheid en vrijheid in elkaars verlengde lagen, maar gebruikten dit argument op hele verschillende manieren. Zo stelde de heer De Wit dat veiligheid en privacy geen tegenovergestelde begrippen zijn en dat Nederland niet veiliger wordt als alle gegevens bewaard worden; dat zou juist grote risico's met zich meebrengen die wij in de vorige alinea zagen.²⁷⁵ Ook de heer Teeven plaatst de twee begrippen in elkaars verlengde, maar trekt daaruit de compleet tegenovergestelde conclusie dat een langere bewaartermijn veel meer tegemoet zou komen aan de privacy van de burger omdat onschuldige burgers door middel van de bewaarde gegevens hun onschuld kunnen bewijzen.²⁷⁶ De woordvoerder van het CDA, de heer Çörüz stelt juist wel veiligheid en vrijheid tegenover elkaar en

268 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5844.

269 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5824.

270 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5821.

271 Vedder, Van der Wees, Koops, p. 2360.

272 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5809 / 83-5814 / 83-5841 / 83-5843.

273 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5808 / 83-5810 – 83-5812 / 83-5823 – 83-5824 / 83-5841 – 83-5842.

274 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5845.

275 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5810.

276 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5813 / 83-5816.

wordt hierop gewezen door de heer Pechtold.²⁷⁷ De heer Çörüz verwijt de D66 dat zij alleen maar voor de privacy opkomen en begrijpt waarom men zo “krampachtig vasthoudt aan en bang is voor het bewaren van gegevens” aangezien er nu ook al medische gegevens worden opgeslagen.²⁷⁸

Het grootste verschil met medische gegevens die worden opgeslagen is dat er bij dit wetsvoorstel, volgens D66, GroenLinks, de PvdA, de PvdD en de SP niet voldoende waarborgen zijn voor deze mate van inbreuk op de privacy. Ook over die inbreuk is discussie want volgens de heer Teeven en ook de minister werd er pas inbreuk gemaakt op de privacy wanneer bewaarde gegevens opgevraagd werden en onder andere de heer Van Dam en mevrouw Azough benadrukken dat juist het opslaan al de privacy beperkt en gevaarlijk kan zijn.²⁷⁹ De waarborgen die in het wetsvoorstel zijn opgenomen worden niet expliciet genoemd, maar de heer Anker vraagt wel om bijvoorbeeld het decentraal opslaan van gegevens om zo de schade te beperken mochten de gegevens gehackt worden.²⁸⁰ Wat wel genoemd werd is een groot scala aan externe instanties zoals het College bescherming persoonsgegevens, de Raad van State, het Agentschap Telecom, verschillende kranten, wetenschappelijke onderzoeken en burgerrechtenbewegingen zoals Bits of Freedom.²⁸¹ Hier wordt dus duidelijk door de Kamerleden die dit noemden, invloed van ondervonden. Deze invloed wordt vooral gebruikt als argument voor het verkorten van de bewaartermijn naar het door de Europese Richtlijn ingestelde minimum en wordt niet voor fundamentele argumenten gebruikt.

Er werden wel veel fundamentele argumenten genoemd in dit debat. Deze argumenten gingen vooral over de massaliteit van de bewaarplicht en de beweging van de overheid richting iets wat eigenlijk een controlestaat zou moeten heten.²⁸² Dit argument gebruikte de heer Franken ook in de Eerste Kamer bij het debat over de Wet politiegegevens. Er werden echter meer procedureel-juridische argumenten gebruikt dan dat er fundamentele argumenten werden gebruikt. De juridische argumenten draaiden vooral om de toetsen van het EVRM en de procedurele argumenten draaiden om kosten voor telecomaandbieders en de verplichting tot implementatie van de richtlijn. Ook in dit debat werd er verwezen naar de cumulatieve effecten van wetgeving, iets dat wij eigenlijk al sinds 2004 zien gebeuren. Dit keer waren het de heer Pechtold en mevrouw Azough die hier op wezen.²⁸³

3.9.2.2 Eerste Kamer

In dit debat worden dezelfde onderwerpen aangehaald als in het debat in de Tweede Kamer. Ook de verhouding tussen de verschillende soorten argumenten is vergelijkbaar met die in de Tweede Kamer. Toch komen er een aantal nieuwe onderwerpen naar voren bij de Eerste Kamer, deze zullen in deze paragraaf besproken worden. Allereerst is het opvallend dat in de Tweede Kamer, als een van de weinige debatten in dit onderzoek, niet één keer wordt verwezen naar een specifieke aanslag. Dat gebeurt in het debat in de Eerste Kamer weer wel.²⁸⁴ De heer Pechtold verwees wel naar het vaandel van terrorisme waaronder dit soort wetsvoorstellen werden aangenomen en dat zagen we bij de Eerste Kamer ook terug. Zo beargumenteerde mevrouw Strik van GroenLinks: “[h]et is twijfelachtig of de Europese politici zich de tijd hebben gegund om bij dit soort vragen [over nut

277 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5817.

278 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5819.

279 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5813 – 83-5814 / 83-5830 – 83-5831 / 83-5844.

280 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5827.

281 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5821.

282 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5822.

283 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5822 / 83-5825.

284 'Handelingen Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens', *Eerste Kamer* (06-07-2009) 39-1807 / 39-1815 / 40-1850.

en noodzaak] stil te staan toen ze zich, na de aanslagen in Londen, door hun dadendrang lieten meeslepen. Snelle maatregelen waren nodig, om greep te krijgen op terroristische dreigingen, om burgers gerust te stellen, om hun vertrouwen in de overheid te vergroten. Adviezen over rechtswaarborgen voor burgers kregen weinig respons, als deze de bevoegdheid van de overheid in de weg konden staan”.²⁸⁵ Overigens werd ook in dit debat wederom verwezen naar Big Brother, ditmaal van de heer Westerveld van de PvdA.²⁸⁶ Die associaties was blijkbaar inmiddels sterk verbonden met de vrijheidbeperkende onderzoeken in dit onderzoek: in bijna ieder debat wordt hiernaar verwezen.

Het was heel opvallend dat de heer Franken in zijn openingsbetog zei dat het belangrijk was dat men “hier vandaag een politieke beslissing [zou] nemen en dan kiest mijn fractie – onder een aantal hieronder te noemen voorwaarden – voor een standpunt, waarin politieke opportuniteit zwaarder weegt dan wetenschappelijke rationaliteit”.²⁸⁷ Dit was een puur pragmatisch argument. Hij maakte hier een draai ten opzichte van zijn eerdere standpunt wat betreft de bewaarplicht en hij werd hier dan ook constant op gewezen door de heer Kox, de woordvoerder van de SP. Alle argumenten die de heer Kox maakte verwezen naar de heer Franken in eerdere behandelingen of naar de “gerenommeerde collega-hoogleraren van collega Franken”.²⁸⁸ De heer Kox bleef er dan ook op hameren dat de pragmatische overweging van de heer Franken om niet nu stampij te maken, maar om bij de Europese Unie de bewaarplicht aan te vechten, volgens hem niet de juiste overweging is. Daarbij haalt hij veel fundamentele en juridische argumenten aan.

De heer Kox wees vaak op de rol van de Eerste Kamer, ten opzichte van de rol van de Tweede Kamer. De Eerste Kamer was volgens de heer Kox “niet op aarde om het goede te stichten maar het kwade te voorkomen”.²⁸⁹ Ook mevrouw Strik benadrukte dat het de rol was van de Eerste Kamer om “een wetsvoorstel heel gewetensvol te toetsen aan de Grondwet” omdat constitutionele toetsing door rechters nog steeds niet was toegestaan door rechters.²⁹⁰ De heer Kox was dan ook van mening dat de Eerste Kamer tegen het wetsvoorstel moest stemmen omdat het “onzinnig, onnodig, overbodig, overdone, onuitvoerbaar en peperduur” is.²⁹¹ Uiteindelijk stemden vijf partijen inderdaad tegen het voorstel, maar dit was niet voldoende om het te laten afwijzen. Zoals aangegeven werd de bewaartermijn voor internetgegevens wel nog door de Eerste Kamer beperkt.

Een ander nieuw argument dat naar voren kwam bij de Eerste Kamer richtte zich, nu wel, op specifieke waarborgen voor de wet. Zo werd, net als in veel voorgaande debatten, benadrukt dat de notificatieplicht als waarborg niet veel voorstelde.²⁹² Mevrouw Azough van GroenLinks en de heer Koffeman van de PvdD benadrukten dat het belangrijk was dat burgers weer zeggenschap kregen over hun eigen gegevens.²⁹³ De minister manoeuvreerde vrij snel langs dit soort vragen van de Kamerleden en bleef steeds benadrukken dat de bewaarplicht ingevoerd moest worden om niet in gebreke te blijven bij de Europese Unie.²⁹⁴ Hij ging met zijn pragmatische argumentatiepatroon ook steeds voorbij aan meer fundamentele kritiekpunten die de verschillende partijen aandroegen.

285 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1815.

286 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1813.

287 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1807.

288 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1819.

289 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1819.

290 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1809.

291 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1820.

292 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1816.

293 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1817. ; 'Handelingen Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens', *Eerste Kamer* (07-07-2009) 40-1855.

294 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 40-1843.

De heer Engels beschreef in zijn betoog een ontwikkeling sinds 2001 waarbij een houding is gegroeid die door zijn fractie niet ondersteund werd, namelijk: “dat een democratische rechtsstaat de elementaire moed moet hebben om krachtig en doortastend op te treden tegen ernstige criminele bedreigingen. Dat rechtvaardigt de inzet van meer repressieve instrumenten. De democratie zal weerbaar zijn of niet zijn en wie niets te verbergen heeft hoeft niet bang te zijn voor aantasting van de privacy”.²⁹⁵ Dit argument hebben wij inderdaad in veel andere debatten terug zien komen en werd in het debat in de Tweede Kamer ook gebruikt door de woordvoerder van het CDA.²⁹⁶ De heer Kox stelde hierover: “[l]aat niemand aankomen met de drogreden dat wie niets te verbergen heeft, ook niets te vrezen heeft. Dat argument is al te vaak door slechte regimes misbruikt”.²⁹⁷ Wederom zien wij hier dus dat politici aankaartten dat er een langlopende ontwikkeling gaande was waarbij Nederland meer op een controlestaat of politiestaat begon te lijken.²⁹⁸ Dat is wat geen van de politici wilde.

3.9.2.3 Vergelijking

In beide Kamers werden sterke fundamentele argumenten gemaakt tegen het implementeren van de Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens. De partijen hadden echter niet voldoende zetels om het wetsvoorstel tegen te houden. Het is opvallend dat coalitiepartijen D66 en PvdA in 2008 tegen het wetsvoorstel stemden en dat PvdA in 2009 wederom tegen het voorstel stemde terwijl zij nog steeds onderdeel waren van de coalitie. Waar het CDA dus duidelijk een draai maakte met de heer Franken als woordvoerder, hebben deze andere partijen dat niet gedaan.

In beide debatten kwamen veel dezelfde onderwerpen aan bod, waar fundamentele argumenten een groot deel van uitmaakten. Dit aandeel was groter dan bij veel van de andere debatten die wij in dit rapport hebben geanalyseerd. In dit laatste debat werd sterk de nadruk gelegd op het creëren van een schijnveiligheid door symboolwetgeving die effectief niets doet voor de veiligheid.²⁹⁹ Er is dus steeds meer een kritische houding te zien in de Kamer, terwijl dit bij de eerste paar wetten die wij besproken hebben nog maar weinig het geval was. Er werd in het debat in de Eerste Kamer voor het eerst gereflecteerd op de rol van die Kamer. Hieraan valt te zien dat veel Kamerleden van mening waren, met de adviesorganen en andere invloeden die zij aanhaalden, dat er constitutionele problemen met dit wetsvoorstel waren. De grondrechten van burgers werden niet voldoende beschermd of gewaarborgd.

295 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1805.

296 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5843.

297 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1820.

298 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1816.

299 'Handelingen', *Tweede Kamer*, 83-5817.; 'Handelingen', *Eerste Kamer*, 39-1807 / 39-1820 / 40-1854.

4. CONCLUSIE

In deze conclusie wordt vanuit twee verschillende kaders naar het voorliggende onderzoek gekeken en daar worden vervolgens conclusies over getrokken. Het eerste kader hierin is het verschil tussen de argumentatiepatronen in de Tweede en Eerste Kamer. Tevens is het van belang hierbij in ogenschouw te nemen welke externe invloeden de partijen noemen, zoals bijvoorbeeld toezichthouders en leden van de *civil society*. Op deze manier kan gekeken worden welke invloeden politici ervaren en waar voor een partij als Bits of Freedom de mogelijkheden zouden liggen om hun punten duidelijk te krijgen bij die politici.

Het tweede kader is dat van de politieke partijen. Hierin wordt gekeken welke actoren nu belangrijke of sterke argumenten hebben gemaakt vóór de vrijheid. Dit zijn overwegend die politici die gebruik hebben gemaakt van het fundamentele argumentatiepatroon. Hierna kijken wij naar de stemmingsoverzichten van alle wetten die wij hebben besproken. In iedere debat analyse hebben wij al aangegeven hoe partijen hebben gestemd, maar voor het doel van de inventarisatie is het interessant om te kijken of er nu specifieke tendensen in het stemgedrag waar te nemen zijn. Het laatste onderdeel binnen de politieke partijen is de vergelijking met de verkiezingsprogramma's van 2012. Het is hierbij te letten op wat partijen juist wel en juist niet in het programma hebben gezet en hoe zich dit verhoudt tot de houding van hun woordvoerders in de verschillende debatten. Zo concludeerden wij eerder in de bespreking van de Wet bewaarplicht telecomcommunicatiegegevens al dat D66 van mening lijkt te zijn veranderd wat betreft de bewaarplicht. Hierover meer in paragraaf 4.2.3.

Uiteindelijk zullen bepaalde ontwikkelingen en opvallende zaken aangewezen worden onder het kopje ontwikkelingen. Daarna zal een algehele conclusie worden getrokken op basis van het voorliggende hoofdstuk.

4.1 VERSCHIL TWEDE EN EERSTE KAMER

Een belangrijk verschil tussen beide Kamers, dat al te zien was bij het debat over de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, was dat zij van verschillende argumentatiepatronen gebruik maakten. In de Tweede Kamer waren het vaak de puur procedurele argumenten die de overhand kregen, terwijl dit in de Eerste Kamer veel meer de fundamentele en procedureel-juridische argumenten waren. Met de tijd nam het grote verschil hierin tussen beide Kamers echter wel af. De Eerste Kamer maakte nog steeds iets meer gebruik van fundamentele argumenten dan de Tweede Kamer, maar bij de Tweede Kamer kwamen deze ook steeds vaker aan bod.

In de Eerste Kamer was vanaf het begin ook een meer pragmatische houding te zien bij politici. Deze was bij het debat rondom de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten nog niet te zien in de Tweede Kamer, maar leek daarna wel meer gevestigd te worden. Deze pragmatische houding focuste zich op het directe belang van het invoeren van de wet vanwege angst, aanslagen en oprukkend terrorisme. Het argument 'als je niets te verbergen hebt, heb je ook niets te vrezen' kan binnen deze pragmatische houding beschouwd worden. Er werd binnen die houding dus niet gereflecteerd op de fundamentele consequenties aan vrijheidbeperking. Ook zij die het verdwijnende onderscheid tussen verdacht en niet-verdacht geen probleem leken te vinden vielen binnen dit patroon. Zij dachten enkel vanuit de opsporingsbehoefte en niet vanuit de fundamentele problemen die deze houding voor de rechtsstaat zou kunnen opleveren.

4.2 POLITIEKE PARTIJEN

Het is erg opgefallen dat politieke partijen vaak gebruik maakten van één specifiek argumentatiepatroon. Zo gebruikte bijvoorbeeld GroenLinks vaak het meer fundamentele argumentatiepatroon terwijl het CDA en de VVD vaker geneigd waren tot pragmatische of procedurele argumentatiepatronen. Er waren zeker uitzonderingen hierop en politici gebruikten vaak niet maar één patroon, maar een combinatie van argumenten. In de volgende paragraaf zullen we dan ook toelichten welke politici regelmatig gebruik maakten van meer fundamentele argumentatiepatronen. Dit is belangrijk omdat eerder al bleek dat de meer fundamentele argumenten meer de nadruk legden op vrijheid, dat het procedurele patroon zich sterk richtte op de juridische afweging die moest worden gemaakt en dat het pragmatische patroon meer de nadruk legde op de veiligheid.

4.2.1 Belangrijke actoren

In totaal waren er 21 Kamerleden, van zowel de Tweede als de Eerste Kamer, die vrij consequent gebruik hebben gemaakt van fundamentele argumenten. Zij combineerden dit vaak met procedureel-juridische argumenten. Geen van hen heeft gebruik gemaakt van het pragmatische argumentatiepatroon, behalve de heer Franken van het CDA. De lijst met Kamerleden is in bijlage 2 van dit onderzoek terug te vinden. Van de 21 waren er 13 lid van de Eerste Kamer op het moment dat zij aan het debat meededen. Na de Eerste Kamer verkiezingen in 2015 waren nog zes van deze mensen lid van de Eerste Kamer.

Zes mensen in de lijst met belangrijke actoren waren lid van GroenLinks en er werden uiteindelijk helemaal geen leden van de VVD of de ChristenUnie in de lijst opgenomen. Een van de opvallende resultaten uit deze lijst is dat er vijf leden van de PvdA in de lijst staan, maar dat de PvdA van alle wetsvoorstellen alleen als fractie tegen de bewaarplicht heeft gestemd. Zoals wij al zagen in bijvoorbeeld het debat omtrent de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten is het gebruik van fundamentele argumenten niet een voorspeller voor het stemmen tegen een vrijheidbeperkend wetsvoorstel. Dat blijkt ook uit dit onderzoek.

Een ander opvallend resultaat dat uit deze lijst valt op te maken is dat maar 7 van 21 mensen een andere dan juridische achtergrond heeft. In het debat bij de WIV leek het zo te zijn dat alleen niet-juridisch opgeleide mensen gebruik maakten van fundamentele argumenten, maar dit blijkt niet zo te zijn. Het zou interessant zijn te proberen te achterhalen wat deze politici heeft bewogen in het gebruiken van deze fundamentele argumenten.

Er zijn twee leden die in de lijst schuingedrukt zijn weergegeven. Dit komt doordat zij binnen een debat of tussen verschillende debatten hele verschillende kanten lieten zien in hun argumentatie. Zo gebruikte de heer Kox vooral procedurele argumenten in het debat omtrent de Wet politiegegevens, maar was hij heel kritisch op fundamentele punten van het wetsvoorstel van de bewaarplicht. De heer Wolfsen staat ook schuingedrukt in de lijst omdat hij in het debat rondom de Wet opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven een heel fundamenteel en kritisch openingsbetoog hield, maar daarna eigenlijk niet meer van zich liet horen in het verdere debat. Het leek erop dat de heer Wolfsen zich liet overtuigen door de argumenten van de minister terwijl een aantal andere partijen hier veel kritischer op reageerden.

4.2.2 Stemmingsoverzichten

In het voorgaande hoofdstuk hebben we voor ieder wetsvoorstel al het stemmingsoverzicht gezien. In de onderstaande overzichten zijn voor respectievelijk de Tweede en de Eerste Kamer deze overzichten nogmaals gegeven. Er is nu een aantal duidelijke trends te zien. Zo is GroenLinks overduidelijk de partij die het vaakst tegen de besproken vrijheidbeperkende wetsvoorstellen heeft gestemd. Zij lieten zelfs weten tegen het voorstel te zijn als er eigenlijk niet gestemd werd.

Een ander zeer opvallend punt is dat bij de Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens veel meer partijen tegen het voorstel hebben gestemd dan voorheen gebeurde. Zelfs D66 en de PvdA, die deel uitmaakten van de coalitie op het moment van stemmen in de Tweede Kamer, hebben tegen het voorstel gestemd.

Voor in de Eerste Kamer zijn er erg veel wetsvoorstellen aangenomen zonder stemming. In het interview met Edo Haveman was al te lezen wat hiervan de oorzaken zouden kunnen zijn. Ook in de analyses van de verschillende wetsvoorstellen waarover niet gestemd is, hebben we hierop gereflecteerd. Aan de hand van enkel de debatten valt niet met zekerheid te zeggen wat hiervoor de reden is geweest. De debatten in de Kamers bevatten vaak meer nuance dan in de stemmingsoverzichten terug te zien is. Natuurlijk is het de stemming die uiteindelijk het verschil maakt voor een wetsvoorstel.

TWEDE KAMER

Wet	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
Wet op Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	2001			X			X					X
Wet EU-rechtshulp	2003-II	X		X								X
Wet vorderen gegevens telecommunicatie	2003-II	X		X								X
Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens	2004	X		X								X
Wet computercriminaliteit II	2005	X		X								X
Wet opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven	2006-I	X		X								X
Wet politiegegevens	2006-I	X		X								X
Wijziging Telecommunicatiewet inzake instellen antenregister	2008	X	X				X					
Initiatiefvoorstel Waalkens - Verbod op seks met dieren	2008	X	X				X					
Wet bewaarplicht telecommunicatie gegevens	2008	X		X			X					

EERSTE KAMER

Wet	Aangenomen	CDA	CU	D66	GL	LPF	PvdA	PvdD	PVV	SGP	SP	VVD
Wet op Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	2002-I			X			X					X
Wet EU-rechtshulp	2004	X		X								X
Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens	2004	X		X								X
Wet vorderen gegevens telecommunicatie	2004	X		X								X
Wet computercriminaliteit II	2006-I	X		X								X
Wet opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven	2006-I	X		X								X
Wet politiegegevens	2007-II	X	X				X					
Wijziging Telecommunicatiewet inzake instellen antenregister	2008	X	X				X					
Wet bewaarplicht telecommunicatie gegevens	2009	X	X				X					
Initiatiefvoorstel Waalkens - Verbod op seks met dieren	2010-I	X	X				X					

 = PvdA kamerlid Jurgens stemde tegen het voorstel, de rest van de fractie stemde vóór

Leden van bijvoorbeeld de ChristenUnie gebruikten vaak in debatten procedureel-juridische argumenten. Zij maakten heel bewust steeds de juridische afweging tussen vrijheid en veiligheid en hieruit kwam niet altijd een positief oordeel over het wetsvoorstel. Toch hebben zij niet één keer tegen de geanalyseerde wetsvoorstellen gestemd. Zij waren dus van mening dat er een juiste afweging werd gemaakt. Dat is opvallend omdat bijvoorbeeld GroenLinks tot een heel andere conclusie kwam, zoals terug te zien in hun stemgedrag. GroenLinks benadrukte meer de vrijheid

dan dat de ChristenUnie dat deed. Zij gebruikten in de debatten ook veel vaker fundamentele argumenten. Die fundamentele argumenten zijn dus bevorderlijker geweest voor het belang van de vrijheid.

We hebben in de analyse gezien dat de debatten omtrent de Wijziging Telecommunicatiewet inzake instellen antenneregister en het Initiatiefvoorstel-Waalkens niet om de vrijheidbeperkende aspecten van de wetsvoorstellen draaide. Deze wetten vertonen in de stemmingsoverzichten ook duidelijke afwijkingen ten opzichte van de andere voorstellen. GroenLinks heeft vóór beide wetsvoorstellen gestemd als er werd gestemd en de VVD heeft tegen beide voorstellen gestemd. Uit het debat viel op te maken dat zij dit dus niet vanwege twijfels over vrijheidbeperking deden.

4.2.3 Verkiezingsprogramma's 2012

In haar verkiezingsprogramma legde D66 veel nadruk op het belang van vrijheid. Het programma had verschillende hoofdstukken die in hun titel al het woord vrijheid bevatten. Toch is te zien in de stemmingsoverzichten van de vorige paragraaf dat D66 maar één keer tegen een van de wetsvoorstellen gestemd heeft: alleen de bewaarplicht. Die bewaarplicht is nu juist ook een van de zaken die helemaal niet expliciet terugkomt in het verkiezingsprogramma, terwijl andere partijen hier juist wel standpunten over hadden geformuleerd. Uit het gevoerde stembelief van de partij blijkt dus dat die nadruk op vrijheid minder sterk is dan uit het verkiezingsprogramma naar voren kwam.

Aan de hand van het verkiezingsprogramma van GroenLinks viel te verwachten dat zij veel gebruik zouden maken van procedureel-juridische argumenten. Zij maakten namelijk duidelijk dat zij groot belang hechtten aan het maken van de juiste afweging tussen vrijheid en veiligheid. Uit de debatten, waarin toch vooral fundamentele argumenten werden gebruikt, blijkt dat juist de vrijheid veel belangrijker was in plaats van de balans tussen de twee concepten. Dit bleek tevens uit het stemgedrag van de partij.

Het belang van het College bescherming persoonsgegevens dat wij naar voren zagen komen uit de verkiezingsprogramma's zagen wij ook in de debatten steeds sterker naar voren komen. Veel partijen hechtten dus grote waarde aan het oordeel van het CBP als toezichthouder. Het is opvallend dat de VVD-woordvoerder Rosenthal in het debat omtrent de Wet politiegegevens dit oordeel in twijfel trekt. Volgens zijn fractie zou het CBP te veel waarde hechten aan vrijheid, zonder voldoende oog te hebben voor de veiligheid. De VVD-fractie stelde hiermee veiligheid boven vrijheid. Dat deed de partij ook al in haar verkiezingsprogramma. Het programma van de partij was ook het enige waar het CBP niet in werd genoemd.

Aan de hand van het verkiezingsprogramma van de PvdD viel te verwachten dat zij vaak gebruik zou maken van fundamentele argumenten. Dit was ook vaak het geval, al zijn er niet veel woordvoerders van de PvdD aan het woord geweest in de geanalyseerde debatten. In het stemmingsoverzicht is terug te zien dat de partij, zoals ook uit het programma naar voren kwam, veel belang hechtte aan de vrijheid. Het stempatroon van de partij kwam volledig overeen met dat van GroenLinks.

De SP stemde in juni 2001 nog tegen de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten samen met GroenLinks, maar lijkt daarna haar stemgedrag aangepast te hebben. Van de woordvoerders van de SP kwamen vaak kritische vragen en fundamentele argumenten, maar dit leidde eigenlijk bijna nooit tot een tegenstem voor het wetsvoorstel. Dit komt goed overeen met het beeld dat ontstond met het verkiezingsprogramma van de partij: daarin kreeg veiligheid ook meer de nadruk dan vrijheid.

De PVV, Partij voor de Vrijheid, heeft niet één keer tegen een wetsvoorstel gestemd. Hiermee legt zij het belang bij de veiligheid. Dit komt niet overeen met wat er uit het verkiezingsprogramma op viel te maken. Daarin werd juist de vrijheid veel meer benadrukt. Ook het

CDA heeft niet één keer tegen een wetsvoorstel gestemd, behalve tegen het Initiatiefvoorstel-Waalkens. Dit komt in zoverre overeen met het verkiezingsprogramma dat de partij daar in sfeer ook de veiligheid voorop stelde. Het woord vrijheid kwam wel vaker voor dan het woord veiligheid, maar in het programma lag sterk de nadruk op specifieke, pragmatische maatregelen waarbij de grondrechten niet werden meegewogen. Andere partijen deden dit wel.

4.3 ONTWIKKELINGEN

Er zijn een aantal belangrijke ontwikkelingen waar te nemen die zich binnen de debatten hebben voltrokken. Zo wordt er vanaf 2006 meer gelet op de mogelijkheid van het implementeren van horizonbepalingen, wordt er vanaf 2004 gewezen op het cumulatieve effect van wetgeving, wordt er tevens vanaf 2004 opgemerkt dat er een verschuiving plaatsvond in wie verdacht en wie onverdacht was, wordt het begrip schijnveiligheid al in 2002 voor het eerste genoemd, wordt bijna iedere debat verwezen naar gepleegde aanslagen, ontstaat er een vraag om zelfbeschikking van burgers over hun persoonsgegevens en vindt er een verandering plaats in hoe politici de verhouding tussen veiligheid en vrijheid zien. Deze ontwikkelingen zullen nu worden toegelicht.

In het debat omtrent de Wet opsporing en vervolging Terroristische Misdrijven in 2006 noemde de heer Weekers van de VVD als eerste de mogelijkheid van het gebruiken van een horizonbepaling in wetgeving die is bedoeld als terrorismebestrijding. Hij voegde hier weliswaar direct aan toe dat een horizonbepaling niet nodig zou zijn, maar dat evaluatie wel erg belangrijk moest zijn bij wetgeving waarover twijfels zouden kunnen bestaan. In latere debatten werd het concept horizonbepaling meer opgepikt en werd er meer over gediscussieerd. De ministers Donner en Hirsch Ballin wijzen beide horizonbepalingen vrij resoluut af. In hetzelfde debat waarin de horizonbepalingen werden geïntroduceerd, stelde de PvdA dit als een voorwaarde om voor te stemmen. Hier werd echter niet aan vastgehouden. Carla Zoethout laat in haar onderzoek zien dat horizonbepalingen er voor zorgen dat constant in de gaten wordt gehouden of een wet constitutioneel juist is en niet teveel de vrijheid beperkt.³⁰⁰ Deze ontwikkeling vanaf 2006 is dus positief voor het belang van de vrijheid. Echter, het is wel van belang op te merken dat vooralsnog (en voor zover bekend) er geen horizonbepalingen zijn opgenomen in wetten. De toegenomen aandacht ervoor van politici heeft dus nog niet veel praktische resultaten opgeleverd.

Een belangrijk fundamenteel argument is het cumulatieve effect van alle (vrijheidbeperkende) wetgeving. Dit argument werd al vanaf 2004 gebruikt door GroenLinks, maar was toen nog vooral een procedureel argument met betrekking tot kosten en een veelheid aan regelgeving. Vanaf 2006 werd dit heel expliciet gebruikt als argument tegen het pragmatisch implementeren van nieuwe wetgeving. Hierbij werd keer op keer gewezen op het belang van een overkoepelend, fundamenteel debat over de bestrijding van terrorisme en het effect ervan op de gehele bevolking. Dit geluid kwam vooral van de oppositie en het sterkst van de kant van GroenLinks.

In bijna alle debatten hebben wij gezien dat politici wezen op het effect van wetgeving op de gehele bevolking. Hierbij werd opgemerkt dat er steeds minder duidelijk een scheiding was tussen verdachte personen en onverdachte personen. Bij het debat over de Wet EU-rechtshulp en de Wet vorderen gegevens telecommunicatie werd duidelijk dat minister Donner vond dat er eigenlijk niet meer zoiets bestond als een onverdacht persoon. Hij sprak liever over derden in een onderzoek, waarbij het niet onvermijdelijk was dat zo iemand de interesse van de opsporingsdiensten zou wekken. Dit terwijl hij later, in het debat over de Wet computercriminaliteit

300 C.M. Zoethout, 'The tension between controlling the state and steering society or constitutionalism versus democracy' in: G. van der Schyff (ed.), *Constitutionalism in the Netherlands and South Africa: A comparative study* (Nijmegen 2008) 205.

II aangaf liever geen bevoegdheden te willen scheppen die tegen iedereen konden worden uitgevoerd. Uiteindelijk verdedigt een nieuwe minister van Justitie de Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens, die wel degelijk de gehele bevolking beïnvloedt. Het is dus wel degelijk zo dat er steeds meer mensen worden betrokken in onderzoeken en hier wordt steeds vaker door de Kamer op gewezen. Uiteindelijk stellen Kamerleden ook de vraag of de overheid haar burgers nog wel vertrouwt. Dit is zeker een interessante vraag gezien deze en andere ontwikkelingen die wij zien in dit onderzoek.

In 2002 stelde de heer Van Schijndel dat hij niet wilde dat de overheid zich zou laten meevoeren door de golf van emoties die na 11 september 2001 was losgebarsten. Hij maakte toen de opmerking dat “in een klimaat van angst en wantrouwen dreigt aantasting van grondrechten ter wille van een schijnveiligheid, en die aantasting is meestal onomkeerbaar”.³⁰¹ Dit argument verdwijnt een tijdje uit de geanalyseerde debatten, maar werd door de heren Pechtold en Kox opnieuw gemaakt bij het debat omtrent de Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens. De heer Pechtold verweet het CDA dat zij sinds 2001 bezig zijn geweest met het creëren van een schijnveiligheid door te veel te luisteren naar wat het volk wilde en niet genoeg te reflecteren op de effecten van de maatregelen die werden genomen.³⁰² De heer Pechtold trok dus de effectiviteit en de noodzaak van de genomen maatregelen en van de bewaarplicht in twijfel.

In hetzelfde debat als in de voorgaande alinea stelde de heer Pechtold ook dat maatregelen vaak werden genomen onder het vaandel van terrorisme, terwijl zij eigenlijk bedoeld waren om de bevoegdheden van de opsporingsdiensten in de criminaliteit te verbeteren. Dit valt zeker ook uit dit onderzoek op te maken: in bijna ieder debat, zowel in de Tweede als in de Eerste Kamer, werd expliciet verwezen naar een aanslag uit het verleden. Soms was dit omdat een specifieke aanslag recent was gepleegd, maar als dit niet het geval was werd er vaak naar meerdere aanslagen verwezen door middel van de data ('11 september') of de steden ('New York', 'Madrid', 'Londen'). Het debat over de Wet EU-rechtshulp en de Wet vorderen gegevens telecommunicatie vond bijvoorbeeld één week na de aanslagen in Madrid plaats. Hiervan was duidelijk de invloed te zien op politici. De aanslagen werden regelmatig gebruikt als legitimering voor het (snel) aannemen van de voorliggende wetsvoorstellen en dat is wat de heer Pechtold samen met een paar anderen bekritiseerde in het debat over de bewaarplicht. Vóór de aanslagen van 11 september, in het Tweede Kamer debat over de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, wordt terrorisme maar één keer genoemd en niet als legitimering voor het aannemen van de wet. Dit is een opvallend verschil tussen de periode vóór en de periode na 11 september 2001.

Vooral de heer Van Dam van de PvdA is zeer vroeg met het aankaarten van zelfbeschikking van burgers over hun persoonsgegevens. Hij noemt dit voor het eerst in het debat over de Wet computercriminaliteit II in 2005 en komt hier regelmatig op terug. Steeds meer partijen nemen dit argument over en vooral in het debat omtrent de bewaarplicht vormt dit een belangrijk argument voor veel partijen om tegen te stemmen. Eén van de manieren waarop mensen meer zelfbeschikking kunnen krijgen over persoonsgegevens is als zij weten wanneer een bedrijf gehackt is en hun gegevens door hackers gebruikt kunnen worden. Deze meldplicht datalekken werd in 2005 voorgesteld door de heer Van Dam en mevrouw Gerkens voorgesteld, maar werd steeds resoluut afgewezen door de minister. Uiteindelijk is er een wetsvoorstel voor een meldplicht datalekken zeer recent door de Eerste Kamer gekomen. Er is dus wel degelijk behoefte aan deze zelfbeschikking voor burgers.

Als laatste is er een belangrijke verschuiving te zien in hoe politici de balans tussen veiligheid en vrijheid benaderen. In 2001 en 2002 werd deze balans niet expliciet genoemd, maar stelde de heer Van Schijndel wel dat veiligheid en vrijheid helemaal niet tegenover elkaar staan maar juist in

301 'Handelingen Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten', *Eerste Kamer* (05-02-2002) 18-916.

302 'Handelingen Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens', *Tweede Kamer* (14-05-2008) 83-5821.

elkaars verlengde gezien moeten worden. Dit is zeker niet de overheersende mening, in ieder geval niet tot ongeveer 2006. Vanaf dat moment wordt er steeds specifiek op gewezen dat sommigen veiligheid en vrijheid tegen elkaar afwegen en dat daarmee eigenlijk een verkeerde weergave van de situatie ontstaat. Vanaf 2008 is er echt duidelijk te zien dat politici zich verzetten tegen het beeld dat meer veiligheid minder vrijheid zou moeten betekenen. Het is opvallend dat veel literatuur wat betreft de wel of niet juiste tegenstelling tussen vrijheid en veiligheid ook ongeveer in deze periode werd geschreven. Zo schreef Britta Böhrer in 2004 een boek hierover, publiceerde het Rathenau instituut in 2007 haar – voor dit onderzoek gebruikte – onderzoek en werden er in 2008 een aantal artikelen en boeken geschreven over de effecten van antiterrorisme maatregelen en het discours omtrent deze maatregelen. Het valt te verwachten dat politici hierdoor beïnvloed zijn.

4.4. DISCUSSIE

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een onderverdeling in argumentatiepatronen. Hierin waren drie patronen onderscheiden: het procedurele patroon, het pragmatische patroon en het fundamentele patroon waarbij het pragmatische patroon vooral in de Eerste Kamer naar voren kwam. Het procedurele patroon is eigenlijk te breed gedefinieerd geweest in dit onderzoek: binnen dit patroon vielen namelijk de puur procedurele argumenten over de uitwerking van amendementen en tevens de meer juridische argumenten die gebruik maakten van specifieke juridische toetsen aan bijvoorbeeld het EVRM of de Grondwet. Achteraf bezien was een vierde categorie nuttig geweest voor de analyse. Omdat ik voor het onderzoek de patronen overeen heb gebracht met de houdingen tegenover de Grondwet is dit aan het begin van het onderzoek niet gebeurd.

Dit onderzoek draaide echt om de retorica in de verschillende debatten en heeft minder sterk gefocust op de inhoud van de wetsvoorstellen. Het oordeel vrijheidbeperkend is daarom zo min mogelijk een waardeoordeel geweest, enkel een categorie van wetten. Vandaar dat aan het begin van dit onderzoek minister Hirsch Ballin werd geciteerd waarbij hij uitlegde wat nu vrijheidbeperkende wetgeving eigenlijk was. Simpelweg vanwege een gebrek aan inhoudelijke kennis bij de onderzoeker kon hier in dit rapport niet heel diep op ingegaan worden.

Dit rapport is het resultaat van zowel een onderzoek voor mijn scriptie als een onderzoek voor mijn stage bij Bits of Freedom. Mijn masterscriptie vertoont dan ook zekere overeenkomsten met het voorliggende rapport. Zo zijn de inleidende hoofdstukken op bepaalde punten identiek en op andere punten sterk overeenkomstig. Het resulterende onderzoek is bij beiden wel echt verschillend. Het stagerapport is gefocust op het vinden van specifieke trends in debatten van 2001 tot en met 2009, terwijl de scriptie een specifiek moment heeft bekeken namelijk debatten in 2001 en 2002. De conclusies in de scriptie gaan heel gedetailleerd in op dit specifieke moment en de context van dat moment terwijl dit rapport veel meer gericht is op het vinden van ontwikkelingen over de jaren in argumentatiepatronen en specifieke argumenten.

BIJLAGEN

B.1 TELEFONISCH INTERVIEW MET EDO HAVEMAN, SENIOR ADVISEUR BIJ DRÖGE & VAN

DRIMMELEN (01-05-2015)

Edo Haveman, geboren in 1984, was van 2010 tot en met 2014 beleidsmedewerker in de Tweede Kamer voor D66. Voor dit onderzoek heb ik een interview met hem gehouden waarin hij mij vooral meer kon vertellen over de gang van zaken bij het aannemen van een wetsvoorstel en de verschillende rollen van de Tweede en Eerste Kamer in dit proces.

Een wetsvoorstel wordt opgesteld door een commissie van een specifiek ministerie. Als een wetsvoorstel wordt ingediend bij de Tweede Kamer bestaat het uit vier standaard Kamerstukken. Dat zijn allereerst de koninklijke boodschap, dan de formele wetstekst, dan de memorie van toelichting en dan het nader rapport. De laatste twee zijn voor het proces in de Kamer het belangrijkste. In de memorie van toelichting wordt voor Kamerleden uiteen gezet wat er nu eigenlijk praktisch gezien gaat veranderen aan de hand van het voorliggende wetsvoorstel. Het is namelijk vaak zo dat een wetsvoorstel alleen een wijziging op een bestaande wet vormt en niet een geheel nieuwe wet. De memorie van toelichting is verder belangrijk om de juridische praktijk te voorzien van concrete kaders bij het oordelen over de wet in rechtszaken. Naarmate de wet langer aangenomen is zal er meer jurisprudentie komen waarop rechters hun oordeel kunnen baseren, maar zeker in het begin is de interpretatie van het kabinet die in de memorie van toelichting wordt gegeven erg belangrijk.

In het nader rapport, Kamerstuk nummer vier, wordt het advies van de Raad van State wat betreft het wetsvoorstel uiteen gezet. Dit advies is vaak heel zwaarwegend voor wat er verder in de Kamer gaat gebeuren. De regering is volgens de wet verplicht om over wetsvoorstellen een advies in te winnen bij de Raad van State en reageert daar vervolgens op in het nader rapport. Hierin kan dan gelezen worden hoe met bepaalde adviezen omgegaan zal worden en welke adviezen van de hand zullen worden gedaan. Dit is niet verboden.

Nadat een wet is ingediend wordt er in een procedurele vergadering besloten wat er met het voorstel gedaan zal worden. Meestal gebeurt dit in een, voor de wet specifieke, Kamercommissie zoals bijvoorbeeld de Vaste commissie voor Binnenlandse Zaken of de Vaste commissie voor Veiligheid en Justitie. Deze procedurele vergaderingen vinden ongeveer eens in de twee weken plaats. De Kamercommissie geeft invulling aan de schriftelijke voorbereidingen van het wetsvoorstel, voordat het voorstel plenair in de Kamer besproken zal worden. Deze voorbereidingen bestaan vooral uit het opstellen van vragen die de minister vervolgens moet beantwoorden. Dit heet het verslag en wordt vastgelegd in de nota naar aanleiding van het verslag. Als de commissie tevreden is met de antwoorden kan het voorstel op de agenda van de Tweede Kamer worden gezet, maar mocht de commissie niet tevreden zijn dan kan er een nader verslag worden gemaakt met nieuwe vragen waarop de minister antwoord dient te geven. In principe kan er oneindig lang verslag worden gemaakt zolang er vragen zijn. Dit kan echter ook een manier zijn voor politici om uit te stellen dat het voorstel op de agenda komt of om duidelijk positie in te kunnen nemen, mede voor de achterban van de partij. Als het verslag afgerond is, wordt in een nieuwe procedurele vergadering besloten om het voorstel op de agenda van de Kamer te zetten. Dit gebeurt dan zonder daar een specifieke datum aan te hangen.

De plenaire behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer vindt pas plaats als er een datum aan wordt gehangen en dit gebeurt vaak op basis van de mate van belangstelling die er voor een voorstel is. Politici schrijven zich in om het woord te voeren wat betreft het voorstel en hoe meer mensen het woord willen voeren, des te sneller zal het voorstel plenair behandeld worden. Kamerleden krijgen in principe onbeperkte spreektijd bij de behandeling van een wet. Het kan ook zo zijn dat niemand zich inschrijft om te spreken over het voorstel en dan wordt het stuk genomineerd als hamerstuk. Dat betekent dat het zonder stemming wordt aangenomen in de Tweede Kamer. Het feit dat niemand zich meldt als woordvoerder op een bepaald voorstel kan meerdere oorzaken hebben. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat het voorstel hoogstwaarschijnlijk toch wel aangenomen zal worden omdat er geen forse tegenstand is of dat er op dat moment geen algemene interesse is voor het specifieke onderwerp van het voorstel. Als er geen reuring is rondom een voorstel zal een politicus ook niet snel zelf reuring gaan maken. Een laatste reden waarom debat over een voorstel uit kan blijven is als er een Europese richtlijn wordt ingevoerd. Een politicus mag hier zeker over spreken in de behandeling in de Kamer, maar er kan niets gewijzigd worden aan de richtlijn omdat deze door de Europese Commissie wordt opgelegd aan de lidstaten. Als een wetsvoorstel eenmaal behandeld is in de Tweede Kamer dan moet er ook over gestemd worden. Dat is in de Eerste Kamer anders maar daar komen we zometeen op.

Wanneer het wetsvoorstel is aangenomen door de Tweede Kamer wordt het bij de Eerste Kamer ingediend. Hier begint eigenlijk het proces van de schriftelijke voorbereidingen opnieuw: ook hier zijn vaste Kamercommissies (zij zijn vaak wel groter dan bij de Tweede Kamer) en ook hier worden vragen gesteld. De vragen en de antwoorden daarop worden vastgelegd in het memorie van antwoord en hier wordt vaak naar verwezen tijdens de plenaire behandeling. Er wordt vaak gezegd dat de Eerste Kamer meer let op de kwaliteit van de wet, maar dit is niet formeel vastgelegd en hoeft dus ook niet per se zo te zijn.

Aan het einde van de plenaire behandeling in de Eerste Kamer wordt er door de voorzitter gevraagd of er behoefte is aan een stemming over het wetsvoorstel. Indien dat er is dan wordt er hoofdelijk gestemd. Mocht er geen behoefte zijn voor stemming dan kan het stuk ook zonder stemming worden aangenomen. De redenen hiervoor kunnen bijvoorbeeld zijn dat het advies van de Raad van State zeer positief was of dat er op het moment dat het voorstel op de agenda komt geen Kamerleden zijn die erover willen spreken. Vaak is de lengte van het advies van de Raad van State vrij tekenend voor de lengte van het debat in de Eerste Kamer. Ook in de Eerste Kamer kan een stuk aangenomen worden als hamerstuk, dan wordt het niet plenair behandeld en wordt er ook niet over gestemd. In de Eerste Kamer, anders dan in de Tweede Kamer, kan er gedebatteerd worden over een wetsvoorstel waarna het voorstel zonder stemming wordt aangenomen. Dit gebeurt bijvoorbeeld als er een duidelijke meerderheid voor het voorstel is in de Kamer. Partijen kunnen hierbij laten aantekenen dat, was het wetsvoorstel onder stemming gekomen, de partij tegen het voorstel gestemd zou hebben. Dit wordt vaak gebruikt om de positie van de partij ten opzichte van het voorstel duidelijk te maken.

Zoals uit dit verhaal op te maken is, is juist ook de periode vóór de plenaire behandeling heel belangrijk en soms zelfs bepalend voor het wel of niet aannemen van een wetsvoorstel. Een leuk feitje om af te sluiten: zoals ik eerder al zei is het voor leden van de Tweede Kamer belangrijk of er reuring rondom een wetsvoorstel bestaat. Twitter is daarin steeds belangrijker geworden: hoe meer tweets over een wetsvoorstel, des te langer zal het debat erover zijn.

B.2 LIJST MET BELANGRIJKE ACTOREN

In de conclusie, paragraaf 4.2.1 is een toelichting bij deze lijst terug te vinden. De leden die schuingedrukt staan weergegeven waren niet altijd consequent in hun gebruik van argumentatiepatroon en hebben ook aan debatten deelgenomen waarin zij helemaal niet zo kritisch zijn geweest. De leden die met een sterretje zijn weergegeven zijn leden die na de verkiezingen van 2015 nog steeds lid van de Eerste Kamer zijn.

CDA

Alis Koekkoek – jurist (EK)

Hans Franken – jurist (EK)

D66

Alexander Pechtold – kunstgeschiedenis en archeologie (TK)

Hans Engels * – jurist (EK)

Boris Dittrich – jurist (TK)

GroenLinks

Marijke Vos * – biologe (TK)

Tineke Strik * – jurist (EK)

Diana de Wolff – jurist (EK)

Britta Böhler – jurist (EK)

Naïma Azough – Engels, Duits, studie politicologie niet voltooid (TK)

Bob van Schijndel – orthopedagoog (EK)

PvdA

Martijn van Dam – technische bedrijfskunde (TK)

Aleid Wolfsen – jurist (TK)

Ing Yoe Tan – jurist (EK)

Mies Westerveld – jurist (EK)

Erik Jurgens – jurist (EK)

PvdD

Nico Koffeman * – econoom (EK)

SGP

Gerrit Holdijk – jurist (EK)

SP

Arda Gerkens * – docent, sinds 2011 voorzitter HCC (TK)

Tiny Kox * – jurist (EK)

Jan de Wit – jurist (TK)

B.3 WET OP DE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

Ingediend

Het wetsvoorstel werd ingediend op 7 februari 1998 en werd samengesteld door leden van CDA, VVD, PvdA, GroenLinks, D66 en OSF als onderdeel van de Commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat.

Tweede Kamer

Het wetsvoorstel werd op 3 juli 2001 aangenomen door de Tweede Kamer. PvdA, D66, VVD, CDA, ChristenUnie en SGP hebben vóór het voorstel gestemd.

Eerste Kamer

Op 5 februari 2002 is het voorstel zonder stemming aangenomen. GroenLinks heeft aangegeven dat zij bij stemming tegen gestemd zouden hebben.

Amendementen

Tweede Kamer

- Artikel 6 tweede lid – 23 Scheltema-de Nie (D66): In de wettekst moet duidelijker tot uitdrukking komen dat de inlichtingentaak buitenland in beginsel bij de algemene inlichtingen en veiligheidsdienst berust. Alleen als er sprake is van militaire relevantie is er reden de militaire inlichtingen en veiligheidsdienst in te schakelen.
- Artikel 8 eerste lid – 62 Scheltema-de Nie (D66): Voor een adequate parlementaire controle is het gewenst dat de verslagen van de beide diensten op elkaar worden afgestemd. Dat bevordert niet alleen de onderlinge samenhang en vergelijkbaarheid van de verslagen, maar zal ook een beter inzicht geven in de wijze waarop door beide diensten uitvoering wordt gegeven aan de wet.
- Artikel 8 tweede lid – 30 Harrewijn (GroenLinks): Het amendement beoogt een volledig overzicht in het jaarverslag te verkrijgen, waarmee aan het vereiste zou kunnen worden voldaan. «Inzicht geven in» laat teveel ruimte voor een zeker selectie. (CDA STEMDE TEGEN AMENDEMENT)
- Artikel 8 derde lid – 57 Rouvoet (ChristenUnie): Dit amendement stelt voor de term «het belang van de staat» te schrappen, omdat deze term in voorliggend wetsvoorstel verwarrend en onjuist is, gezien de betekenis die deze zelfde term in artikel 68 GW heeft. De term is bovendien niet nodig om duidelijk te maken dat bepaalde aan de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten gerelateerde gegevens niet op de gebruikelijke wijze aan de Staten-Generaal verstrekt worden, maar aan een speciaal daartoe aangewezen commissie.
- Artikel amendement Rouvoet 54 – 70 Van Oven en Scheltema-de Nie (PvdA/D66): Gezien het feit dat de kamers te allen tijde zelf bevoegd blijven al of niet commissies in te stellen verdient het de voorkeur in de wettekst niet naar zodanige (al of niet bestaande) commissies te verwijzen. (SP, GroenLinks, PvdA, D66 en CDA STEMDEN VOOR AMENDEMENT)
- Artikel 8 vierde lid – 54 Rouvoet (ChristenUnie): Dit amendement strekt ertoe in de wettekst tot uitdrukking te laten komen dat het aan de onderscheiden kamers der Staten – Generaal is om een voorziening te treffen voor het in voorkomende gevallen ontvangen van bepaalde informatie, de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten betreffende. Het is ongewenst om, zoals in de huidige tekst van het wetsvoorstel, bij wet een taak toe te bedelen aan een in een Reglement van Orde genoemde commissie, waarvan in dat Reglement van Orde geen taken worden benoemd. Bovendien is het juister om in de wettekst ruimte te laten voor eventuele instelling door de Eerste Kamer van een vergelijkbare commissie als de IVD-commissie van de Tweede Kamer. Het amendement voorziet in een en ander. (VVD STEMDE TEGEN AMENDEMENT)

- Artikel 26 zesde lid – 25 O.P.G. Vos (VVD): Het ongericht scannen van niet kabelgebonden telecommunicatie kan vergaande consequenties hebben. Een zorgvuldige controle op zowel de selectie van gegevens als de keuze van de aan de onderwerpen gerelateerde trefwoorden is noodzakelijk. Door middel van dit amendement ligt het zwaartepunt van de besluitvorming op dit terrein bij de betrokken minister.
- Artikel 37a (nieuw lid) – 69 Van Oven (PvdA): Artikel 37a biedt de mogelijkheid bij algemene maatregel van bestuur de kring van personen of instanties die in aanmerking komen voor verstrekking van door de diensten vergaarde gegevens. Omdat het daarbij mogelijk gaat om uiterst privacygevoelige gegevens is het belangrijk dat de Staten-Generaal expliciet op de hoog te wordt gesteld wie tot de kring gaat behoren aan wie in voorkomende gevallen gegevens zullen worden verstrekt. (SP, GroenLinks, PvdA, D66, CDA, ChristenUnie en SGP STEMDEN VOOR AMENDEMENT)
- Artikel 51 – 20 Van Oven (PvdA): De gronden voor afwijzing van een verzoek tot kennisneming zijn noodzakelijkerwijs ruim geformuleerd. Omdat het de dienst zelf is die in de praktijk beslist over de aanvraag tot kennisneming en zij zelf belang heeft bij de beslissing, is het belangrijk dat de commissie van toezicht inzicht verkrijgt in de afwijzingen van aanvragen en de reden waarom de aanvraag is afgewezen. Dit amendement beoogt de controletaak van de commissie van toezicht te versterken door expliciet te bepalen dat de dienst een beslissing van een afwijzing tot kennisneming gemotiveerd aan de commissie dient te melden. (SP, GroenLinks, PvdA, D66 en CDA STEMDEN VOOR AMENDEMENT)
- Artikel 59 tweede lid – 71 Harrewijn (GroenLinks): Dit amendement beoogt duidelijk in de wet vast te leggen dat de Commissie van Toezicht te allen tijde de betrokken ministers gevraagd en ongevraagd kunnen informeren en adviseren en via de ministers ook de Kamer(s). Dit om te voorkomen dat er slechts een formalistische uitvoering van de controle-taak ontstaat. De wijze waarop de Kamer(s) geïnformeerd worden is ontleend aan de werkwijze bij artikel 75. Conform het amendement van van Oven/Scheltema is niet vastgelegd bij welke commissie(s) van de Kamer(s) dit dient te geschieden. (SP, GroenLinks, PvdA, D66 en CDA STEMDEN VOOR AMENDEMENT)
- Artikel 60 tweede lid – 22 Van der Hoeven (CDA): Het amendement beoogt de voordracht van de Tweede Kamer bindend te laten zijn. (ChristenUnie en SGP STEMDEN TEGEN AMENDEMENT)
- Artikel 60 tweede lid – 52 Rouvoet (ChristenUnie): Bij aanvaarding van dit amendement is de regering (net als in het wetsvoorstel) weliswaar gebonden aan de aanbeveling van drie personen, maar behoudt zij de vrijheid om af te wijken van de door de Kamer aangebrachte rangorde. Hierin komt de eigen verantwoordelijkheid van de regering tot uitdrukking. Het desgevraagd afleggen van verantwoording over de gemaakte keuze, waartoe de regering in de stukken zegt bereid te zijn, heeft alleen zin wanneer zij een andere keuze maakt dan de Tweede Kamer, niet wanneer zij overeenkomstig de wettelijke procedure een keuze uit drie personen maakt. (GroenLinks, PvdA, D66, ChristenUnie en SGP STEMDEN VOOR AMENDEMENT)

Eerste Kamer
Geen moties

Inwerkingtreding

Op 29 mei 2002 trad de wet in werking.

B.4 WET JUSTITIËLE EN STRAFVORDERLIJKE GEGEVENS

Ingediend

Het wetsvoorstel is op 20 mei 2003 ingediend door de commissie voor Justitie.

Tweede Kamer

Het wetsvoorstel is op 9 juni 2004 zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen door de Tweede Kamer.

Eerste Kamer

Op 28 juni 2004 besloot de Eerste Kamer het voorstel als hamerstuk af te doen. Dit houdt in dat er geen verder debat over het voorstel zal plaatsvinden en dat het stuk zonder verder overleg aangenomen wordt.

Amendementen

Tweede Kamer

-

Eerste Kamer

-

Inwerkingtreding

Op 1 september 2004 is de wet in werking getreden.

B.5 WET EU-RECHTSHULP

Ingediend

Het wetsvoorstel is ingediend op 26 april 2002 en is voorbereid door de commissie voor Justitie, met bijdragen van CDA en SGP.

Tweede Kamer

Het wetsvoorstel is op 24 april 2003 zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Eerste Kamer

Het wetsvoorstel is op 16 maart 2004 zonder stemming aangenomen.

Amendementen

Tweede Kamer

-

Eerste Kamer

-

Inwerkingtreding

Op 1 juli 2004 is de wet in werking getreden.

B.6 WET VORDEREN GEGEVENS TELECOMMUNICATIE

Ingediend

Op 24 oktober 2001 is dit wetsvoorstel ingediend. Het is opgesteld door de commissie voor Justitie en bevat bijdragen van PvdA, CDA, ChristenUnie/SGP en VVD.

Tweede Kamer

Op 3 april 2003 is dit wetsvoorstel zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Eerste Kamer

Het wetsvoorstel is op 16 maart 2004 zonder stemming aangenomen.

Amendementen

Tweede Kamer

-

Eerste Kamer

-

Inwerkingtreding

Op 1 juli 2005 trad deze wet in werking.

B.7 WET COMPUTERCRIMINALITEIT II

Ingediend

Het wetsvoorstel is op 6 juli 1999 ingediend door de commissie voor Justitie met bijdragen van CDA, VVD, PvdA en D66.

Tweede Kamer

Het voorstel is op 27 september 2005 aangenomen door de Tweede Kamer. GroenLinks heeft hierbij tegen het voorstel gestemd.

Eerste Kamer

De Eerste Kamer heeft het wetsvoorstel op 30 mei 2006 zonder stemming aangenomen.

Amendementen en moties

Tweede Kamer

- Artikel I, onderdeel K – 19 Van Dam (PvdA): Niet alleen passen of kaarten moeten onder dit artikel vallen, ook identiteitschips, sims, chippo's, biometrische opslagmedia, etc. moeten hieronder vallen. (SP, GroenLinks, PvdA, Groep Wilders, VVD, SGP, LPF en Groep Nawijn **STEMDEN VOOR AMENDEMENT**)
- 18 de Kamer: verzoekt de regering, een voorstel uit te werken dat leidt tot de verplichting van bedrijven, overheden en andere organisaties om burgers en bedrijven te informeren dat hun gegevens ontvreemd zijn, of dat de systemen van de organisatie gehackt zijn en hiermee voor 1 juni 2006 naar de Kamer te komen. (**AANGENOMEN**)

Eerste Kamer

-

Inwerkingtreding

Op 1 juni 2006 is de wet in werking getreden. Alleen artikel I onderdeel L trad later in werking.

B.8 WET OPSPORING EN VERVOLGING TERRORISTISCHE MISDRIJVEN

Ingediend

Het wetsvoorstel is op 17 juni 2005 ingediend en is voorbereid door de commissie voor Justitie, met bijdragen van PvdA, CDA, VVD en D66.

Tweede Kamer

Het wetsvoorstel is op 23 mei 2006 aangenomen. GroenLinks heeft hier tegen gestemd.

Eerste Kamer

Op 7 november is het wetsvoorstel behandeld. Op 14 november is het uiteindelijk aangenomen. GroenLinks en PvdA-kamerlid Jurgens hebben tegen het wetsvoorstel gestemd.

Amendementen en moties

Tweede Kamer

– Nieuw onderdeel Aa in artikel I – 17 Wolfsen en Weekers (PvdA/VVD): Dit amendement beoogt periodieke rechterlijke toetsing van onthouding van processtukken open te stellen. Nu de voorgestelde wijziging van artikel 66, derde lid, Sv ertoe strekt dat de periode gedurende welke de verdachte van een terroristisch misdrijf de kennisneming van bepaalde processtukken kan worden onthouden met ten hoogste twee jaren wordt verlengd, komt het de ondergetekenden geraden voor de verdachte, wiens eerdere bezwaarschrift ongegrond is verklaard en aan wie de kennisneming van de processtukken nog steeds wordt onthouden, het recht te geven de beslissing tot onthouding van de processtukken periodiek ter toetsing voor te leggen aan de raadkamer van het bevoegde gerecht. Zij onderschrijven in dezen de opvatting van de Minister van Justitie dat een dergelijke uitbreiding van de rechterlijke controle op de geheimhouding van processtukken goed past binnen de bestaande systematiek en de waarborgen tegen een onevenwichtige afweging van enerzijds het belang van het onderzoek en anderzijds het verdedigingsbelang vergroot. (Groep Wilders STEMDE TEGEN AMENDEMENT)

– 19 Weekers (c.s.) (VVD): van mening, dat de verruiming van de mogelijkheden tot opsporing en vervolging van terroristische misdrijven grotere risico's van schade door strafvorderlijk overheidsoptreden meebrengt, hetgeen de wenselijkheid van een snelle totstandkoming van een dergelijke algemene en brede wettelijke schadevergoedingsregeling onderstreept; verzoekt de regering zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk voor 1 oktober 2006, een conceptwetsvoorstel dienaangaande ter consultatie voor te leggen aan de gebruikelijke adviesorganen, teneinde nog voor het einde van het jaar een wetsvoorstel voor te leggen aan de Raad van State. (SP, GroenLinks, PvdA, D66, VVD, CDA, ChristenUnie, SGP, LPF en Groep Nawijn STEMMEN VOOR MOTIE)

Eerste Kamer

-

Inwerkingtreding

De wet is in werking getreden op 1 februari 2007.

B.9 WIJZIGING TELECOMMUNICATIEWET INZAKE INSTELLEN ANTENNEREGISTER

Ingediend

Het voorstel is op 18 augustus 2006 ingediend en is voorbereid door de commissie voor Economische Zaken. Het voorstel bevat bijdragen van CDA, VVD, PvdA, ChristenUnie, SGP en SP.

Tweede Kamer

Het voorstel is op 22 januari 2008 aangenomen door de Tweede Kamer.

Eerste Kamer

Op 11 november 2008 is het voorstel zonder stemming aangenomen. De VVD-fractie is aantekening verleend en had dus tegen het voorstel willen stemmen.

Amendementen en moties

Tweede Kamer

- Artikel I, onderdeel A – 9 Aptroot (VVD): De ondergetekende wijst het laten vervallen van de onderbouwingsplicht af. OPTA dient, indien het een besluit neemt dat aanzienlijke gevolgen heeft voor een specifieke markt, te onderbouwen dat een voorgenomen maatregel noodzakelijk is. (AANGENOEMD, GroenLinks, D66, VVD, SGP, CDA, PVV en lid Verdonk STEMDEN VOOR VOORSTEL – GroenLinks gaf op 23 januari 2008 aan liever tegen gestemd te hebben)
- Artikel I, onderdeel F – 14 Gerkens (SP): Het is volstrekt onwenselijk wanneer een abonnee na een aantal jaren automatisch uitgeschreven wordt en ineens weer wel gebeld kan worden omdat er sprake is van een verlopen termijn. Dit zou ook totaal onlogisch zijn. Wanneer de abonnee immers de behoefte zou krijgen om toch weer voor marketing doeleinden gebeld te kunnen worden, dan kan deze zich eenvoudig uitschrijven van het bel-me-niet register. (AANGENOMEN, VVD STEMDE TEGEN VOORSTEL)
- Artikel I, onderdeel F, onderdeel d – 10 Aptroot (VVD): Een uitzonderingssituatie voor buitenlandse bedrijven lokt vestiging elders uit. Dit zou dus negatieve consequenties hebben voor het Nederlandse vestigingsklimaat. (AANGENOMEN, SP, PvdA, GroenLinks, D66, PvdD, VVD, SGP, PVV en lid Verdonk STEMDEN VOOR)
- Artikel I, onderdeel F, onder d – 12 Gerkens (SP): De functionaliteit van het bel-me-niet register hangt samen met de toegankelijkheid ervan. Een laagdrempelig register verlaagt de ergernis voor de consument veel sneller en sterker. Hierdoor is het essentieel dat de consument tijdens ieder gesprek (gevoerd vanuit telemarketing doeleinden) de mogelijkheid geboden wordt om zich direct in te schrijven voor het bel-me-niet register. (AANGENOMEN SP, PvdA, GroenLinks, D66, PvdD, ChristenUnie, SGP, CDA en PVV STEMDEN VOOR)
- Motie 16 Van Velzen en Gesthuizen (SP): om mogelijk te maken dat iedere abonnee direct de mogelijkheid krijgt zich in te schrijven in het bel-me-niet-register (AANGENOMEN SP, PvdA, GroenLinks, D66, PvdD, ChristenUnie, SGP, PVV en lid Verdonk STEMDEN VOOR)
- Motie 17 Van Velzen en Gesthuizen (SP): om abonnees die staan ingeschreven in het register dat beheerd wordt door infofilter, automatisch in te schrijven in het bel-me-niet-register
- Motie 18 Hessels en Van Dam (CDA/PvdA): om een proef te houden met grensoverschrijdend bellen tegen nationaal tarief in de Benelux

Eerste Kamer

-

Inwerkingtreding

Vanaf 1 oktober waren alle gewijzigde artikelen binnen dit voorstel geldig.

B.10 INITIATIEFVOORSTEL-WAALKENS VERBOD SEKS MET DIEREN

Ingediend

Het voorstel is op 18 april 2007 ingediend door Tweede Kamerlid Waalkens (PvdA). Het voorstel bevat bijdragen van CDA, VVD en PvdA en is door de commissie voor Justitie voorbereid.

Tweede Kamer

Het voorstel is op 1 juli 2008 aangenomen.

Eerste Kamer

Het wetsvoorstel is op 2 februari 2010 aangenomen door de Eerste Kamer. CDA en VVD stemden tegen het voorstel. [39 stemmen voor en 34 stemmen tegen]

Amendementen

Tweede Kamer

[alle moties en amendementen werden verworpen of ingetrokken]

Eerste Kamer

-

Inwerkingtreding

Op 16 maart 2010 is de wet in werking getreden.

B.11 WET POLITIEGEGEVENS

Ingediend

Het wetsvoorstel is op 17 oktober 2005 ingediend en is voorbereid door de commissie voor Justitie met bijdragen van CDA, PvdA, VVD, GroenLinks en CDA.

Tweede Kamer

Het wetsvoorstel is op 27 juni 2006 aangenomen door de Tweede Kamer. De GroenLinks-fractie stemde tegen het voorstel.

Eerste Kamer

Op 10 juli 2007 is het wetsvoorstel aangenomen. GroenLinks en PvdD stemden tegen het voorstel.

Amendementen en moties

Tweede Kamer

- Artikel 8, zesde lid & Artikel 14 – 10 Van Haersma Buma (CDA): Met dit amendement wordt het mogelijk politiegegevens, die zijn verwerkt op basis van het eerste, tweede en derde lid van artikel 8 na vijf jaar niet standaard te vernietigen maar te verwijderen. In artikel 14 is vervolgens bepaald wat met deze verwijderde gegevens kan gebeuren. (AANGENOMEN GroenLinks STEMDE TEGEN)
- Artikel 23, eerste lid – 11 Van Haersma Buma (CDA): Met dit amendement wordt beoogd de rechtstreekse verstrekking van politiegegevens aan officieren van justitie uit te breiden. Volgens de ingediende tekst van het wetsvoorstel is deze rechtstreekse verstrekking beperkt tot strafvorderlijke beslissingen omtrent opsporing en vervolging en de hulp aan slachtoffers van strafbare feiten. Dit verstrekkingenregime kan in de praktijk te knellend zijn. Zo vallen CIE-officieren buiten deze bepaling aangezien deze verstrekking is gebonden aan de voorwaarde dat die noodzakelijk moet zijn voor de afdoening van strafzaken. Er bestaat bij CIE-officieren grote behoefte om middels een online verbinding inzage te hebben in de CIE-registers. Er is voor gekozen deze aanvulling niet in de wettekst op te nemen, maar flexibiliteit in te bouwen door de mogelijkheid te openen de rechtstreekse verstrekking aan leden van het openbaar ministerie bij algemene maatregel van bestuur uit te breiden. (AANGENOMEN PvdA, D66, Groep Wilders, VVD, CDA, ChristenUnie, SGP, LPF en Groep Nawijn STEMDEN VOOR)
- Artikel 25 eerste lid – 12 Van Haersma Buma, Straub en Weekers (CDA/PvdA/VVD): In artikel 25 is bepaald dat personen inzage kunnen vragen in de gegevens die over hen zijn verwerkt. Het College van Procureurs Generaal heeft er in een advies aan de minister van justitie van 8 juli 2004 op gewezen dat de periode van vier weken voor het afhandelen van deze verzoeken te kort is. In grote onderzoeken moet van heel veel gegevens worden gecontroleerd of zij kunnen worden meegedeeld, dan wel achter gehouden dienen te worden. Met dit amendement wordt de politie meer ruimte geboden voor coördinatie bij de afhandeling, indien blijkt dat een verzoek betrekking heeft op politiegegevens die ook bij andere politiekorpsen worden verwerkt. (AANGENOMEN SP STEMDE TEGEN)

Eerste Kamer

-

Inwerkingtreding

De wet trad op 1 januari 2008 in werking.

Evaluatie

In 2014 is de wet geëvalueerd (tegelijk met de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens).

B.12 WET BEWAARPLICHT TELECOMMUNICATIEGEGEVENS

Ingediend

Het wetsvoorstel is ingediend op 14 september 2007. Het voorstel is voorbereid door de commissie voor Justitie en later door de commissie voor Veiligheid en Justitie en bevat bijdragen van SP, VVD, ChristenUnie, SGP, PvdA, GroenLinks, CDA en D66.

Tweede Kamer

Het wetsvoorstel is op 22 mei 2008 aangenomen door de Tweede Kamer. VVD, ChristenUnie, SGP, CDA, PVV en het lid Verdonk stemden voor.

Eerste Kamer

Op 7 juli 2009 is het wetsvoorstel aangenomen in de Eerste Kamer. PvdA, GroenLinks, SP, D66 en de PvdD stemden tegen het voorstel.

Amendementen en moties

Tweede Kamer

- Artikel I, onderdelen C, E en H – 14 Anker (ChristenUnie): Dit amendement strekt tot wijziging van de in dit wetsvoorstel voorgestelde bewaartermijn van telecommunicatiegegevens van achttien maanden in twaalf maanden en het verkorten van de evaluatietermijn van vijf naar drie jaar. (AANGENOMEN SP, PvdA, D66, PvdD, VVD, ChristenUnie, SGP en CDA STEMDEN VOOR)
- Artikel I, onderdelen E en F – 11 Cörüz (CDA): Dit amendement strekt ertoe de Staten-Generaal de gelegenheid te geven vóór de totstandkoming van de algemene maatregel van bestuur hun mening over de voorgenomen regeling kenbaar te maken.
- Motie 15 De Wit (SP): een rechtvaardiger vergoedingsstructuur (AANGENOMEN SP, PvdA, GroenLinks, D66 en PvdD STEMDEN VOOR)

Eerste Kamer

- motie-Franken (CDA) c.s. over de effectiviteit van de opslag van internetverkeersgegevens
- motie-Franken (CDA) c.s. over overleg met de in Nederland gevestigde ISP's

Inwerkingtreding

Alle artikelen van het wetsvoorstel traden in werking op 1 september 2009.